

Torsdagen den
19 april 1979

Torsdagen den 19 april

Kl. 12.00

§ 1 Talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för *Karl Bengtsson*, som var sjukskriven ytterligare under tiden den 1 maj–den 31 augusti.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Arne Remgård* (fp) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Karl Bengtsson*.

§ 2 Om efterlevnaden av lagen mot pornografisk skyltning

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Tore Nilssons* (m) den 30 mars anmälda fråga, 1978/79:470, och anförde:

Herr talman! *Tore Nilsson* har – under påstående att anmälan om överträdelse av bestämmelsen om förbud mot pornografisk skyltning i praktiken inte ger något resultat – frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärd som leder till att bestämmelsen efterlevs.

Enligt 16 kap. 11 § brottsbalken skall den som på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande förevisar pornografisk bild på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt dömas för otillåtet förfarande med pornografisk bild till böter eller fängelse i högst sex månader.

Grundtanken bakom bestämmelsen är att ingen mot sin vilja skall behöva ta del av sådana pornografiska framställningar som enligt gängse värderingar uppfattas som sedlighetssårande, kränkande eller på annat sätt stötande. En förutsättning för straffbarhet är därför att bilden förevisas på eller vid allmän plats.

Varje slag av skyltning e. d. med pornografisk bild är emellertid inte kriminaliserad. Det krävs att bilden eller bilderna förevisas på ett sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt. Vid bedömningen om denna förutsättning är uppfylld får beaktas varje bilds speciella karaktär men även helhetsintrycket av skyltningen. Avsikten har varit att straffbelägga skyltning eller liknande förevisning av bilder som t. ex. visar samlag eller på ett påträngande och detaljerat sätt återger könsorgan.

Det kommer i första hand an på polis- och åklagarmyndigheterna att ingripa mot otillåten skyltning med pornografisk bild. I den mån anmälningar om sådan skyltning inte ger resultat torde det bero på att åklagaren eller – om åtal har väckts – domstolen inte delar anmälarens uppfattning att den ifrågavarande skyltningen är straffbar. Enligt vad jag har inhämtat pågår emellertid f. n. såväl i Stockholm som i Göteborg flera förundersökningar med anledning av anmälningar om otillåten skyltning.

---

*Om efterlevnaden
av lagen mot por-
nografisk skyltning*

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Om efterlevnaden
av lagen mot por-
nografisk skyltning*

Jag vill framhålla att frågan om yttrandefrihetens gränser i vad gäller pornografi nu prövas av yttrandefrihetsutredningen. Kommittén har redan utarbetat ett delbetänkande om barnpornografi. Detta betänkande har lagts till grund för en proposition som i dagarna överlämnats till riksdagen.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag tycker att innehållet är ganska intetsägande.

Vi anser ju att lagar skall efterlevas, och en lag som bara finns på papperet är sämre än ingen lag alls. Nu står det i svaret att det kan finnas anledning till att det inte blir resultat av anmälningarna. Men man måste fråga sig hur det står till när av 100 anmälningar bara en enda bevisligen har lett till fällande dom. Jag har här handlingen som gäller just den domen. Det var så sent som den 10 april i år i Helsingborg som en kvinnlig rådman undertecknade den fällande domen.

Det görs alltså hundratals anmälningar utan att någonting sedan sker. Det torde knappast finnas någon svensk som rör sig i bebyggda områden som har undgått att finna att förbudet överträds. Det är en mycket allvarlig sak, och det är också en diskriminering av kvinnan. Vi såg senast i går i en av kvällstidningarna att Thailand har reagerat mot vissa tidningar i Sverige och deras smutskastning av Thailands kvinnor. Det är alltså internationellt känt att det här i Sverige är beklagliga förhållanden.

Regeringen har just lagt fram en proposition om jämställdhet, och det är berömvärt. Men om man inte ens kan hävda lagen mot pornografisk skyltning, som ju diskriminerar kvinnan i högsta grad, måste man fråga sig var vi har hamnat.

Jag vill gärna ställa en följdfråga till justitieministern, om han inte kan tänka sig ett snabbt förbud mot förråande pornografi, denna exploatering av kvinnor. Jag vill också fråga om inte justitieministern anser att det vore passande att tillsätta en expertgrupp för just den här frågan till den utredning som har till uppgift att utreda frågan om en ny yttrandefrihetsgrundlag.

Mängder av medborgare har reagerat. Tidningen Dagen framförde den 16 mars i sin ledarartikel ett krav på att förbudet mot porrskyltning måste efterlevas, och man talar där om en medborgarrörelse emot detta underliga sätt på vilket tryckfriheten kommit till uttryck. När det gäller den fällande domen i Helsingborg har denna säkert sin förklaring i att det där finns en grupp som kallar sig Grupp 8 och som har reagerat starkt.

Det visar sig alltså att man ute i landet upplever detta som mer negativt och mer besvärande än tydligen justitieministern gör. Jag förväntar mig verkligen att det sker en ändring på det här området. Skall vi ha kvar lagen, så måste den också efterlevas. Det kan inte heller vara möjligt att det förhåller sig så att det inte funnits skäl för de anmälningar som gjorts, så att de inte följts upp och kanske inte ens tagits upp inför domstol.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! På Tore Nilssons följdfrågor vill jag svara:

Det är inte möjligt att göra någon skärpning av lagbestämmelsen omedelbart. Detta förutsätter ändring i tryckfrihetsförordningen och är alltså en grundlagsfråga. Just denna grundlagsfråga skall yttrandefrihetsutredningen syssla med i sitt fortsatta arbete. Jag tycker inte att det finns någon anledning att ytterligare förstärka yttrandefrihetsutredningens sammansättning, eftersom den redan har en mycket gedigen sammansättning.

Att de anmälningar som gjorts inte har lett till så många fällande domar är en sak som inte regeringen kan påverka. Det är domstolarna som dömer, och de har tillämpat lagen i det skick den förelegat efter riksdagens beslut om att införa denna lagstiftning. Frågan om lagstiftningen skall skärpas ligger emellertid hos yttrandefrihetsutredningen.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Det här måste betyda att förbudet mot pornografisk skyltning bara var en skenmanöver. När man tog bort den nyttiga och välgörande lagen som vände sig emot sedlighetssårande utställning av bild fick vi det här förbudet, som har visat sig betyda platt intet. Frågan är om inte justitieministern bör plocka bort förbudet, för i praktiken betyder det ingenting.

Justitieministern var ju ordförande i yttrandefrihetskommittén och var med t. ex. år 1970 när konstitutionsutskottet i sitt betänkande nr 39 talade om sådant som innebar kränkande av den allmänna känslan för anständighet och som hade ett grovt sedlighetssårande eller uppenbart förråande innehåll, och jag tycker att han mot den bakgrunden bör ha – och jag tror också att han har det – förståelse för att detta är en sak som är allvarlig.

Jag vill inte här gå in på att diskutera domstolarnas domar, det vore oriktigt av mig, men det måste vara så att lagen ingenting betyder, att förordningar inte tjänar någonting till. Vi får finna oss i att se att kvinnor framställs på detta förnedrande sätt. Det är inte någonting som är hedrande för oss, det passar inte in i en demokrati och det är framför allt stridande också mot jämlikhetstanken, eftersom kvinnan diskrimineras.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Att inte den nu gällande lagstiftningen enligt min mening är i alla avseenden lyckad framgår redan av att jag föreslog tillsättandet av yttrandefrihetsutredningen, som i sitt uppdrag har bl. a. att ta upp frågan om pornografi. Yttrandefrihetsutredningen har redan till en del tagit upp denna fråga genom förslaget om förbud mot barnpornografi. Men självfallet fortsätter utredningen sitt arbete, vilket också sägs i propositionen. Detta är alltså bara en etapp.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för det tillägget, och jag vill än en gång vädja till Sven Romanus att överväga om det ändå inte vore lämpligt att tillsätta en expertgrupp. Man måste också betänka att det är brådskande. Troligt är att

människor som handlägger sådana här frågor inom åklagarmyndigheterna och inom andra myndigheter behöver ägna mer tid åt att utreda de här frågorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om anställningsskyddet för långtidssjuka

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Jan Bergqvists* (s) den 22 mars anmälda fråga, 1978/79:449, och anförde:

Herr talman! Jan Bergqvist har frågat mig när regeringen tänker lägga fram förslag om bättre anställningsskydd för långtidssjuka.

Den frågan har utretts av anställningsskyddskommittén i promemorian Uppsägningsskydd för vissa långtidssjuka (Ds A 1979:2). Promemorian har nyligen remissbehandlats och propositionsarbetet pågår inom arbetsmarknadsdepartementet. En proposition bör kunna föreläggas riksdagen under innevarande riksmöte.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Med stigande otålighet väntar de långtidssjuka på att få ett bättre anställningsskydd. De vill att man skall slopa tre ord i lagen om anställningsskydd. Med rätta frågor de: Varför skall detta ta så förtvivalat lång tid? Det för regering och riksdag generande svaret är att den här frågan kunde ha blivit löst för ett par år sedan, men tyvärr har de borgerliga försenat och förhalat.

I princip tillstyrkte riksdagen redan för tre år sedan, och man förutsatte att regeringen skulle ta de initiativ som behövdes för ett genomförande. Men 1977 gick de borgerliga emot ett socialdemokratiskt krav att regeringen skulle skynda sig. I höstas var den här frågan förmodligen så besvärande för de borgerliga att de inte längre kunde gå emot den förtursbehandling som de vägrade 1977. De tyckte då att de inte kunde motsätta sig ett uttalande om att det är angeläget att frågan tas upp med förtur, så att riksdagen skyndsamt kan föreläggas förslag till lösning av de problem som tas upp i den socialdemokratiska motionen. Och så skrev man till regeringen.

Nu har jag frågat när förslaget kommer, och arbetsmarknadsministern säger att en proposition bör kunna föreläggas riksdagen under innevarande riksmöte. Men det är inget klart svar. Kommer förslaget eller kommer det inte – och framför allt kommer det i så god tid att riksdagen kan besluta i vår?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jan Bergqvist menar att frågan har förhalat. Får jag erinra om att jag i svaret har angett att remissbehandlingen helt nyligen har avslutats och att vi i departementet omedelbart har satt i gång arbetet för att kunna lägga fram ett förslag. Det är verkligen inte fråga om någon förhaling utan

om en snabbbehandling. Min förhoppning är att man skall kunna klara det här under de få veckor som återstår. Om riksdagen hinner behandla förslaget blir en senare fråga. Av praktiska skäl förefaller det bli svårt att klara detta under våren. Men det är ju utskottens och riksdagens sak att planera sådant.

Får jag, herr talman, ändå säga att jag naturligtvis delar Jan Bergqvists uppfattning att det är angeläget att förbättra de långtidssjukas situation på arbetsmarknaden, men det förtjänar kanske också att framhållas att den nu aktuella lagstiftningsfrågan framför allt synes vara av principiell natur. Enligt vad anställningsskyddskommittén har funnit är det nämligen mycket få av dem som får helt sjukbidrag som kan rehabiliteras. Och det antal människor som kan rehabiliteras så väl att de kan återvända till sin egen arbetsplats är ännu mindre – där rör det sig endast om ett fåtal av sjukbidragsfallen. Det gäller därför att skapa regler som fångar upp de här fallen utan att det medför problem för alla de övriga. Det föreligger nämligen annars en uppenbar risk för att det skapas en kader av vikarier, som får osäkra anställningsförhållanden under lång tid.

Jag anser därför att det måste göras en avvägning mellan de intressen som de långtidssjuka har av att kvarstå i sin anställning och de intressen av en fullvärdig anställningstrygghet som de människor har som de facto kommer att uppehålla anställningarna.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Det här är mycket allvarligt. Vi får nu beskedet att arbetsmarknadsministern inte räknar med att riksdagen kommer att få förslaget i så god tid att beslut kan fattas i vår. Tidigare hade man ändå räknat med att propositionen skulle kunna komma den 30 mars och att riksdagen skulle kunna behandla frågan den 8 juni. Nu finns risk för att den borgerliga majoriteten än en gång kommer att förhindra en lösning av denna fråga.

Frågan är mycket viktigare än arbetsmarknadsministern försöker göra gällande. Han vill tona ner den och säger att den rör så få. Men detta är ett felaktigt synsätt. För det första rör det sig inte om så få människor – det finner man om man går igenom det hela. För det andra måste man ställa frågan: Hur påverkas människorna i sin rehabilitering om de mister fotfästet på arbetsmarknaden? Det finns ett stort antal fall som visar att möjligheten att bli frisk och snabbare komma tillbaka minskas av att man stängs ute från sin arbetsplats och därmed mister fästet i tillvaron. Man har då inte längre möjlighet att klara sig vidare. Det är just det som är så allvarligt. Ständigt möter man personer som arbetar med rehabilitering som säger att bland det svåraste för dessa människor är att de mister känslan av att höra hemma någonstans då de blir arbetslösa. Därför är detta en mycket allvarlig fråga.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Remissbehandlingen var klar någon av de sista dagarna i februari. Vi är nu i mitten av april och har propositionsarbetet i full gång. Jag kan inte förstå att Jan Bergqvist kan rikta någon som helst kritik mot detta. Det är den snabbaste behandling som det över huvud taget är möjligt att få i

regeringens kansli av den här frågan. Allt resonemang om förhållning tycker jag är orimligt.

När det sedan gäller avvägningsproblemet, som jag tog upp, hoppas jag ändå att Jan Bergqvist är medveten om att det här föreligger en svårighet. De uppgifter jag stöder mig på är naturligtvis anställningsskyddskommitténs uppgifter. Det kan Jan Bergqvist själv ta del av, och han får nog då klart för sig att de proportioner som jag här nämnde är riktiga. Jag har alltfört uppfattningen att den här frågan skall lösas snarast möjligt, men att det skall ske på ett flexibelt sätt så att man inte stör någotdera av dessa intressen.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern kan inte förneka att de borgerliga vägrade förtursbehandla denna fråga 1977. När det sedan gäller propositionsarbetet vill jag påpeka att det gäller en liten utredning på 20 glest skrivna A 5-sidor. Vad det handlar om är om man i 33 § skall slopa de tre orden "eller helt sjukbidrag". Utredningen kommer fram till att dessa ord bör slopas. Om man vet vad man vill i denna fråga, kan man bli färdig med den i så god tid att ett beslut i ärendet kan fattas under innevarande riksmöte. Jag kan garantera att det inte är socialdemokraterna som motsätter sig att frågan nu i vår behandlas av riksdagen.

Vi har hos regeringen tyvärr kunnat notera en tendens till stor lyhördhet för just de synpunkter som arbetsgivarna företräder. I slutet av utredningen anförds också från arbetsgivarsidan en reservation, som har karaktären av den obotfärdiges förhinder. Det är mycket beklagligt att arbetsmarknadsministern nu fortsätter på den väg som regeringen tidigare slagit in på och som innebär att man är så mjuk i ryggen inför alla synpunkter som kommer från arbetsgivarna. Lösningen av de sociala problemen kan man i stället förhålla hur länge som helst.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Nej. Jan Bergqvist, det har inte varit fråga om någon förhållning på denna punkt. Denna fråga har förtursbehandlats, och jag har angivit de tider som gällt för vårt propositionsarbete i arbetsmarknadsdepartementet. Det finns verkligen ingenting att anmärka mot de tider som gäller i det avseendet.

I vad sedan gäller antalet ord som skall ändras i en lagstiftning är det inte alltid det som är avgörande för problemets svårighetsgrad, och det tror jag också att Jan Bergqvist är medveten om. Vidare vill jag säga att det här inte är fråga om något arbetsgivarintresse. Jag har inte nämnt ett ord om det. Vad jag talade om i min första replik, Jan Bergqvist, var hur man skall tillgodose de intressen som företräds av dem som skall gå in på de långtidssjukas tjänster, med en osäker anställningstrygghet. Det är alltså löntagarintressen som jag har företrätt i denna avvägningsfråga, inte arbetsgivarintressen, som Jan Bergqvist försöker påskina.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Det vore då tacknämligt om arbetsmarknadsministern kunde lyssna på vad företrädarna för de anställdas organisationer säger i denna fråga. Men det gör inte arbetsmarknadsministern. De anställdas organisationer kräver att denna fråga skall lösas, men arbetsgivarna motsätter sig detta. Arbetsmarknadsministern står som åsnan framför hötapparna och kan inte ta klar ställning till förmån för dem som det här gäller.

Arbetsmarknadsministern kan vidare inte förneka att han 1977 motsatte sig en förtursbehandling av denna fråga genom att i riksdagen rösta emot det socialdemokratiska förslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Om lokaliseringen
av ett institut för
yrkesinriktad reha-
bilitering m. m.*

§ 4 Om lokaliseringen av ett institut för yrkesinriktad rehabilitering m. m.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Sven-Gösta Signells (s) den 27 mars anmälda fråga, 1978/79:458, och anförde:

Herr talman! Riksdagen beslutade den 15 mars 1979 i enlighet med förslag i propositionen 1978/79:73 om åtgärder för arbetshandikappade, att ett centralt institut skall inrättas för metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Sven-Gösta Signell har frågat mig om jag är beredd att föreslå att detta institut blir lokaliserat till Skövde. Han anser att Skövde har förutsättningar att bli en bra lokaliseringsort och framhåller vidare, att Skaraborgs län har förbigåtts vid tidigare omlokaliseringar av statlig verksamhet.

Riksdagens beslut om metodinstitutet innebär, att det skall inrättas inom arbetsmarknadsverket. Det kommer att bildas genom att de forsknings- och metodutvecklingsinriktade delarna av resp. statens arbetsklirik i Solna och psykotekniska institutet vid Stockholms universitet läggs samman. Den praktiska klientinriktade verksamhet som finns hos de båda institutionerna skall överföras till motsvarande praktiska verksamhet vid arbetsmarknadsinstitut i Stockholms län.

I motionerna 1033 av Bengt Bengtsson m. fl. och 2042 av Kurt Hugosson m. fl. yrkades under riksdagsbehandlingen av förslaget, att riksdagen skulle besluta att institutet förläggs till Göteborg. Riksdagens ställningstagande blev dock, att också andra orter än Stockholm och Göteborg borde vara tänkbara och att lokaliseringsfrågan därför borde utredas närmare. En sådan utredning borde, enligt riksdagens mening, klargöra möjligheterna att förlägga institutet utanför Stockholm och – om detta visar sig möjligt – undersöka vilken ort eller vilka orter som är tänkbara med hänsyn till institutets uppgifter och kontaktbehov. Om utredningsarbetet leder fram till att en förläggning till Stockholmsområdet är nödvändig, bör skälen härför anges. Utredningsresultatet bör föreläggas riksdagen för dess ställningstagande.

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Om lokaliseringen
av ett institut för
yrkesinriktad reha-
bilitering m. m.*

Sedan snart ett år tillbaka arbetar en särskild organisationskommitté. NYR, med att förbereda den nya organisationen med arbetsmarknadsinstitut och metodinstitut.

Det är, som jag ser det, naturligt att NYR får tilläggsdirektiv att utreda lokaliseringsfrågan. Hos NYR finns den samlade sakkunskapen om verksamheten. Eftersom AMS enligt riksdagsbeslutet blir huvudman för metodinstitutet – liksom för fältorganisationen med arbetsmarknadsinstitut – bör NYR samråda med AMS i sitt utredningsarbete.

Jag avser att vid morgondagens regeringssammanträde föreslå regeringen att uppdraget till NYR utvidgas att omfatta också frågan om lokaliseringen av ett institut för metodutveckling och forskning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Innan NYR lämnat sina synpunkter och förslag är jag inte beredd att ta ställning i fråga om enskilda orters lämplighet som lokaliseringsorter för den här aktuella verksamheten.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga. Det gläder mig att jag inte var för sent ute med den.

Jag hälsar också med tillfredsställelse att min fråga har föranlett arbetsmarknadsministern att vid morgondagens regeringssammanträde föreslå regeringen att utvidga uppdraget till NYR till att omfatta även frågan om lokalisering av ett institut för metodutveckling och forskning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Jag har full förståelse för att arbetsmarknadsministern inte nu är beredd att ta ställning i fråga om enskilda orter, eftersom det ytterligare skall utredas. Det föranleder mig dock att framhålla att jag hoppas och har stor tillit till att utredningen skall leda till att Skövde kommer att bli en aktuell ort. Vi har där ett väl utbyggt arbetsvårdsinstitut, som fått ett gott erkännande av både centrala och lokala myndigheter.

En lokalisering av arbetsmarknadsinstitutet till Skövde anser jag mycket väl motiverad, eftersom Skövde har alla förutsättningar att bli en bra lokaliseringsort. Tilläggas bör, som jag också har framhållit i min fråga, att Skaraborgs län vid tidigare utlokaliseringar av statliga verk helt har förbigåtts.

Det har sagts att arbetsmarknadsinstitutet skulle behöva ligga på en ort där det finns universitet. Jag tror, herr arbetsmarknadsminister, att det skulle vara bättre om man förlade institutet till en neutral ort på ringa avstånd från universitet. Ur den synpunkten är Skövde också att föredra. Vi har kort restid från universitetsstäder, med tåg under tre timmar från Stockholm och mindre än en och en halv timme från Göteborg. En lokalisering på icke-universitetsort skulle också innebära att man icke blir begränsad till att rekrytera sina tjänster bara från ett universitet utan får möjlighet att betjänas från flera universitet.

Jag hoppas därför att, när NYR nu skall fortsätta sitt utredningsarbete, kommittén tar hänsyn till dessa synpunkter. Jag hoppas också att vi får se en

positiv utveckling i denna fråga.

Än en gång: Tack för svaret!

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Om åtgärder för
att främja syssel-
sättningen i Ma-
lung*

§ 5 Om åtgärder för att främja sysselsättningen i Malung

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Ove Karlssons* (s) den 30 mars anmälda fråga, 1978/79:471, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat industriministern om han är beredd att i nuvarande svåra läge för Malung göra en insats för att rädda sysselsättningen i en hårt drabbad ort.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Bakgrunden till den fråga som Ove Karlsson har ställt är föreliggande varsel om uppsägning av 40 kollektivanställda och 30 tjänstemän vid Jofa AB.

Efter kontakt med Volvokoncernen, som äger Jofa, har jag inhämtat följande. Flertalet av de svenska företagen i sport- och fritidsbranschen har f. n. överkapacitet och lönsamhetsproblem. I en utredning som nyligen har gjorts inom Jofa visades, att företagets verksamhet skulle kunna förstärkas genom ett samgående eller ett samarbete med andra svenska sport- och fritidsföretag. Vid årsskiftet togs från Jofas sida initiativ i denna riktning, men det önskade resultatet nåddes inte. Diskussionerna avslutades i mitten av mars. I denna situation ansågs det nödvändigt att utfärda föreliggande varsel för att reducera befintlig och förväntad överkapacitet.

Stora ansträngningar har vid sidan om förhandlingarna gjorts för att inom andra delar av Volvokoncernen finna lämpliga alternativa sysselsättningsprojekt för Malung. Viss framgång har redan uppnåtts och ytterligare projekt undersöks f. n. Arbetet med att försöka skaffa fler arbetstillfällen till Malung skall fortsätta.

Enligt vad jag har erfarit återupptas under de närmaste dagarna de tidigare avbrutna förhandlingarna om samverkan mellan Jofa och ett annat företag i branschen. Enligt Volvos bedömningar kan utgången av dessa ej påverka den överkapacitet som finns på tjänstemannasidan. Däremot kan sysselsättningsmöjligheterna för de kollektivanställda eventuellt komma att påverkas i positiv riktning.

Jag bedömer därför att det finns vissa förutsättningar för att de 40 arbetstillfällena på arbetarsidan skall kunna räddas för Malungs del. Den svenska bilindustrin arbetar efter en besvärlig nedgångsperiod i dag med goda framgångar på exportmarknaderna. I ett sådant läge skulle det kunna vara möjligt, som Ove Karlsson föreslår, att någon form av ytterligare legotillverkning förläggs till Malungsfabriken. Jag kommer att följa den fortsatta utvecklingen vid Jofa i Malung.

Låt mig till sist få understryka, att jag är väl medveten om problemen på

Torsdagen den
19 april 1979

*Om åtgärder för
att främja syssel-
sättningen i Ma-
lung*

arbetsmarknaden i Malungsområdet. Regeringen är beredd att med regionalpolitiska insatser stödja sådana projekt som medför ny sysselsättning i regionen. Som ett exempel kan jag nämna att regeringen i februari månad i år beviljade AB Norema Industrier 5,6 milj. kr. i lokaliseringsstöd för investeringar i Malung som beräknas leda till 23 nya arbetstillfällen.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min fråga.

Malungs kommun är hårt drabbad genom de minskningar av antalet sysselsatta i skinnindustrin som skett under några år och som i stort sett har berott på den lågprisimport som förekommer. Ett varsel om uppsägning av 70 anställda kan på en större ort förefalla vara av ringa betydelse, men när 70 anställda hotas av avsked på en ort av Malungs storlek är det ett mycket hårt slag. Att Jofa, ett företag i fritidsbranschen, skall drivas lönsamt kan jag ha förståelse för, men att inte en stor koncern som Volvo, som äger Jofa, skulle kunna klara sysselsättningen genom omdisposition av sin tillverkning har jag svårt att förstå.

Jag har ställt frågan mot bakgrund av att det krävs nya arbetstillfällen till Malungs kommun, inte bara för att ersätta de 70 som nu tycks försvinna genom Volvos agerande utan också för att allmänt förstärka arbetsmarknaden genom fler industrijobb. När en stor koncern som Volvo etablerar sig på en ort tycker man att de anställda skulle kunna känna trygghet i anställningen och att det skulle vara naturligt med en omflyttning av produkttillverkning så att sysselsättningen kan garanteras. För ett företag som Volvo, med åtskilliga tusen anställda och med dotterföretag i flera länder, borde det vara en ringa insats att skapa ny sysselsättning för 70 personer – ja, företaget borde t. o. m. kunna skapa ytterligare 70 arbetstillfällen.

När nu Volvo inte vill göra detta hoppas jag att kommunen av arbetsmarknadsministern får hjälp med att behålla och helst öka sysselsättningen där. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern är beredd att utnyttja alla sina kontakter för att stödja kommunen och länsstyrelsen i deras kamp för att få nya arbetstillfällen till kommunen.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag bara erinra Ove Karlsson om att regeringen genom ett beslut 1977 stödde en lokalisering av centrallagret för Jofa just till Malung. Det är min uppfattning att den etablering som kunde ske genom detta stöd har tryggt sysselsättningen i Malung vad det gäller fritidssektorn. Utan den satsningen hade situationen i Malung sannolikt varit än allvarligare. Jag tror att det är värt att påminna om att man genom denna åtgärd band den här verksamheten till Malung.

Sedan håller jag med om att det finns all anledning att följa denna fråga och genom industridepartementets etableringsdelegation försöka påverka Volvo-koncernen att erbjuda största möjliga antal arbetstillfällen i Malung.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Nu gäller det ändå framtiden, och för framtiden krävs nya arbetstillfällen till kommunen. För det behöver vi stöd från alla håll, både från arbetsmarknadsdepartementet och industridepartementet. Som jag sade hoppas jag att regeringen är beredd att utnyttja alla sina kontakter för att skapa nya arbetstillfällen genom att till kommunen flytta nya tillverkningar, så att antalet industrisysselsatta verkligen kan öka.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Om sysselsättningen vid Förenade Well AB i Billingsfors

§ 6 Om sysselsättningen vid Förenade Well AB i Billingsfors

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Rune Johanssons* i Åmål (s) den 3 april anmälda fråga, 1978/79:474, dels *Olle Erikssons* (c) den 6 april anmälda fråga, 1978/79:487, och anförde:

Herr talman! Rune Johansson i Åmål har frågat mig på vilket sätt jag avser att trygga sysselsättningen vid AB Förenade Well i Billingsfors. Olle Eriksson har frågat mig om jag är beredd att redovisa min syn på hur och när den framtida sysselsättningen vid Förenade Well i Billingsfors skall lösas.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

År 1976 ansökte Förenade Well, som ingår i AB Statens Skogsindustrier (ASSI), om lokaliseringstöd för uppförande av en ny wellpappfabrik i Billingsfors som ersättning för den nuvarande fabriken, som skulle läggas ner. Sedan företaget under våren 1977 löst tomtfrågan i Billingsfors beslutade regeringen i juni månad samma år att bevilja Förenade Well lokaliseringsbidrag med 8 milj. kr. och lokaliseringslån med 18 milj. kr. för uppförande av en ny wellpappfabrik i Billingsfors.

Under år 1978 har bolaget meddelat att man inte avser att förverkliga planerna på en ny wellpappfabrik i Billingsfors på grund av de marknadsbedömningar som man har gjort. I mitten av oktober månad år 1978 inlämnade bolaget i stället en ansökan till regeringen om lokaliseringstöd för uppförande av en fabrik för tillverkning av plastfilm för förpackningsändamål i Billingsfors. Bolaget har ansökt om maximalt lokaliseringstöd för en sådan fabrik.

Vid behandlingen av denna ansökan inom industridepartementet har det framkommit att en viss överkapacitet f. n. råder inom den svenska plastfilmsbranschen. I samband med ett beslut om lokaliseringstöd till Förenade Well måste regeringen därför se till att stöd inte ges i sådan omfattning eller i sådana former att konkurrensen med etablerade företag i branschen snedvrids så att sysselsättningen på andra håll i landet kommer i fara.

Överläggningar har därför förts med Förenade Well rörande dels kapaciteten i den planerade plastfilmsfabriken, dels storleken av de merkostnader som kan beräknas uppstå för Förenade Well vid en investering i Billingsfors jämfört med andra tänkbara lokaliseringsorter.

Torsdagen den
19 april 1979

Om sysselsättningen vid Förenade Well AB i Billingsfors

Dessa överläggningar är nu i det närmaste avslutade, och jag räknar därför med att regeringen inom kort skall ha underlag för att ta ställning till Förenade Wells ansökan om lokaliseringsstöd för investering i Billingsfors.

RUNE JOHANSSON i Ämål (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Det är ingen överdrift att påstå att detta förmodligen är det mest segdragna lokaliseringsärende som hittills förekommit i landet. Man har snart tappat räkningen på hur många gånger Förenade Wells nysatsning i Billingsfors varit nära en lösning. Därför har jag i tre år avstått från att ta upp den här frågan i riksdagen. Men nu går det inte att förhala ärendet längre, nu måste ett beslut fattas.

Jag har många gånger frågat mig hur länge de anställda och deras familjer skall stå ut med denna ovisshet och hur länge deras tålmod skall räcka. Är det anständigt att ett statligt företag först låter en fattig kommun göra investeringar för denna företagsetablering för att sedan inte vilja etablera sig i Billingsfors? Har inte politiker i ett sådant läge skyldighet att säga ifrån – nu får det vara nog?

Herr talman! Det skulle vara frestande att påminna om hur några högt uppsatta statliga tjänstemän försökt motarbeta denna etablering, men av respekt för talmannens klubba skall jag avstå från att göra detta.

Jag skall inte kritisera Rolf Wirtén för hans agerande hittills när det gäller Förenade Well. Rolf Wirtén har ju ännu inte haft det här ärendet så länge under sina vingar. Ett par kommentarer vill jag ändå göra med anledning av svaret. Där pekar arbetsmarknadsministern bl. a. på överkapaciteten och säger vidare att regeringen därför måste se till att konkurrensen med etablerade företag i branschen inte snedvrids så att sysselsättningen på andra håll i landet kommer i fara. Jag förutsätter att arbetsmarknadsministern känner till att med de 6 000 ton som planerats blir det ingen överkapacitet, det finns avsättningsmöjligheter, och det blir ingen snedvridning av konkurrensen.

Jag tolkar ändå svaret som att regeringen är beredd att ge stöd till investeringen i Förenade Wells fabriker i Billingsfors. Jag skulle slutligen bara vilja vädja till arbetsmarknadsministern om ett löfte att departementet kommer att se till att investeringen i Billingsfors äntligen kommer till stånd.

OLLE ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Det hade varit mycket värdefullt om det i dag givits ett klart besked om att vi nu var framme vid målet för den här frågan.

De ställda frågorna om problemen vid Förenade Well i Billingsfors rör en av en rad åtgärder som vidtagits för att bl. a. trycka på behandlingen av den här frågan – f. ö. en fråga som i sig rymmer ett av Sveriges längsta och mest utdragna lokaliseringsärenden. En annan påtryckningsmetod har varit alla de

---

*Om sysselsättning-
en vid Förenade
Well AB i Billings-
fors*

uppvaktningar – större och mindre – som företagits under de senaste tre fyra åren. Det rör sig om ett drygt 25-tal uppvaktningar med deltagande av representanter för facket, kommunen och politikerna.

Ett tredje sätt att trycka på i frågan var den demonstration som ägde rum för knappt två veckor sedan utanför riksdagshusets entré och utanför industridepartementets port vid Storkyrkobrinken 7. Det var de anställda som efter flera år fyllda av löften om en ny fabrik och grusade förhoppningar på det sättet ville väcka uppmärksamhet för sina problem och föra fram kraven att få ha kvar sina arbeten, som de på ett mycket förtjänstfullt sätt har skött år efter år. Jag vill verkligen intyga detta, då jag bor på orten och på nära håll kunnat följa verksamheten sedan starten 1948.

Jag skall bara ge några exempel: Trots att man under senare år haft en hårt nedsliten maskinpark och en arbetsmiljö som långt ifrån fyller de krav som ställs på en sådan i dag har de anställda med sina arbetsinsatser gett sitt företag goda vinster som varje år kunnat räknas i miljonbelopp. Personalomsättning-
en har varit bland de lägsta i landet för företag av den här storleken. Då man övergick från ackord till månadslön ökades produktionen med ca 10 %.

Som Rune Johansson var inne på har kommunen fått vidkännas stora kostnader för bl. a. markfrågor.

Sedan skall vi i detta sammanhang inte glömma bort människorna, att alla de anställda vid Förenade Well ställs inför stora svårigheter om en nedläggning sker. Jag kan intyga riktigheten i vad Rune Johansson nämnde i det avseendet. Några ersättningsjobb finns inte i Billingsfors kommun. Det är en glesbygdskommun, där industrissysselsättningen under de senaste åren minskat med ca 15 %. Ett 60-tal av de ca 90 anställda har egna villor och har svårt att flytta från den bygd där de är födda och har verkat hela sitt liv.

Det finns många frågor att ställa i detta sammanhang. Ovissheten är svår och tålmodet tryter för de anställda. Jag hoppas att statsrådet är medveten om detta och nu gör allt för att den här frågan skall få en snar lösning.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Rune Johansson ställde en fråga, om jag ville göra vad på mig ankommer för att få till stånd en investering i Billingsfors, och Olle Eriksson har upprepat den frågan i stort sett. Då vill jag bara markera att för min del har jag hela tiden haft en positiv syn på den här frågan och vill fortsättningsvis vara aktiv för att hjälpa till med sysselsättningen i Billingsfors. Jag tror att mitt tidigare handlande i denna fråga pekar på att så är fallet. Jag har ägnat just det här ärendet stort intresse under den tid som jag haft hand om dessa frågor.

Men det är väl av värde att också påpeka, som jag gjorde redan i mitt svar, att regeringen 1977 fattade ett positivt beslut i den här frågan. Om det beslutet hade verkställts hade man haft sysselsättningen ordnad i Billingsfors. Det blev emellertid en ändring 1978, och vi fick in en ny ansökan så sent som i oktober 1978. Det är alltså denna ansökan som vi nu har diskuterat i
industridepartementet. Företaget angav faktiskt, Rune Johansson, i denna ansökan en produktionsvolym av en sådan storlek att man sannolikt hade fått

Torsdagen den
19 april 1979

Om sysselsättningen vid Förenade Well AB i Billingsfors

rätt allvarliga störningar i konkurrensförhållandena. Det är därför vi från regeringens sida försökt finna en kompromiss, som skulle tillgodose sysselsättningen i Billingsfors utan att skapa arbetslöshet på andra håll i Sverige och snedvrیدا konkurrensen, som jag sade i mitt svar till frågeställarna. Det är möjligt att en produktionsvolym på 6 000 ton är en framkomlig väg. Det är det vi försöker att klara av.

RUNE JOHANSSON i Ämål (s):

Herr talman! Jag har i princip inget att invända mot det som arbetsmarknadsministern senast sade. Det är riktigt att regeringen fattade ett beslut som skulle trygga tillverkningen av wellpapp men att detta beslut inte blev verkställt. Jag tycker det är ganska meningslöst att här gå in på en teknisk diskussion, för vi har så många gånger vid uppvaktningar och i andra sammanhang redovisat de olika utredningsalternativ och förutsättningar som finns. Jag avser alltså inte att nu ta upp den diskussionen.

Men Nils G. Åsling lovade: ingen nedläggning i Billingsfors utan ersättningsindustri. Det löftet trodde vi på, och jag vågar påstå att en lösning var mycket nära när Nils G. Åsling lämnade kanslihuset.

Nu säger arbetsmarknadsministern att han är beredd att "hjälpa till". Jag tycker att det är bra, men jag hade satt ännu större värde på om arbetsmarknadsministern hade sagt att nu skall vi sätta kraft bakom orden, så att det här problemet äntligen får en lösning och en etablering verkligen kommer till stånd.

OLLE ERIKSSON (c):

Herr talman! Statsrådet nämnde den överkapacitet som f. n. råder inom den svenska plastfilmsbranschen och sade att en nyetablering kan förorsaka vissa konkurrenssituationer. Enligt uppgifter som jag har inhämtat de senaste dagarna kommer en produktion i Billingsfors i huvudsak att säljas på export och även ersätta viss import av den här varan till Sverige.

Branschutredare menar att plastförpackningar är den typ av förpackningar som kommer att öka mest i användning. En del beräkningar pekar på en tillväxt på uppemot 100 000 ton bara på den skandinaviska marknaden under en femårsperiod. Jag tycker att man skall ta hänsyn till dessa beräkningar.

Jag tror alltså inte att den nuvarande eventuella överkapaciteten behöver innebära att man förhindras att snarast fatta ett beslut i frågan om Förenade Well.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det är bra om den produktion som eventuellt skall äga rum i Billingsfors går på export, men tyvärr, Olle Eriksson, har vi inga säkra besked om att så kommer att ske. Det finns en del som indikerar att en icke föraktlig del kan komma att gå på export, och det är bara bra om det går att öka den volymen.

Det som föranledde mig att begära ordet en gång till var Rune Johanssons uttalande att frågan var nära en lösning när Nils G. Åsling lämnade

industridepartementet. Det skulle jag gärna vilja ha preciserat.

Läget var att man hade lämnat alternativet att utnyttja regeringsbeslutet från 1977 om wellpappstillverkning. När jag tillträdde fanns det över huvud taget ingen ansökan inne om den nya inriktningen av tillverkningen vid Förenade Well i Billingsfors. Den kom först den 10 oktober. Det är efter detta datum som folkpartiregeringen har kunnat ta tag i det här, och det har vi gjort. Vi kommer att fortsätta arbeta aktivt med det. Det fanns således ingen lösning i sikte vid regeringsväxlingen.

RUNE JOHANSSON i Åmål (s):

Herr talman! Det är intressant och glädjande att höra att arbetsmarknadsministern säger att folkpartiregeringen kommer att aktivt arbeta för en lösning av den här frågan.

Anledningen till att jag i föregående inlägg mer eller mindre krävde att man skall sätta kraft bakom uttalanden och beslut från departementet var det sista stycket i arbetsmarknadsministerns svar. Han sade där:

”Dessa överläggningar är nu i det närmaste avslutade, och jag räknar därför med att regeringen inom kort skall ha underlag för att ta ställning till Förenade Wells ansökan om lokaliseringstöd för investering i Billingsfors.”

Jag uppfattar detta stycke som ganska defensivt. Jag hade satt värde på en mera offensiv skrivning på den punkten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:169 om beredskapen mot oljekatastrofer

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Märta Fredrikson har interPELLERAT mig om beredskapen mot oljekatastrofer. Jag får meddela att enligt överenskommelse med interpellanten kommer svar att lämnas måndagen den 7 maj.

§ 8 Om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd

Kommunministern BERTIL HANSSON erhöLL ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Gunnel Jonängs* (c), dels *Håkan Winbergs* (m) den 29 mars anmälda frågor, 1978/79:467 resp. 469, och anförde:

Herr talman! Gunnel Jonäng har frågat mig om jag anser att kyrkomötesförordningen ger regeringen rätt att på sådana grunder, som anges i en regeringskommuniké den 22 mars, vägra kyrkomötets utredningsnämnd skälig tid för att utföra det uppdrag som kyrkomötet har gett nämnden.

Håkan Winberg har frågat mig på vilken författningsmässig grund beslutet

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om arbetet i kyr-
komötets utred-
ningsnämnd*

Torsdagen den
19 april 1979

Om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd

att begränsa tiden för utredningsnämndens arbete vilar.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Kyrkomötet fick genom 1949 års kyrkomötesförordning befogenhet att tillsätta en utredningsnämnd. Det föreskrevs därvid att "nämndens verksamhet skall vara avslutad inom tid som Konungen bestämmer, högst ett år efter kyrkomötets slut". Denna föreskrift tillades efter remissbehandlingen av förslaget till ny kyrkomötesförordning. Principiella erinringar hade framförts inom kammarkollegiet av innebörd att nämnden kunde "utvecklas till ett utredningsverk för kyrkliga frågor och undandragas Kungl. Maj:ts kontroll". Enligt denna mening borde det "ankomma på Kungl. Maj:ts att avgöra om ett uppslag är av den betydelse att utredningsmaskineriet bör igångsättas eller icke". För att minska tyngden av dessa erinringar föreslog departementschefen att "den tid, under vilken nämnden äger sammanträda, göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning".

Utredningsnämndens uppdrag avser att utarbeta och lägga fram förslag till genomgripande reformer av kyrkans organisation inom statskyrkosystemets ram. Det är alltså ett mycket omfattande uppdrag, och det gäller frågor som berör staten lika väl som kyrkan. Det har aldrig tidigare hänt att något kyrkomöte har gett ett uppdrag av liknande art eller räckvidd. Praxis har i stället varit att göra framställning hos regeringen om utredning.

Efter kyrkomötets slut förde regeringen överläggningar med de tre största partierna om de kyrkliga frågorna. Därvid tog regeringen även upp utredningsnämndens uppdrag. Ett klart resultat av överläggningarna var att det måste förutses vara omöjligt att vinna riksdagens stöd för sådana reformer som kyrkomötet har uttalat sig för.

Av vad jag har redovisat om kyrkomötesförordningen och dess förarbeten har framgått att föreskriften om regeringens prövning av utredningsnämndens arbetstid har tillkommit med hänsyn till möjligheten av en situation som den nu aktuella.

För att försöka finna en väg framåt och undvika ett dödläge har regeringen beslutat att ge utredningsnämnden ett halvårs arbetstid för att kunna ge en parlamentarisk kommitté ungefär lika lång tid. Med hänsyn till riksdagens uttalanden förra året om den s. k. samvetsklausulen har regeringen funnit sig inte kunna planera för ett nytt kyrkomöte senare än år 1981. Till följd härav kommer längre tid än sammanlagt ett år inte att stå till förfogande för utredningsarbete.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Utredningsnämnden heter "kyrkomötets utredningsnämnd". Den är således kyrkomötets eget organ. Såsom kyrkomötets utredningsnämnd har nämnden att följa kyrkomötets direktiv. När kommunministern säger att det är ett mycket omfattande uppdrag som kyrkomötet har gett utredningsnämnden, vill jag bara framhålla att det är kyrkomötet och inte regeringen som beslutar och ger direktiv till utredningsnämnden. Det är således kyrkomötet som anger arten av uppdraget och inte regeringen.

Naturligtvis borde regeringen med tillfredsställelse notera att detta utredningsarbete om en demokratisering av kyrkan på stifts- och riksplan kommer till stånd. Det svarar mot vad regeringen själv har sagt i sin skrivelse till kyrkomötet, nämligen att förslaget om kyrkans framtida organisation "givetvis" måste bli föremål för "fortsatt kyrkligt utredningsarbete".

Om man följer kyrkomötesförordningens bokstav, har regeringen rätt att fastställa tidrymden för utredningsnämndens arbete, dock högst ett år. Förarbetet till kyrkomötesförordningen angående kyrkans utredningsnämnd visar emellertid att möjligheterna att begränsa arbetstiden hade alldeles särskilda skäl. Denna regeringens befogenhet fanns för övrigt inte med i utredningsförslaget utan tillkom efter remisspåpekande av kammarkollegiet, alltså en nyhet i propositionen som inte särskilt kommenterades av KU vid riksdagsbehandlingen. Motiveringen för denna befogenhet var att man ville undvika att nämnden skulle kunna utvecklas till ett från Kungl. Maj:t fristående utredningsverk för kyrkliga frågor och som sådant skulle kunna bli ett "consistorium generale", ett kyrkans överhuvud vid sidan av Kungl. Maj:t.

Några inskränkningar har aldrig förekommit tidigare i utredningsnämndens verksamhet.

Mot denna bakgrund anser jag att det är felaktigt att regeringen förkortar arbetstiden. Det är också helt orimligt att regeringen skulle kunna ha en uppfattning om – ännu mindre besluta om – vilken tid utredningsnämnden behöver för ett uppdrag som getts av kyrkomötet och icke av regeringen. Tidsgränsen bör således inte fastställas godtyckligt av regeringen utan bör göras beroende av de utredningsuppdrag som nämnden har fått av kyrkomötet.

Jag beklagar verkligen den brist på hänsyn och respekt för kyrka och kyrkomöte som den nuvarande folkpartiregeringen visar och som står i bjärt kontrast till tidigare regeringars agerande i kyrkopolitiska frågor.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Även jag ber att få tacka för svaret. Inte heller jag är särskilt nöjd med det.

Låt mig först slå fast två saker:

1. Den offentliga makten i vårt land utövas under lagarna, enligt regeringsformen 1:1. Det betyder att också de högsta statsorganen, t. ex. regeringen, i likhet med domstolar och förvaltningsmyndigheter är skyldiga att i sina beslut vara lagbundna och följa sedvanlig lagtillämpning.

2. Kyrkomötesförordningen är – trots sin benämning av förordning – författningsmässigt inte en förordning utan en lag, av kyrkolags natur. Det gör att det finns tillgängliga förarbeten till hjälp vid tolkningen av bestämmelserna i lagen. Eftersom bakgrunden är så viktig för tolkningen här, måste också jag gå in på förarbetena.

Kyrkomötets utredningsnämnd kom till 1949 i samband med att den nya kyrkomötesförordningen antogs, och sakkunniga hade utrett frågan om behov av ett kyrkomötesorgan som kunde arbeta mellan kyrkomötena.

Om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd

Torsdagen den
19 april 1979

Om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd

Remissinstanserna var positiva utom i ett fall. Inom kammarkollegiet avgav en ledamot, kammarrådet Gavelius, ett särskilt yttrande och ifrågasatte lämpligheten av det föreslagna organet. Denne ledamot var rädd för att antingen skulle utredningsarbetet till stor del komma att läggas på statsförvaltningen eller skulle detta kyrkomötets utredningsorgan – som de sakkunniga hade kallat kyrkomötets delegation – utvecklas till ett utredningsverk för kyrkliga frågor och undandras Kungl. Maj:ts kontroll. Delegationen skulle lätt kunna bli, som Gunnel Jonäng just sade, ett consistorium generale, ett kyrkans överhuvud vid sidan av Kungl. Maj:t.

Departementschefen ansåg i propositionen att den föreslagna delegationen, som han gav benämningen utredningsnämnden, skulle vara till stort gagn för kyrkomötet, och han sade med anledning av de invändningar som inom kammarkollegiet hade riktats mot nämnden: "Särskilt vill jag understryka att nämnden avsetts bli en permanent, från Kungl. Maj:ts kansli fristående utredningsorganisation. Tyngden av dessa erinringar minskas dock om, såsom jag vill förorda, den tid under vilken nämnden äger sammanträda, göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Tiden bör under alla förhållanden begränsas till att omfatta högst ett år efter det kyrkomötet avslutats ---."

Detta är, herr talman, vad förarbetena – proposition, kyrkomötesbehandling och riksdagsbehandling – ger beträffande möjligheten att korta ner utredningsnämndens arbete. Det visar alltså på vilken grund regeringen kan fatta ett sådant beslut. Den grunden föreligger inte i det aktuella fallet, och den har heller inte återopats i regeringsbeslutet. Jag påstår därför, herr talman, att regeringens beslut är felaktigt.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Båda de frågande har liksom jag redovisat förarbetena till bestämmelsen om kyrkomötets utredningsnämnd. Sammanfattningsvis kvarstår det faktum att även om kyrkomötet ger direktiv beträffande arbetets innebörd så är det regeringen som har att bestämma den tid inom vilken utredningsnämnden skall avsluta sitt arbete. Att det inte tidigare har förekommit någon minskning av den maximalt utmätta tiden på ett år hindrar ju inte att detta någon gång måste ske inom en organisation som är så relativt ung som denna och där en praxis håller på att utbildas.

Kyrkomötesförordningen förutsätter att utredningsnämnden skall få i uppdrag att utreda motionsärenden. Det framgår tydligt av 14 §.

I detta fall är det fråga om ett av regeringen framlagt ärende. Kyrkomötet har avslagit det förslag som regeringen har lagt fram, men har försökt hålla liv i ärendet genom att lämna över en följdmotion i ärendet till utredningsnämnden.

Kyrkomötet har flera gånger hemställt om liknande utredningar hos förutvarande regeringar, men varje gång fått nej. Denna gång går kyrkomötet självt in i en utredning av en fråga som tidigare varit föremål för tre inomkyrkliga utredningars arbete. Regeringen ger grönt ljus för detta genom att säga: Arbeta med detta under den tid som kan ställas till förfogande med

hänsyn till att en större sak är i blickfältet, nämligen hur vi skall få frågan om stat-kyrka ur dödläget.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Det är uppenbart att kyrkomötet har rätt enligt lagen att på grundval av motion fatta beslut och ge direktiv till utredningsnämnden. Den rätten kan regeringen inte frånta kyrkomötet.

Om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd

Sedan är det riktigt – och det har jag också sagt – att regeringen har att avväga tidrymden. Men hur orimligt regeringens ställningstagande är framstår klart för den som är ledamot av utredningsnämnden. Jag har som sådan ett ansvar gentemot kyrkomötet att fullfölja det uppdrag som nämnden har fått av kyrkomötet. Regeringen gör det omöjligt att fullfölja uppdraget och ansvaret, genom att regeringen begränsar tiden. Detta leder till en konfliktsituation.

Jag kommer dock att i nämnden verka för att nämndens uppdrag skall fullföljas oavsett vad regeringen säger, eftersom jag menar att vi har rätt att göra det.

Regeringen tänjer gällande lagar till det yttersta för att tyvärr fortsätta det – jag tvekar inte inför ordet – översitteri gentemot kyrkan, som redan kyrkomötets protokoll och regeringens marskommuniké ger uttryck för.

Detta, herr talman, är något nytt i samarbetet mellan kyrka och stat. Sådana övergrepp har inte gjorts tidigare av någon regering. Jag tycker det är mycket allvarligt när regeringen agerar på detta sätt. En av anledningarna är uppenbarligen att regeringen inte är intresserad av en utredning om kyrkans demokratisering, trots att man sagt det i sin skrivelse till kyrkomötet.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Den fråga som jag ställt är: På vilken författningenslig grund vilar detta beslut att begränsa tiden?

Bertil Hansson säger i svaret att kyrkomötets uppdrag är mycket omfattande och att det är omöjligt att vinna riksdagens stöd för en reform enligt kyrkomötets önskemål.

Men vi diskuterar väl nu på vilka grunder regeringen kan utnyttja bestämmelserna i 14 § kyrkomötesförordningen.

Jag hävdar att man kommit fel. Förarbetena visar ju klart att denna bestämmelse är till för att hindra att nämnden skall bli ett permanent organ mellan kyrkomötena. Då måste ju rimligen regeringens möjligheter att korta ned arbetstiden till mindre än ett år gälla mot den bakgrunden, t. ex. i sådana fall när utredningsnämnden saknar arbetsuppgifter för ett helt år.

Nu har kyrkomötet i kyrka-stat-frågan gått emot regeringen och kommunministern. Jag tycker att regeringens handlande ger intryck av att regeringen är irriterad av detta och att den vill förhindra och försvåra för kyrkans organ att arbeta vidare. Regeringen låter sin uppfattning i en sakfråga vara bestämmande för den tid som den låter kyrkomötets utredningsnämnd arbeta. Det verkar som om regeringen menar att utredningsnämndens arbete utgör ett hinder för regeringens egna planer i kyrka-stat-frågan. Och därför

Om arbetet i kyrkomötets utredningsnämnd

utnyttjar regeringen en bestämmelse i kyrkomötesförordningen, som har tillkommit för helt andra syften, för att halvera den tid som utredningsnämnden får arbeta. Jag menar att ett sådant handlingssätt medför en uppenbar risk för godtycke.

Nu stoppas utredningsarbetet efter sex månader. Var anser regeringen att gränsen går för den tid efter vilken man i andra fall skulle kunna stoppa utredningsnämndens arbete, på grund av att arbetet inte sker i enlighet med regeringens åsikter? Menar regeringen att den har rätt att sätta stopp efter t. ex. en månad, en vecka eller en dag? Kom ihåg, herr kommunminister, att utredningsnämnden är kyrkomötets organ! Regeringens handlingssätt här betyder i realiteten att kyrkomötets lagenliga rätt att tillsätta en utredningsnämnd som får arbeta görs beroende av regeringens välvilja och dess inställning i de frågor som utredningsnämnden skall arbeta med. Detta, herr talman, strider mot kyrkomötesförordningen.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Jag skall givetvis inte ge mig in i en diskussion med användande av känsloladdade uttryck i karakteristiken av dem som för debatten, utan jag vill hålla mig till saken.

Jag vill påminna om att de sakfrågor som kyrkomötet har begärt att få utreda i sin nämnd har tidigare kyrkomöten begärt att regeringen skulle utreda, men fått nej. Nu begär kyrkomötet 1979 av regeringen att självt få utreda samma frågor, på statens bekostnad men utan statens medverkan. Regeringen säger då ja, men begränsar utredningstiden för att det skall vara möjligt att få ungefär lika lång tid för att se på dessa frågor också från statens synpunkt. Detta sker med uttryckligt stöd av kyrkolag och dess förarbeten.

Herr talman! Regeringen har ingen anledning att i förväg i hypotetiska frågor ge till känna någon åsikt om vad som i ett tänkt fall kan vara minimitiden för ett kyrkomötes utredningsnämnd att arbeta.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Mina ord när jag talade om regeringens översitteri var enligt min mening inte särskilt känsloladdade, tvärtom gjorde jag en realistisk bedömning av regeringens agerande gentemot kyrkan. Jag tror att detta, som jag sade tidigare, finns belagt i såväl regeringens kommuniké från den 22 mars som i kyrkomötets protokoll.

Det finns anledning att tro att den yttersta grunden för regeringens handlande är en viss irritation över kyrkomötets beslut. Bertil Hansson har sagt att statskyrkosystemet inte är förenligt med den liberala idétraditionen och att banden mellan stat och kyrka därför måste upplösas. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig att det är detta som ligger i botten för regeringens agerande, och då kanske kommunministern har förståelse för att jag inte heller ställer upp på dessa liberala idétraditioner.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag undrar om inte kommunministern innerst inne inser att detta beslut inte vilar på riktigt bra grund. Kommunministern har egentligen inte ett dugg argumenterat emot mina invändningar i samband med att jag frågade efter vilka sakskaäl som ligger bakom och vad 14 § egentligen är till för.

Detta är faktiskt en fråga om en regerings maktutövning och maktbefogenheter. Vi har åtskilliga rättsvetenskapliga verk som har behandlat denna fråga. De hävdar att varje beslut skall vila på objektiv grund och att en myndighet – och givetvis också en regering – skall använda sina maktbefogenheter just för de ändamål som de i varje särskilt fall är avsedda för. Jag hävdar, mot bakgrund av förarbetena till kyrkomötesförordningen, att regeringen här har utnyttjat en bestämmelse i 14 § som var avsedd för någonting helt annat. Borde inte kommunministern inse att ni här har handlat fel. Det är i så fall inte första gången som en regering gör en miss eller fattar ett felaktigt beslut. Det har vi många exempel på i dechargebetänkanden från konstitutionsutskottet. Jag tror att det skulle uppfattas som hederligt och rejält om ni medgav detta och gjorde denna fråga till föremål för omprövning.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Regeringen har fattat sitt beslut efter noggrant övervägande och efter studium av just samma förarbeten som leder Håkan Winberg till en annan tolkning. Det är det svar jag kan lämna.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Detta får antagligen bli ett dechargeärende så småningom. När jag ser bakgrunden till den aktuella frågan och hur regeringen har handlagt just sakfrågan kommer jag att tänka på ett ordspråk, som säger att all makt har en tvillingbroder som heter missbruk. Jag hoppas att det inte är den tvillingbrodern som kommunministern har träffat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om beredskapslagringen av olja

Handelsministern HADAR CARS erhöU ordet för att besvara *Birger Rosqvists* (s) den 5 april anmälda fråga, 1978/79:482, och anförde:

Herr talman! Birger Rosqvist har frågat mig om regeringens planer för landets beredskapslagring av olja. Herr Rosqvist hänvisar i sin fråga till tidigare undersökta möjligheter att utnyttja upplagda tankfartyg för oljelagring.

Frågan om den svenska beredskapslagringen av olja är som bekant till en del sekretessbelagd.

Jag får därför i mitt svar i kammaren i dag begränsa mig till följande.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Om beredskaps-
lagringen av olja*

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Om beredskaps-
lagringen av olja*

Det internationella oljeläget i kombination med den stränga vintern har inneburit vissa påfrestningar på våra beredskapslager av eldningsolja 1. För övriga oljeprodukter är beredskapslagren normala för årstiden.

Herr Rosqvist hänvisar i sin fråga till möjligheten att utnyttja upplagda tankfartyg för oljelagring och påstår att jag har avskrivit projektet. Jag kan informera herr Rosqvist om att så inte är fallet. Regeringen beslöt hösten 1978 att inte tidigarelägga pågående utbyggnad av beredskapslagringen på föreslaget sätt. Detta berodde på att vi vid det tillfället inte disponerade erforderliga medel i oljelagringsfonden och att – om medel ändå skulle ha ställts till förfogande av riksdagen – kostnaderna för lagring i tankfartyg skulle komma att väsentligt överstiga kostnaderna för lagring i bergrum. Härtill kommer de negativa konsekvenser från miljösynpunkt som eventuell brand, utsläpp av olja eller navigatoriska fel skulle innebära.

Regeringens beslut hösten 1978 var därför att vid den tidpunkten inte lagra i tankfartyg men att överstyrelsen för ekonomiskt försvar kontinuerligt skulle undersöka möjligheterna till sådan lagring.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar kommer inom kort att redovisa en förnyad bedömning av möjligheterna. Det blir då aktuellt för regeringen att på nytt pröva frågan.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Riksdagen tog för en del år sedan beslut om utökad beredskapslagring av olja. Det var ett långsiktigt beslut. Vi skall ha lagring av åtskilliga miljoner ton. Vi bygger lagringsutrymmen och kommer att få bygga mer. Det sprängs utrymmen i berg för detta.

Det fanns förra året, och finns fortfarande, tanktonnage – stort sådant – som kunde användas för lagring då fraktmarknaden gjort att tankfartygen varit upplagda och sysslolösa. De som skulle ha bemannat fartygen var utan arbete. Rederiernas ekonomi tvingade fram försäljningar till underpriser.

Samtidigt stod det klart att oljepriserna skulle komma att gå upp. I dag för precis ett år sedan aktualiserade jag här i riksdagen frågan om lagring av olja i upplagt tanktonnage. Jag vet att det därefter gjordes allvarliga sonderingar i den riktning som hade påtalats i riksdagen. Det fanns då exempelvis ett rederi som hade minst sex fartyg tillgängliga. 1 1/2 miljoner ton kunde ha inköpts och lagrats. Skall det nu framöver köpas olja för lagring torde priset röra sig om uppmot 1 000 kr. per ton, mot då 500 kr. per ton. Det uteblivna handlandet kostade således mer än en halv miljard – mer än 500 milj. kr.

Det var handelsminister Cars som i oktober lät avskrivna projektet. Det beslutet kostade således det svenska folkhushållet mycket stora pengar. Flera av de fartyg som kunde ha använts såldes därefter mycket billigt – ca 30 milj. kr. per styck. Några som fanns kvar har sålts helt nyligen för ungefär 60 milj. kr. per styck. Efterfrågan har ökat också på den fronten.

Vi har tårt på våra beredskapslager av olja under den gångna vintern. Vi har gjort det alltför mycket. Vi måste nu köpa mer olja, inte bara för den direkta konsumtionen utan också för att fylla på tidigare reserver och dessutom, enligt riksdagsbeslutet för fem år sedan, öka vår lagring med dyr, mera

svåråtkomlig olja som skall hålla vårt land i gång.

Det är mot bakgrund av detta som jag vill veta något om regeringens och handelsministerns planer. Initiativkraften och idéerna har ju inte varit så lysande hittills.

Det gick ut ett pressmeddelande om att idén med lagring i tankfartyg inte längre var aktuell. Miljöskäl angavs som orsak. Nu skall tydligen frågan om lagring i tankfartyg åter prövas, enligt vad handelsministern säger. Men förhållandena vad gäller oljepriset är nu helt ändrade, och om det finns tillgång på fartyg är tveksamt. Om det nu var miljöskäl som hindrade den här åtgärden i höstas, finns ju dessa kvar i dag som den enda ingrediensen. Men kanske var detta med miljöskäl en felbedömning. Ett tankfartyg som ligger stilla på en skyddad plats måste ju ändå vara säkrare än ett fartyg som rör sig på haven, och det måste vi ju tolerera.

Om det nu går att ordna fartyg osv., vad blir kostnaderna för denna form av lagring? När beslutet togs i höstas av regeringen, vägrade man då inte alls in den prishöjning som vi alla visste skulle komma?

Handelsministern HADAR CARL:

Herr Rosqvist erinrar sig den diskussion som, om jag minns rätt, vi hade här i kammaren i november – som herr Rosqvist kommer ihåg tillträdde jag som handelsminister i oktober.

Kostnaden för eldningsolja 1, som är den känsliga produkten, låg i december på 1 200 kr. kubikmetern på Rotterdammarknaden. I dag ligger den på omkring 1 000 kr. kubikmetern. Under denna tid har det alltså inte skett någon våldsam prisutveckling uppåt, utan har det skett någon förändring, herr Rosqvist, så är det faktiskt en förändring till det bättre, vilket jag tycker är mycket glädjande, och jag är övertygad om att också herr Rosqvist tycker det. Det har alltså skett en viss sänkning av priset på eldningsolja 1.

Vidare har den situationen inträffat att priserna på frakter har stigit mycket kraftigt sedan den 31 oktober 1978. De har i det närmaste fördubblats. Flertalet av de fartyg som då skulle ha kunnat vara aktuella för en oljelagring har under den här perioden sålts. Salénrederierna har sålt sex, Gränges Shipping två, Broströms två, Malmros Rederi två och Monacus Rederi ett fartyg – alla stora fartyg över 200 000 ton. Kvar under svensk flagg har Salénrederierna åtta stycken fartyg, varav sex är i drift och två är upplagda i Sognefjorden. Rederi AB Pagota har ett tankfartyg på 485 000 ton – det största vi har – och det ligger sedan tre månader i Persiska viken.

De faktiska förutsättningarna är alltså nu väsentligt sämre. Som jag ser det är också behoven mindre. Dessutom tillkommer det skäl som jag angav i mitt svar, nämligen att vi vid det tillfälle då herr Rosqvist ställde frågan inte hade några pengar att disponera för detta ändamål.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag måste säga att den beskrivning av priserna som handelsministern gör inte är riktig. Man kan köpa olja på olika marknader, och handelsministern använde här Rotterdammarknadens högsta priser.

Torsdagen den
19 april 1979

*Om beredskaps-
lagringen av olja*

Jag skulle emellertid vilja exemplificera med vad japanerna har gjort i det här läget. De har egna fartyg, men de har också hyrt in andra fartyg och köpt olja, i vild förtvivlan. De har tankfartyg som ligger "drifting on the high sea", dvs. de ligger ute till sjöss och väntar på att man skall hitta någon plats där de kan gå in. Japanerna har fyllt de här fartygen med olja som de köpt till låga priser, och de skall alltså använda fartygen för lagring av denna olja. De har varit mer framsynta än vad vi har varit.

Pressmeddelandet om att lagring i tankfartyg inte längre var aktuell kom i skarven oktober–november månad. Det var strax efter det att handelsminister Cars hade övertagit handelsministerposten.

Jag tycker att detta är en mycket allvarlig fråga mot bakgrund av den situation som nu råder på oljemarknaden. Vi har fått ta av de lager som vi har räknat med att använda under andra förhållanden än stränga vintrar, dvs. under avspärrning och annat. Vi hade i stället kunnat bygga upp och ta av överlager som vi kunnat köpa till väsentligt lägre priser än vad som nu är fallet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2492 och 2493 till civilutskottet

1978/79:2494 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:2495 yrkandena 2 och 3 till skatteutskottet

i övrigt till jordbruksutskottet

1978/79:2496 och 2497 till socialförsäkringsutskottet

1978/79:2498–2515 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:2516–2524 till trafikutskottet

1978/79:2525 och 2526 till konstitutionsutskottet

1978/79:2527 yrkandena 2 och 7 till skatteutskottet

yrkandet 8 till näringsutskottet

i övrigt till finansutskottet

1978/79:2528 och 2529 till näringsutskottet

1978/79:2530–2533 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:2534 till konstitutionsutskottet

1978/79:2535 till utbildningsutskottet

1978/79:2536 och 2537 till konstitutionsutskottet

1978/79:2538–2544 till näringsutskottet

1978/79:2545 och 2546 till utbildningsutskottet

1978/79:2547 till socialutskottet

1978/79:2548 såvitt avsåg lagförslagen 3, 15 och 16 till socialutskottet

i övrigt till socialförsäkringsutskottet

1978/79:2549 till socialförsäkringsutskottet

1978/79:2550 till socialutskottet

1978/79:2551 yrkandet 3 till socialutskottet

i övrigt till socialförsäkringsutskottet

§ 11 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställning 1978/79:174

§ 12 Rättshjälpen

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1978/79:30 med anledning av propositionen 1978/79:90 med förslag till ändring i rättshjälpslagen (1972:429) m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:90 hade regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
  2. lag om ändring i föräldrabalken,
  3. lag om ändring i rättegångsbalken,
  4. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291),
  5. lag om ändring i lagen (1977:729) om patentbesvärsträtten,
  6. lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder,
  7. lag om ändring i lagen (1976:839) om statens va-nämnd,
  8. lag om ändring i utsökningslagen (1877:31 s. 1),
  9. lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,
  10. lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
- dels godkänna de av föredragande statsrådet i övrigt förordade riktlinjerna för en ändrad administration av samhällets rättshjälp.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås ändringar i rättshjälpslagen. Förslaget bygger på erfarenheter av rättshjälpsystemets tillämpning.

Det föreslås att beslutsbefogenheter i stor omfattning skall flyttas från de nuvarande sex rättshjälpsnämnderna dels till advokater och biträdande jurister vid advokatbyråer, dels till ett stort antal myndigheter, främst domstolar, som handlägger det mål eller ärende vari rättshjälp är aktuell. Det nuvarande rådgivningsinstitutet byggs ut. Advokat och biträdande jurist föreslås få behörighet att bevilja allmän rättshjälp i vissa familjerättsliga angelägenheter, t. ex. äktenskapsskillnad. Vidare blir domstolar och vissa andra myndigheter behöriga att bevilja allmän rättshjälp. Dessa organ skall enligt förslaget också bestämma ersättning till biträde i mål eller ärende vid domstolen eller myndigheten.

Förslaget innebär ökade möjligheter för näringsidkare att få allmän rättshjälp när det gäller rättsliga angelägenheter som rör näringsverksamheten.

Förslaget innefattar också förenklingar i reglerna om den enskildes avgift

för rättshjälpen samt slutregleringsförfarandet. Beslutanderätten när det gäller frågor om offentligt biträde enligt rättshjälpslagen flyttas i princip till den myndighet som handlägger det ärende vari frågan uppkommit. I fråga om organisation föreslås en minskning av antalet rättshjälpsnämnder från sex till två.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 juli 1979.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen 1977/78:287 av Per Gahrton (fp), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om generösare principer för rättshjälp då rättshjälpsbehovet uppstått på grund av felaktigt myndighets-handlande,

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1167 av Kerstin Andersson i Kumla m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av rättegångskostnads- och rättshjälpsreglerna i mål om miljöskador med sikte på att förbättra den enskildes möjligheter att med tekniskt biträde föra talan om ersättning för sådana skador,

1978/79:1173 av Filip Fridolfsson (m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om sådana ändringar i rättshjälpslagen att näringsidkare gavs möjlighet att få rättshjälp också i angelägenheter som berörde hans näringsverksamhet.

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2159 av Marianne Karlsson (c),

1978/79:2168 av Eric Jönsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att Malmö skulle vara kansliort för en av rättshjälpsnämnderna,

1978/79:2169 av Ulla Tillander m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att Malmö skulle vara kansliort för en av rättshjälpsnämnderna,

1978/79:2173 av Britta Bergström (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade dels att tre av de nuvarande rättshjälpsnämnderna skulle behållas i den nya organisationen (yrkandet 1), dels att rättshjälpsnämnderna i Malmö, Stockholm och Sundsvall skulle behållas i den nya organisationen (yrkandet 2),

1978/79:2174 av Britta Bergström m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att Malmö skulle vara kansliort för en av rättshjälpsnämnderna även efter omorganisationen,

1978/79:2175 av Bo Forslund m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att Sundsvall skulle kvarstå som lokaliseringsort för rättshjälps-nämnd,

1978/79:2176 av Birgitta Hambræus m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade ändra rättshjälpslagen så att ersättning kunde lämnas även till tekniskt och annat sakkunnigt biträde vid miljömål,

1978/79:2177 av Kurt Hugosson (s) och Doris Håvik (s), vari hemstälts att riksdagen beslutade dels att utvidga rättshjälpsförmånerna vid bodelning på sätt som föreslagits i motionen (yrkandet 1), dels att avslå propositionens förslag till utvidgning av rättshjälpsförmånerna för näringsidkare (yrkandet 2),

1978/79:2178 av Kurt Hugosson m. fl. (s), vari hemstälts att riksdagen beslutade att rättshjälpsnämnden i Göteborg skulle vara kvar.

1978/79:2179 av Bertil Johansson (c) och Kurt Söderström (m), vari hemstälts dels att riksdagen skulle avslå propositionens förslag till regler angående kostnaderna för privat sakkunnig (yrkandet 1), dels att riksdagen beslutade om reglerna angående kostnaderna för privat sakkunnig på sätt som framförts i motionen (yrkandet 2),

1978/79:2180 av Marianne Karlsson (c), vari hemstälts att riksdagen hos regeringen begärde en snabb utredning av möjligheten att genom tillskapande av lätt ifyllbara blanketter och förbättrad myndighetsservice göra rättshjälp till biträdeskostnad onödig i många fall,

1978/79:2181 av Åke Polstam m. fl. (c), vari hemstälts att riksdagen skulle dels besluta på sätt anförts i motionen angående fastställande av den övre beloppsgränsen till tjugo basbelopp för rättshjälp till näringsidkare i dennes näringsverksamhet (yrkandet 1), dels besluta på sätt anförts i motionen angående borttagande av regeln om högst två anställda i fråga om rättshjälp till näringsidkare (yrkandet 2), dels som sin mening ge regeringen till känna att de två kvarvarande rättshjälpsnämnderna borde lokaliseras till Jönköping och Sundsvall (yrkandet 3), dels besluta att föreslagna ändringar skulle träda i kraft den 1 januari 1980 (yrkandet 4),

1978/79:2182 av Kurt Söderström (m),

1978/79:2183 av Kurt Söderström (m) och Bertil Johansson (c),

1978/79:2184 av Kurt Söderström (m) och Catarina Rönnung (s), vari hemstälts att riksdagen med ändring av förslaget i propositionen beslutade att ikraftträdandet skulle ske den 1 januari 1980,

1978/79:2185 av Håkan Winberg m. fl. (m), vari hemstälts att riksdagen beslutade dels att i lagtexten om rättshjälpsnämndernas och besvärnsnämndens sammansättning skulle anges att av de två advokaterna en skulle vara anställd på allmän advokatbyrå och en vara enskilt verksam (yrkandet 1), dels att uttala att näringsidkares möjligheter att få rättshjälp borde utvidgas i förhållande till vad som föreslagits i propositionen (yrkandet 2), dels att reglerna om rättshjälp vid bodelning utformades så att möjligheterna att få biträde jämsättes med möjligheterna att få särskild skiftesman (yrkandet 3), dels att förordnande av biträde i vissa regeringsärenden skulle ankomma på expeditionschefen i vederbörande departement (yrkandet 4), dels att det allmännas talerätt i frågor om rättshjälp skulle föras av annat organ än domstolsverket (yrkandet 5), dels att antalet rättshjälpsnämnder skulle vara fyra (yrkandet 6), dels att rättshjälpsnämnderna skulle ligga i Stockholm, Malmö, Göteborg och Sundsvall (yrkandet 7), dels att ikraftträdandet skulle uppskjutas till den 1 januari 1980 (yrkandet 8),

1978/79:2190 av Erik Hovhammar m. fl. (m), vari hemstälts att riksdagen

beslutade dels att näringsidkares rätt till allmän rättshjälp skulle bedömas på sätt som angetts i motionen (yrkandet 1), dels att möjligheterna för näringsidkare att erhålla rättshjälp inte skulle vara beroende av i vilken företagsform rörelsen bedrevs (yrkandet 2), samt

1978/79:2191 av Inger Lindquist (m) och Bo Siegbahn (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att förlägga en rättshjälpsnämnd till Göteborg.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande rättshjälp oberoende av företagsform skulle avslå motionen 1978/79:2190 i denna del (yrkandet 2),

2. att riksdagen beträffande rättshjälp åt näringsidkare med anledning av motionen 1978/79:1173, motionen 1978/79:2177 i denna del (yrkandet 2), motionen 1978/79:2181 i denna del (yrkandena 1 och 2), motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandet 2) och motionen 1978/79:2190 i denna del (yrkandet 1) skulle

dels godkänna vad utskottet uttalat beträffande förutsättningarna för rättshjälp åt näringsidkare,

dels som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande förnyade överväganden i fråga om allmän rättshjälp åt näringsidkare,

dels anta 8 § i det genom propositionen 1978/79:90 framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),

3. att riksdagen beträffande rättshjälpsförmånerna vid bodelning med anledning av motionen 1978/79:2177 i denna del (yrkandet 1) och motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandet 3) som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om förnyade överväganden i detta hänseende,

4. att riksdagen beträffande nedsättning och eftergift av rättshjälpsavgift m. m. skulle avslå motionen 1978/79:2183,

5. att riksdagen beträffande rättshjälp i angelägenhet som behandlades utom riket med anledning av motionen 1977/78:287 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

6. att riksdagen beträffande rättshjälp för ansökan om patent skulle avslå motionen 1978/79:2159,

7. att riksdagen beträffande beslutsbefogenheten i rättshjälpsärende hos regeringen med anledning av propositionen samt motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandet 4) skulle anta 43 § andra stycket i det under 2 ovan angivna lagförslaget med den ändringen att lagrummet skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

8. att riksdagen beträffande myndigheter som jämställdes med allmän domstol skulle anta 5 b § i det under 2 ovan angivna lagförslaget med den ändringen att paragrafen skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande en redaktionell jämkning,

9. att riksdagen beträffande talan mot domstols beslut enligt rättshjälpslagen med avslag på motionen 1978/79:2182 skulle anta 49 § första stycket i det under 2 ovan angivna lagförslaget,

10. att riksdagen beträffande utredningskostnader i mål om miljöskador m. m. med anledning av motionerna 1978/79:1167, 1978/79:2176 och

1978/79:2179 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om översyn av reglerna om ersättning för vissa utredningskostnader,

11. att riksdagen beträffande rättshjälpsnämndernas antal och lokalisering med bifall till motionen 1978/79:2168, motionen 1978/79:2169, motionen 1978/79:2174, motionen 1978/79:2175, motionen 1978/79:2178, motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandena 6 och 7), motionen 1978/79:2191 samt med anledning av motionen 1978/79:2173 och motionen 1978/79:2181 i denna del (yrkandet 3) som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

12. att riksdagen beträffande advokatinslaget i rättshjälpsnämnd och i besvärnämnden för rättshjälpen med anledning av propositionen samt med bifall till motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandet 1) skulle anta 4 § första stycket och 5 a § första stycket i det under 2 ovan angivna lagförslaget med de ändringarna att lagrummet skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

13. att riksdagen beträffande det allmännas talerätt i rättshjälpsärenden med avslag på motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandet 5) skulle anta 49 a § första och andra styckena i det under 2 ovan angivna lagförslaget,

14. att riksdagen beträffande vissa förenklingar i rättegångsförfarandet med anledning av motionen 1978/79:2180 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

15. att riksdagen beträffande ikraftträdandet med bifall till motionen 1978/79:2181 i denna del (yrkandet 4), motionen 1978/79:2184 och motionen 1978/79:2185 i denna del (yrkandet 8) skulle

dels i fråga om det under 2 ovan angivna lagförslaget anta övergångsbestämmelsen med den ändringen att bestämmelsen skulle ges av utskottet föreslagen lydelse,

dels i fråga om övriga i propositionen framlagda lagförslag besluta att ikraftträdandet skulle ske den 1 januari 1980,

16. att riksdagen skulle anta de i propositionen framlagda lagförslagen i den mån de inte omfattades av vad utskottet hemställt ovan,

17. att riksdagen godkände de av föredragande statsrådet i propositionen förordade riktlinjerna för en ändrad administration av samhällets rättshjälp i den mån de inte omfattades av vad utskottet hemställt ovan.

MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag har i samband med denna proposition och detta betänkande väckt två olika motioner, varav den ena skulle kunna innebära en kostnadsbesparing på tiotals miljoner kronor, medan den andra skulle kunna medföra högt räknat en halv miljon kronor i utgifter.

Utskottet har ställt sig positivt till den ena motionen, nr 2180, som skulle innebära en besparing av utgifter som inte är så nödvändiga. Jag är mycket nöjd med utskottets skrivning beträffande den motionen och hoppas, vilket tydligen också utskottet gör, att rättegångsutredningen kommer att ta hänsyn till möjligheterna att hålla rättshjälpskostnaderna nere genom sådana förenklingar i förfarandet att enkla saker inte krånglas till i onödan.

Min andra motion, nr 2159, har i utskottet rönt ett öde som jag är mindre

nöjd med. Jag finner att våra små och fattiga uppfinnare även i det här fallet inte får fullt mått när det gäller rätt och rättvisa.

Det är ju på det sättet att var och en som gör något eget kan dra nytta av det. En musiker, en författare, en målare, ja, t. o. m. en fotograf får utan vidare i form av upphovsskydd ensamrätt till vad han åstadkommer. Om någon plagierar hans verk, säljer kopior av hans teckningar, spelar hans musik på en danstillställning, har han rätt till ersättning, i vissa fall t. o. m. till skadestånd. Han kan gå till polis och åklagare som hjälper honom till hans rätt, om stöld kan bevisas.

En uppfinnare har inget sådant automatiskt skydd för sitt verk. Vill han ha skydd får han lov att söka patent. Annars får han inget skydd alls. Det är dessutom nödvändigt att han söker patent, innan han öppet visar eller säljer något han har uppfunnit. Annars kan vem som helst utnyttja hans uppfinning, och hans rätt är bokstavligen förlorad. En uppfinnare är alltså i ett mycket sämre läge än den som t. ex. ritat en bild eller t. o. m. tagit ett fotografi. För att han skall få det skydd som lagen i princip – ja, i princip och på papperet – tillförsäkrar honom, måste han gå genom och klara av en procedur i patentverket, som är ganska krånglig, för att därefter få det skydd som t. ex. fotografen får genast, gratis och utan problem.

Som motivering för att vägra rättshjälp åt fattiga uppfinnare – för, herr talman, det rör sig bara om fattiga uppfinnare, ty även om rättshjälpslagen tillämpades på patentansökningar, är kostnaden för en patentansökan inte högre än att den täcks av det s. k. egenbidrag vederbörande får betala själv, om han inte är fattig – anger utskottet i huvudsak tre skäl, och jag skall gå igenom dem ett i sänder.

För det första säger utskottet att rättshjälpens karaktär av social förmån gör det nödvändigt att uppställa vissa gränser för rättshjälpslagens tillämpning. Detta tål verkligen att granskas något, för särskilt klart är det sannerligen inte. Vad är det rent allmänt för rättsliga angelägenheter som man skulle vilja utesluta av den anledningen? Ingen såge hellre än jag att man från rättshjälp kunde utesluta onödiga grannträtor och allt möjligt oberättigat, som folk vill ta upp i domstol. Men det går ju bara inte att eliminera det oberättigade så enkelt. Principen måste vara, och är, att rättshjälp beviljas som en social förmån på grund av mottagarens otillräckliga ekonomi. Den prövning som sker gäller väsentligen en granskning av sökandens ekonomi, och om ändamålet är okynne, så skall det vara ett helt uppenbart okynne för att ansökan om rättshjälp skall bli avslagen.

Har då utskottet tänkt sig att det här med uppfinningar bör hamna utanför rättshjälpssystemet på grund av att det förefaller röra sig om skydd av förmögenhetskaraktär? Med hänsyn till att alla möjliga arvsprocesser faller inom ramen, verkar det inte så troligt. Egentligen förefaller detta utskottets skäl helt obegripligt, särskilt när man vet att rättshjälp beviljas för att en uppfinnare skall kunna stämma en annan person som gått och sökt patent på hans uppfinning, och uppfinnaren vill få fastställt att han har bättre rätt till uppfinningen. Tydligt är en sådan uppfinnare på rätt sida om gränsen för tillämpningsområdet. Det tycks som om den gränsen går alldeles framför patentverkets dörr.

I själva verket tror jag att utskottet grundat sin inställning på ett missförstånd om vad det innebär att söka patent. Vi har nämligen i Sverige ett ganska fornbundet system. Andra system är tänkbara, och i många länder är förfarandet annorlunda. I vissa europeiska länder behöver uppfinnaren bara lämna in en ordentlig beskrivning på sin uppfinning, så får han ett patent. Patentverket gör då bara en språklig granskning, och allt man kräver är en teknisk beskrivning, som en uppfinnare i allmänhet kan gå i land med utan stor hjälp. Här i Sverige går det emellertid annorlunda till, och bl. a. måste uppfinnaren själv ange ett skyddsomfång, som han vill ha för sitt patent. Han måste skriva ett s. k. patentkrav, och blir det fel så får han ett svagt eller odugligt skydd för sin uppfinning. Han måste inte bara beskriva sin uppfinning rätt upp och ned, utan han måste fila på sin ansökan vädeliga. Texten skall nämligen ha samma funktion som en av de lagar som stiftas här i kammaren. Vi vet alla hur svårt det är att åstadkomma t. ex. en ny skattelag, som det inte går att kringgå. Uppfinnaren har samma problem, när han skall söka patent – att formulera sig så att det inte skall kunna kringgås.

Jag kommer då in på utskottets andra invändning, nämligen att det påstås att de rent rättsliga inslagen i patentärenden är relativt begränsade. Detta är ett egendomligt påstående. Det är ju alldeles tydligt att hela syftet med en patentansökan är rättsligt. Någon annan orsak till att lämna in en patentansökan finns det inte. Man inser sedan utan vidare att till den del ansökan ställer till problem av teknisk karaktär så lär uppfinnaren själv få lösa den delen av problemen. När uppfinnaren söker sig ett biträde, så är det för att få hjälp, inte med att göra uppfinningen, för den är redan gjord, och inte för att få hjälp att beskriva den, för det är ju det första han får göra när han skall förklara den för sitt ombud, utan för att få hjälp med det rättsliga.

I förhållande till själva uppfinnargärningen är naturligtvis de rent rättsliga inslagen relativt begränsade. Emellertid är det just dessa rättsliga inslag som gör att uppfinnaren är i behov av biträde, precis som när det gäller alla andra fall inom ramen för rättshjälpsystemet.

Utskottet har för det tredje framhållit att det synes finnas så stora möjligheter till anslag från STU att rättshjälp inte skulle behövas. Jag har i min motion påpekat att det faktum att STU som sin väsentliga uppgift har att främja teknisk utveckling gör att STU inte samtidigt kan verka enligt rättshjälpsystemets väsentliga grunder. Tydligt uttryckte jag mig då litet för kortfattat. Vad jag menade var just att rättshjälpen har den sociala betydelsen, att det är mottagarens ekonomiska situation som är avgörande; att rättshjälpen är till för att göra det möjligt för den fattige att få sin rätt.

STU är till för att satsa på uppfinningar som STU tror på, inte för att se till att uppfinnare får skydd för sitt verk. Detta kan skapa, och skapar, problem av inte alltid så trevlig natur. Vad gör t. ex. STU när, som har hänt, det samtidigt kommer in tre uppfinningar inom samma område, som löser samma problem men på litet olika vis? Ett är säkert i en sådan situation: alla tre uppfinnarna får vänta och löpa risken att någon annan någonstans på jordklotet kommer på samma idé, så att möjligheten till skydd går förlorad. Eftersom vi bara har ett STU, kommer sedan sannolikt bara en av uppfinnarna att bli utvald för stöd. Det finns ingen anledning alls att tro att den får stöd som har det största

ekonomiska behovet. Stödet kan lika gärna hamna hos en miljonär, för STU skall ju inte stödja uppfinnare utan uppfinningar.

Jag vill försäkra kammarens ledamöter, att det inte alls är ovanligt med uppfinnare, som lever i mycket små omständigheter och som under stora försakelser arbetar fram en uppfinning till stor nytta för samhället. Just rättshjälpens karaktär av social förmån motiverar att en dylik uppfinnare får hjälp med den rättsliga delen av problemet med att ordna den skydds rätt som han är berättigad till. Därför saknas det anledning att dra gränsen för rättshjälpens tillämpningsområde just utanför patentverkets port.

Jag vill än en gång påminna om att det här rör sig om en fråga av synnerligen liten räckvidd från ekonomisk synpunkt. En uppfinnare som är näringsidkare skulle med gällande och föreslagna regler ändå i allmänhet inte få någon rättshjälp. En normalavlönad civilingenjör skulle också bli utan om han inte hade väldigt stor familj, eftersom hans egenbidrag är så stort att det täcker ansökningskostnaden. De enda som skulle dra nytta av att rättshjälpen täckte patentansökningskostnaderna är alltså i reell mening mindre bemedlade, som verkligen är i behov av att få hjälp med sina kostnader för ett bistånd av rättslig natur, utan vilket de kan berövas frukten av sitt mödosamma arbete.

Herr talman! Med tanke på att det är ett enhälligt utskott som avstyrkt motion 2159 får jag i dag som motionär acceptera ett avslag, men det innebär inte att jag gett upp hoppet om att vid ett senare tillfälle kunna få återkomma i denna fråga. I vad gäller min motion nr 2180 biträder jag naturligtvis tacksamt utskottets hemställan.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Justitieukskottets betänkande nr 30 är avfattet av ett fullständigt enigt utskott, och jag ber redan inledningsvis att få yrka bifall till justitieukskottets hemställan i detta betänkande. Jag avser också att yrka bifall till utskottets hemställan i dess betänkande nr 31, som är upptaget som nästa ärende på föredragningslistan och som gäller anslagen till rättshjälpen.

När det gäller det anförande av Marianne Karlsson som vi nyss hört vill jag framhålla, att vi i utskottet ganska noggrant har penetrerat frågan om rättshjälp för ansökan om patent. Jag skall icke upprepa de resonemang som förts, men jag vill peka på att vi mycket noggrant har inhämtat vad styrelsen för teknisk utveckling gör för att biträda med kostnader för patenthjälp. Detta innefattar vanligen att STU bekostar utarbetande av fullständiga patentansökningshandlingar antingen genom arbete vid egen patentavdelning eller genom utläggning av arbetet på någon patentbyrå. Vidare avser hjälpen också avgifter till patentverket och kostnader för sakkunnig hjälp vid den fortsatta handledningen. Vi har icke ansett oss kunna tillstyrka motionen.

Jag tycker det är ganska symtomatiskt att en av de två motioner som Marianne Karlsson åberopade och som vi har tillstyrkt – vi vill att riksdagen skall begära att regeringen överlämnar den till rättegångsutredningen – behandlar en förenkling av förfarandet bl. a. vid rättshjälp vid familjerätts-

tvister m. m. Jag tror att denna motion är mycket typisk för andan i det lagförslag som utskottet nu lägger fram för riksdagen.

Den nuvarande ordningen för samhällets rättshjälp, som gäller sedan 1973, är nämligen i formellt avseende ganska invecklad och har en förhållandevis svår konstruktion, som präglas av olika inslag av byråkrati. Därigenom har både lagstiftningen och systemet blivit mycket svårtillgängliga. Därför hälsar vi i utskottet med glädje att i propositionen lagts fram flera förslag i syfte att förbättra och effektivisera de olika rättshjälpsformerna och förenkla rättshjälpsystemen. Förslagen präglas av tanken att det rättsskydd som avsågs med reformen när den beslöts skall vidmakthållas och i möjlig mån också förbättras, samtidigt som rättshjälpen bättre anpassas efter den rättssökande allmänhetens behov.

Rättshjälpen kan bli både enklare och effektivare med de förslag som nu läggs fram. Det är t. ex. förslag om att beslutsbefogenheter skall flyttas från rättshjälpsnämnderna till advokater och biträdande jurister vid advokatbyråer och till ett stort antal myndigheter, främst domstolarna, som handlägger mål eller ärenden där rättshjälp är aktuell. Vi byter ut det nuvarande rådgivningsinstitutet, och avgiften för rådgivning ställs i relation till tidsåtgången. Vi föreslår att advokat och biträdande jurist får behörighet att bevilja allmän rättshjälp i familjerättsliga angelägenheter, t. ex. äktenskapsskillnad. De nuvarande möjligheterna till ersättning för biträdeskostnader som uppkommit före ansökan om allmän rättshjälp föreslås utvidgade. Vidare blir domstolar och vissa andra myndigheter behöriga att bevilja allmän rättshjälp. Dessa organ skall också bestämma ersättning till biträde i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet.

De här förslagen innebär också ökade möjligheter för en näringsidkare att få allmän rättshjälp när det gäller rättsliga angelägenheter som rör själva näringsverksamheten.

Vi har, herr talman, fått en lång rad motioner att behandla i anslutning till den här propositionen. Jag vill betona att det har väckts motioner som har krävt att propositionen på punkten rättshjälp åt näringsidkare skall avslås. Vi har från utskottets sida icke kunnat gå med på detta. Vi tycker att det är rimligt att näringsidkare skall få rättshjälp under de förutsättningar som har angivits i propositionen. Vi har inte heller kunnat ansluta oss till tanken att man med basbeloppsfixering skall kunna avgöra exakt när en näringsidkare skall kunna få rättshjälp. Vi har stannat vid ungefär 200 000 kr. i årsomsättning och två anställda. Men jag vill betona att detta icke innebär någon önskan att få en allmän schablonisering, utan vi menar att det kan och bör bedömas tämligen generöst utifrån de riktlinjer som har angivits.

De många förenklingar och förbättringar som kommer att införas om riksdagen godtar justitieutskottets förslag innebär så många nyheter att det kan krävas överväganden litet längre fram. Därför begär vi att en översyn om några år skall göras på en lång rad områden. Vi kräver självfallet också att man skall följa hur den nya rutinen för rättshjälpen kommer att verka. Frågan om allmän rättshjälp åt näringsidkare hör till de spörsmål som bör tas upp till förnyade överväganden.

Dit hör också en fråga som riksdagen vid ett flertal tillfällen tidigare har tagit mycket positiv ställning till, nämligen frågan om rättshjälp vid bodelning. Utskottet har skrivit ytterst positivt om detta och begärt att den frågan skali övervägas i en framtid. Vi föreslår att riksdagen ger regeringen detta till känna. men vi har inte kunnat tillstyrka de motioner som har krävt ett direkt beslut. Vi har nämligen blivit underkunniga om att antalet sådana ärenden är ungefär 19 000 om året, och av dem är 3 000 mycket svåra fall. Det skulle innebära en merkostnad på 4 å 5 milj. kr., och vi anser inte att vi i det rådande ekonomiska läget kan tillstyrka detta.

Vi har också ändrat propositionens förslag på en del punkter. men det skulle föra alldeles för långt att här beröra alla. Vi tror att lagen blir smidigare och bättre enligt justitieutskottets förslag.

På en punkt har vi frångått propositionens förslag ganska ordentligt. Genom det förenklade förfarandet i beslutsärenden om huruvida rättshjälp skall få ges eller inte kommer självfallet arbetet på rättshjälpsnämnderna att minska. Vi är dock inte säkra på att det kommer att minska i samma utsträckning som departementschefen förutsätter. Vi har också sagt oss att rättshjälpsnämndernas karaktär med lekmannainflytande och med den lokalkännedom som är nödvändig – och som kanske har blivit ännu nödvändigare sedan den nya utlänningslagen trädde i kraft – inte bör förändras. Vi har därför inte accepterat propositionens förslag om två rättshjälpsnämnder. Vi anser att av de sex nämnder som nu finns bör två bort. Vi föreslår alltså att vi i framtiden skall arbeta med fyra rättshjälpsnämnder som bör förläggas till Sundsvall, Stockholm, Göteborg och Malmö.

I övrigt vill jag, herr talman, bara hänvisa till den mycket stora enighet som råder om propositionens förslag samt om de förändringar och förbättringar som utskottet föreslår, och jag yrkar bifall till vad utskottet hemställt.

MARIANNE KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick inte något svar av utskottets talesman på vad jag anförde. Utskottet skriver i betänkandet:

”Som en allmän utgångspunkt vid ställningstagande till motionsspörsmålet gäller enligt utskottets mening att rättshjälpens karaktär av social förmån gör det nödvändigt att uppställa vissa gränser för rättshjälpslagens tillämpningsområde.”

Hela mitt anförande visade väl tydligt att syftet med en patentansökan är rättsligt. Har utskottet verkligen tagit del av motionen, eller har utskottet missat förslaget i motionen?

LISA MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra Marianne Karlsson att vi mycket noggrant har studerat samtliga motioner. Efter våra utredningar och diskussioner kom vi emellertid till slutsatsen att vi inte kunde tillstyrka den här motionen.

BERTIL JOHANSSON (c):

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Rättshjälpen

Herr talman! Den nu gällande rättshjälpslagen har varit i kraft sedan den 1 juli 1973. Men under åren sedan dess och fram till dags dato har vi i riksdagen gjort ändringar litet då och då – förbättringar vill jag påstå. Att ändringsförslag har kommit till efter hand innebär inte att riksdagens beslut år 1972, med tillämpning från den 1 juli 1973, var dåligt. Vi var när beslutet fattades ganska överens om här i kammaren att det fanns risk för att kantigheter och brister i lagen skulle yppa sig efter någon tid, men vi var också överens om att vi då skulle vara beredda att rätta till de misstagen.

Det var ju en omfattande lag som trädde i kraft 1973. Det gällde inte enbart juridik, utan det var också en helt ny organisation som byggdes upp med t. ex. rättshjälpsnämnder. Det var då inte så egendomligt om allt inte klaffade eller om lagen inte gav den rättshjälp som vi hoppades på från början.

Det var också en fråga om hur mycket pengar vi hade råd att anslå till rättshjälpen. I dag skulle vi också vilja ha mer pengar för att kunna få en bättre rättshjälp för grupper i samhället som i dag i stort sett står utanför reformen. Men som känt är: vår ekonomi är inte den bästa. Vi får därför även fortsättningsvis gå fram med försiktighet.

Som jag nämnt har vissa ändringar i rättshjälpslagen gjorts under de år som gått. Justitiekottet var dock tidigt på det klara med att en ordentlig översyn av hela rättshjälpsreformen skulle komma till stånd sedan tillräckliga erfarenheter vunnits av dess tillämpning. Regeringen tillsatte också 1975 rättshjälpsutredningen, som fick till uppgift att i första hand söka effektivisera de olika rättshjälpsformerna och förenkla rättshjälpsystemet. Ett rättsnöre skulle vara att nå en ökad anpassning av samhällets rättshjälp till den rättssökande allmänhetens behov. Utredningen redovisade resultatet av sitt arbete under hösten 1977.

Propositionen 1978/79:90, som behandlas i det nu föreliggande utskotts- betänkandet, är en uppföljning av utredningen – till vissa delar, vill jag tillägga. Jag vill påstå att det är viktiga åtgärder som föreslås i propositionen. Framför allt tror jag att vi med dagens beslut får en mindre byråkratisk förvaltning, precis som Lisa Mattson här sade. Men jag tror även att allmänheten skall få en effektivare och till viss del utbyggd rättshjälp.

Låt mig nämna några inslag i propositionen.

Beslutsbefogenheterna skall i stor utsträckning flyttas från rättshjälps- nämnderna dels till advokater och biträdande jurister vid advokatbyråer, dels till ett stort antal myndigheter, främst domstolar.

Advokater föreslås få behörighet att bevilja allmän rättshjälp i vissa familjerättsliga angelägenheter.

De här åtgärderna tillsammans medför bl. a. att antalet rättshjälpsnämnder skärs ned.

En del av rättshjälpsreformen som ofta varit uppe till debatt är företagarnas – näringsidkarnas – alltför snäva möjligheter att få hjälp. Det föreliggande förslaget bör ge ökade möjligheter för näringsidkare att få allmän rättshjälp. Jag känner mig emellertid inte helt belåten med detta avsnitt av propositionen. Då jag under de år som gått efter det att rättshjälpsreformen genom-

---

Rättshjälpen

fördes – och även vid reformens genomförande – framfört förslag om en förbättring av företagarnas situation på det här området, vill jag något stanna upp här.

Det är litet svårt för mig att bedöma rättshjälpsutredningens insatser – eller rättare sagt goda vilja – för att få en bättre tingens ordning till stånd när det gäller företagarna och deras möjligheter att erhålla allmän rättshjälp. Detta ingick i utredningens uppgift, men jag finner att man har varit något tvehågsen i detta avsnitt. Jag tycker att både statsrådet och utskottet visar en mer markant viljeinriktning när det gäller inställningen till näringsidkarna.

I 8 § i den nu gällande rättshjälpslagen heter det:

”Allmän rättshjälp får ej lämnas – – näringsidkare i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet, om ej särskilda skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden eller sakens beskaffenhet.”

I propositionen, vilken utskottet ger sitt bifall till, innebär ändringarna i lagtexten att den begränsning som legat i rekvisitet ”särskilda skäl” mildras, samtidigt som flera omständigheter av betydelse för bedömningen av huruvida rättshjälp skall få meddelas förs in. Det gäller bl. a. verksamhetens art och begränsade omfattning, personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt.

Dessa bedömningar bör leda till en något större möjlighet för näringsidkare att erhålla hjälp. En praxis har tidigare varit att rättshjälp vägras om vederbörande näringsidkares rättshjälpsavgift är högre än grundavgiften. Här är både statsrådet och utskottet överens om att jämförelsen med vanliga löntagare är tillämplig även om näringsidkarens inkomst- och förmögenhetsförhållanden skulle medföra högre rättshjälpsavgift.

Mycken diskussion har det varit om vilken omsättning i företaget som skall vara gräns för att allmän rättshjälp till näringsidkare skall kunna beviljas.

Ganska snart efter det att rättshjälpsreformen genomfördes formades en praxis att omsättningen ej fick överstiga 100 000 kr. för att rättshjälp skulle erhållas. Denna summa har efter hand höjts till 200 000 kr. Det har inneburit en naturlig anpassning efter förändringarna i penningvärdet och utvecklingen i övrigt.

Jag tycker denna omsättning är alltför låg. Vilken näringsidkare kan klara sin existens på denna summa? Jag medger gärna att det branschvis kan vara betydande olikheter, liksom i de individuella fallen. En mindre omsättning kan ge ett större netto än en större omsättning. Men kvar står dock att man med nämnda omsättning har svårt att över huvud klara sin försörjning om man samtidigt har någon anställd.

Vi har från vårt håll i motion framfört krav att man skulle knyta beloppet för årsomsättningen till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Vi har tänkt oss en omsättningssumma på 20 gånger basbeloppet – det skulle i dag utgöra omkring 260 000 kr. Som återges i utskottsbetänkandet har utskottet haft vissa sympatier för denna synpunkt. Men utskottets ledamöter, inkl. vi centerpartister, har ställt sig bakom en skrivning där bl. a. detta avsnitt ingår:

”Ett skäl mot en sådan ordning är emellertid att därigenom skulle skapas en fastare anknytning till en fix gräns, vilket synes kunna äventyra den nyanserade bedömning av samtliga föreliggande omständigheter av betydelse som utskottet nyss förespråkade.” Jag tror att utskottets bedömning är riktig. Vi har icke fört vår motion vidare, vi tycker detta är en förnuftig skrivning.

I gårdagens debatt om en översyn av det sociala trygghetssystemet yttrade sig Sven Aspling ungefär så här: Det finns grupper som inte är intresserade av inkomstrelaterat socialskydd. Jag skulle förmoda att han hänsyftade på näringsidkare som han räknar med har sådan förmögenhet att de kan ta av denna för att klara sitt uppehälle.

Då känner man litet till verkligheten. Jag är övertygad om att många småföretagare inget hellre önskar än att komma upp i en inkomstnivå där de, t. ex. vad gäller sjukersättning, ligger i nivå med flertalet löntagare. Därför är, ärade kammarledamöter, en mer generös bedömning vad gäller möjligheten till rättshjälp för näringsidkare ett rättvisekrav.

Jag vill något beröra Marianne Karlssons motion och hennes inlägg här i kammaren. Hon tycker att vi varit för njugga mot patentsökarna. Men jag tror att den uppfattning vi gett uttryck för i utskottsbetänkandet är riktig. Vi säger där att rättshjälpen är avsedd att tillgodose behovet av juridiskt bistånd i rättsliga angelägenheter. Och, fru Marianne Karlsson, när man lämnar in sin patentansökan är det inte någon direkt rättslig angelägenhet. Det finns mycken juridik i utformningen av själva ansökan – det håller jag med om, men det är inte någon direkt rättslig angelägenhet just vid det tillfället. Det kan det bli litet längre fram, exempelvis om vederbörande uppfinnare skall ha royalty och företaget inte är berett att betala ut sådan. Vid sådana tillfällen tycker jag mer än väl att rättshjälpen skall kunna träda in. Jag finner att det är ungefär på samma sätt som när någon skall köpa ett hus, en fastighet över huvud taget, fabrik eller något liknande. Då rör det sig ju också om en viss form av juridik, vissa juridiska nötter som skall knäckas, men man kan inte påstå att det är någon direkt rättslig angelägenhet vid det tillfället. Vidare har vi inom utskottet ansett att vi inte nu har råd med rättshjälp i samband med patentansökan, men i en framtid kanske vi kan få det.

Lisa Mattson har redogjort för en hel del av vad propositionen innehåller. Jag skall inte upprepa det.

Till sist. Utskottet förordar en översyn av rättshjälpssystemet. Vi är alltså inte färdiga, utan liksom tidigare behöver vi komplettera ett, som jag tycker, hyggligt system. I mångt och mycket är det en resursfråga, om vi orkar gå vidare.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JOHN JOHANSSON (s):

Herr talman! Den föreslagna reformeringen av rättshjälpen innebär en väsentligt minskad arbetsbörda för rättshjälpsnämnderna. Utredningen har uppskattat minskningen av antalet ärenden från nuvarande ca 77 000 per år till ca 23 000 ärenden per år.

Även om det huvudsakligen rör sig om en avlastning av lättare ärenden från nämnderna innebär ändå reformeringen av rättshjälpen betydande lättnader i arbetsvolym räknat. Ett mått på detta är ju att antalet anställda beräknas kunna halveras jämfört med dagens organisation. De nuvarande sex nämnderna har totalt 88 anställda. Det antalet beräknas minska till 44 i den nya organisationen. Minskningen möjliggöres genom att en hel del av nämndernas uppgifter kommer att delegeras dels till advokater, dels till domstolar. Detta är mycket viktigt att komma ihåg, för det innebär att reformeringen betyder en väsentlig decentralisering av rättshjälpen.

Det är mot denna bakgrund förslaget om en minskning av antalet nämnder från nuvarande sex till två skall ses. I den nya organisationen kommer det helt enkelt inte att finnas underlag för mer än två nämnder. Utredningens ordförande plus en expert har skrivit under på att det är på det sättet.

Självfallet måste krav ställas på att nämndernas verksamhet skall bedrivas på ett rationellt sätt. Erfarenheter från denna verksamhet visar att nämnderna inte får vara för små, om de skall kunna bedriva verksamheten rationellt. Nämnderna bör bl. a. vara så stora att de inom sig kan lösa vikariatsfrågor och andra liknande frågor.

Talet om att lokal- och personkänedom skulle minska alltför mycket, om antalet nämnder minskas från sex till två, tycker jag inte låter speciellt övertygande. Jag är nämligen övertygad om att varken person- eller lokalkänedom kommer att påverkas särskilt mycket, om vi i vårt land har två rättshjälpsnämnder eller fyra sådana.

Jag tycker att övertygande skäl talar för att man skall begränsa sig till två nämnder. Det överensstämmer också helt med förslaget i propositionen.

Jag instämmer också i förslaget i propositionen om lokaliseringssorter för dessa båda nämnder. Förslaget att Stockholm och Jönköping skall vara kansliorter för nämnderna är väl genomtänkt, dels därför att ärendebelastningen då blir jämnt fördelad mellan de båda nämnderna, dels därför att Jönköping skulle komma att ligga mitt i den framtida södra domkretsen.

Jönköping har under 1970-talet med riksdagens medverkan mer och mer utvecklats till ett rättscentrum för vårt land. Riksdagen har bl. a. beslutat att lokalisera domstolsverket till Jönköping. Domstolsverket föreslås även i fortsättningen utgöra tillsynsmyndighet för rättshjälpsnämnderna. Men till Jönköping har också lokaliserats kammarrätt, försäkringsrätt och besvärsnämnder för rättshjälpsnämnderna. Dessutom finns i Jönköping hovrätt och en av de sex nu befintliga rättshjälpsnämnderna. Inte minst från personalrekryteringssynpunkt måste det vara en klar fördel för en rättshjälpsnämnd att finnas på en ort där det tidigare finns så många olika rättsinstanser.

Det skulle vara minst sagt anmärkningsvärt om riksdagen nu gjorde helt om. I stället för att vidareutveckla Jönköping som ett rättscentrum skulle

man nu – om man följer utskottets linje – fatta beslut om att ta bort en redan befintlig rättsinstans i Jönköping. Enligt vad jag kan förstå strider detta helt emot de riktlinjer som riksdagen under hela 1970-talet arbetat efter, nämligen att göra Jönköping till ett rättscentrum.

Herr talman! Med hänvisning till de sakskäl jag här har redovisat yrkar jag när det gäller moment 11 i utskottets hemställda bifall till propositionens förslag om två rättshjälpsnämnder, lokaliserade till Stockholm och Jönköping.

I detta anförande instämde Tage Johansson (s).

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Antalet rättshjälpsnämnder och lokaliseringsort för desamma har ingående diskuterats av utskottet. Antalet ärenden som skall avgöras av rättshjälpsnämnderna kommer med den föreslagna ordningen att minska till ca hälften. Om det f. n. finns sex rättshjälpsnämnder skulle därmed tre ha varit det matematiskt riktiga antalet. Men så enkelt är det inte. Regeringen föreslog i sin proposition två nämnder – en i Stockholm och en i Jönköping.

Under motionstiden har det väckts krav på att nämnden i Malmö skall behållas. Sådana tankegångar har framförts i hela fem motioner. Motiven har varit regionalpolitiska och lokalmässiga men främst tagit sikte på servicen för invandrare, som i stor utsträckning vänder sig till nämnderna. Dessa motiv har utskottet tagit fasta på.

Tre motioner har tagit upp kravet på att nämnden i Göteborg skall behållas. Den är nu efter nämnden i Stockholm den största nämnden med god erfarenhet och god personkännedom samt åtskilliga besök av invandrare liksom den i Malmö.

I tre motioner har krav ställts på att nämnden i Sundsvall skall vara kvar. En motion har yrkat på Jönköping som lokaliseringsort.

När utskottet har gjort sin bedömning har man menat att det kan finnas skäl för en långsammare nedskärning av antalet nämnder än vad regeringen har föreslagit. Och då är det lämpligt att försöka få en god regional spridning av nämnderna och att göra en bedömning av deras servicefunktioner. Utskottet har då förordat en i norra, en i södra och östra och en i västra Sverige. Utskottet har förordat Göteborg framför Jönköping av det skälet att nämnden i Göteborg är den största efter Stockholm och av de skäl som jag tidigare nämnde.

Regeringens förslag om en nämnd i Jönköping baserade sig bl. a. på att där finns dels domstolsverket, som nämnderna skall sortera under, dels besvärnämnden. Men detta är nu inte avhängigt för en nämnds existens, eftersom det behövs nämnder också på annat håll. De argument som har framförts för Jönköping är inte starkare än skälet för att behålla nämnden i Göteborg. Utskottet har haft en annan grund för sitt val av lokaliseringsorter för rättshjälpsnämnder än regeringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställda.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av John Johansson under överläggningen framställda yrkandet om godkännande av de i propositionen förordade riktlinjerna i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 12-17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 13 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till rättshjälp m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 14 Arbetsmiljön

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:33 med anledning av motioner om vissa resurs- och organisatoriska frågor m. m. på arbetsmiljöområdet.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:605 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att arbetarskyddsstyrelsens skyddsanvisningar och lokala skyddsföreskrifter översattes till de vedertagna vanligaste invandrarspråken,

2. att riksdagen som sin mening uttalade att kostnaderna härför borde bestridas med medel ur arbetarskyddsfonden,

1978/79:792 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt här var i fråga (yrkandena 1, 3, 4, 6-8, 10-12) föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag som innebar

1. att den lokala fackföreningen fick vetorätt angående löneformen vid arbeten som var förenade med olycksfallsrisk och att detta infördes i arbetsmiljölagen,

3. att minst en tiofaldig säkerhetsmarginal tillämpades vid fastställande av hygieniska gränsvärden utgående från lägsta kända nivå som misstänktes ge akut eller kronisk skadlig påverkan samt att den preciserade dokumentationen bakom varje gränsvärde offentliggjordes,

4. att representanter för arbetsgivarparten uteslöts från beslutsrätt i arbetarskyddsstyrelsen och att de fackliga representanterna fick kvalificerad majoritet i såväl arbetarskyddsstyrelsens styrelse som yrkesinspektionsnämnderna,

6. att den lokala fackföreningen i stället för yrkesinspektionen beslutade om när arbete kunde återupptas efter det att skyddsombud stoppat arbetet på grund av fara,

7. att arbetarskyddsstyrelsen skyndsamt utarbetade föreskrifter om kraven på den psykosociala arbetsmiljön så att ramlagen fylldes med innehåll,

8. att alla anställda fick obligatorisk tillgång till företagshälsovård fr. o. m. 1985 samt att företagshälsovården samordnades med landstingens verksamhet och att företagshälsovårdens personal anställdes via landstingen men ansvarade för en kommitté som var till sin majoritet sammansatt av fackföreningsmedlemmar utsedda av de lokala fackorganisationerna,

10. att en utredning tillsattes för att planera högskoleanknuten utbildning för skyddsombud på betald arbetstid,

11. att kraftigt utvidgade och förlängda kurser erbjöds företagshälsovårdens personalkategorier,

12. att ekonomiskt stöd erbjöds de fackliga organisationer och förbund som önskade starta ett fackligt miljöinstitut för forskning, information och utbildning,

1978/79:1071 av Åke Gillström (s),

1978/79:1635 av Karin Nordlander m. fl. (vpk),

1978/79:1668 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) samt

1978/79:1833 av Ivar Nordberg m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande översättning av skyddsanvisningar m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:605,

2. beträffande vetorätt för lokal fackförening att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 1,

3. beträffande hygieniska gränsvärden att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 3,

4. beträffande representationen i arbetarskyddsstyrelsen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 4,

5. beträffande rätten att besluta när av skyddsombud stoppat arbete skulle återupptas att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 6,

6. beträffande föreskrifter om den psykosociala arbetsmiljön att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 7,

7. beträffande utbyggnad m. m. av företagshälsovården att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 8,

8. beträffande högskoleanknuten utbildning för skyddsombud att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 10,

9. beträffande utbildning av företagshälsovårdens personal att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 11,

10. beträffande ekonomiskt stöd till fackligt miljöinstitut att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:792, yrkandet 12,

11. beträffande arbetsglasögon att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1071,

12. beträffande ökade insatser för forskning om rygg- och lyftområdet m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1635,

13. beträffande AMU-elevernas skyddsombud att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1668,

14. beträffande aktiv bullerbekämpning att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1833.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 792 slås fast att arbetsmiljön bör i sin vidaste betydelse innebära den sociala, fysiska och psykologiska omgivning som arbetet utförs i. Detta kan inte kopplas bort från rätten till arbete eller makten och bestämmanderätten över arbetets innehåll och utformning. Därför kan arbetsmiljön i sin totala mening aldrig bli riskfri, så länge privatkapitalister och aktieägare har makten över de arbetandes villkor och miljö. Hotet om arbetslöshet, reallönesänkningar och inskränkningar i demokratiska rättigheter innanför arbetsplatsens väggar kan inte undanröjas förrän kapitalismen har avskaffats och ersatts med ett folkvälde, dvs. ett socialistiskt system.

Vi har i dag erfarenheter av arbetsmiljöns betingelser under en lågkonjunktur. Jag skulle vilja påstå att arbetsmiljön under den senaste två-tre-årsperioden inte har förbättrats utan snarare försämrats i förhållande till utvecklingen i vårt samhälle. Lågkonjunkturen har gjort att den ekonomiska pressen på företagen ökar alltmer. Företagen får allt mindre ekonomiska resurser för arbetsmiljöinsatser. Reallönesänkningarna har medfört att de arbetande tar större risker för att uppnå sina löner. Det betyder också att arbetsmiljön totalt sett är sämre. Man har även infört nya prestationsnormer för att nå upp till tidigare reallöner. Totalt sett har arbetsmiljön under de senaste åren tagit ett steg tillbaka. Svårigheterna att bedriva ett framgångsrikt arbetsmiljöarbete har, som man kan upptäcka om man ser närmare på det, verkligen gått i baklås.

Vpk har under hela 1970-talet drivit arbetsmiljöfrågorna i riksdagen och i fackföreningarna och även nått en viss framgång när det gäller sådana frågor som asbest, införande av listan med hygieniska gränsvärden och sänkningar av dessa gränsvärden, skyddsombudens rätt att stoppa jobb, begränsning av epoxifärger, m. m. De flesta av de stora arbetsmiljökraven är emellertid inte tillgodosedda.

Hörnstenen i den nuvarande lagstiftningen är arbetsmiljölagen, som trädde i kraft den 1 juli 1978. Under riksdagsbehandlingen och i sin motion 1976/77:149 levererade vpk en omfattande kritik mot varje kapitel i lagen. Lagen bedömdes som ett visst framsteg i kampen för en bättre arbetsmiljö, men att den är helt otillräcklig har visat sig i den pågående lågkonjunkturen.

Kritiken preciserades i 31 satsor som sammanfattades i fyra punkter:

1. Lagen slog fast att det dagliga och lokala arbetsmiljöarbetet skall bygga på klassamarbete – samarbete, som det heter.

2. Fackföreningarna fick inga avgörande och konkreta maktbefogenheter.

3. De övergripande arbetsmiljöproblemen arbetstakt, jäkt och stress, utslagning och utsortering överlämnades helt till förhandlingar enligt medbestämmandelagen.

4. Lagen var en ramlag som överlämnade alltför viktiga beslut till arbetarskyddsstyrelsen.

Förslagen som vpk ställde röstades ner av riksdagen. Men ingenting har skett, vad jag kan se, som skulle motivera en annan inställning från vpk:s sida. Kampen sker ute på arbetsplatserna liksom tidigare, och vpk-kraven kommer att få det gehör som tidigare vpk-krav har fått när opinionen är stark nog att genomföra dem.

Årets vpk-motion om arbetsmiljön, nr 792, behandlar egentligen två huvudområden, nämligen dels risker, riskgrupper och riskbekämpning, dels myndigheter, lagstiftning, utbildning och organisation.

Arbetsmiljöns risker och riskgrupper kan indelas enligt följande:

Olycksfall. Omkring 200 personer dödas i arbetet varje år. I 700 blir invalider i den meningen att de tillerkänns ersättning. Antalet skadade uppgår till ungefär 120 000 per år. Siffrorna har varit konstanta under 1970-talet, men de faktiskt inträffade olyckorna på arbetsplatserna är många fler – det är en stor underregistrering.

Kemiska risker. De är kända sedan flera hundra år, och utbyggnaden av industrin har mångdubblat riskerna. Det finns klassiska exempel på risker: bly- och kvicksilverbeförgiftning liksom silikos. Den sistnämnda sjukdomen beskrevs för 200 år sedan av Linné. Likafullt är de klassiska riskerna utbredda på de svenska arbetsplatserna. Kunskap och forskning räcker inte. Det krävs en aktiv kamp för en god arbetsmiljö. Det är den erfarenhet man kan dra när det gäller de kemiska riskerna.

De fysikaliska riskerna. Dessa har inte direkt stått i rampljuset under 1970-talet på samma sätt som andra risker. Hit hör radioaktiv strålning – det gäller framför allt dem som jobbar i kärnkraftverk, röntgenpersonal m. fl. – och icke joniserande strålning, som främst berör kraftverkspersonal.

Bullret är välkänt sedan länge som en riskfaktor och har ökat på senare år på grund av de allt snabbare maskinerna. Bullerbekämpning är en relativt kostsam historia, och här belyses motsättningen mellan kapitalägarnas profitintresse och riskerna för de arbetande. Det görs i regel ytterst begränsade insatser i fråga om bullerbekämpning.

Dålig belysning är också en komfortfaktor som utgör en olycksfallsrisk, liksom drag.

De fysikaliska riskerna är utredda och mer kända än de kemiska, men de nonchaleras i många fall av skyddsorganisationer och yrkesinspektion – det är inte så stora problem, tycks man mena.

Sedan har vi ergonomiska risker i ordets mera begränsade betydelse av

arbetsställningar och arbetsmoment som leder till sjukdomar i främst muskel- och ledapparat. Här har en förändring skett under de senaste decennierna. Tidigare var tunga lyft det avgörande problemet, men nu är ensidiga rörelser och statisk belastning de största bekymren. Allvarligt är att de ergonomiska riskerna avspeglar sig i den höga andelen sjukfrånvaro och förtidspensionering på grund av rygg- och ledbesvär.

De organisatoriska och sociala riskerna eller de psykosociala riskerna är omöjliga att avskaffa inom ramen för det samhälle som vi har nu, det kapitalistiska systemet, eftersom grundfrågan är makten över arbetsplatserna. Men en del har förbättrats. Det ställs nu krav på att skiftarbetet måste minska liksom ensamarbetet. Ett reellt inflytande över personalpolitik, tillsättande av arbetsledning och löneformer har självfallet också stor betydelse. Rätten till arbete kan förstärkas. Utslagning och sjuklighet till följd av arbetsmiljön kan minskas genom en facklig kamp.

Bland de sociala riskgrupperna finns också invandrarna. Det vore ganska naturligt om skyddsanvisningar och skyddsföreskrifter översattes till de vanligaste invandrarspråken. Det är en självklarhet som vpk framför i motionen 605.

För att kunna åtgärda riskerna och bekämpa dem på ett effektivt sätt har vpk i motionen 792 ställt en rad krav.

Det första är att den lokala fackföreningen skall få vetorätt angående arbeten som är förenade med olycksfallsrisk, och att detta införes i arbetsmiljölagen.

Vi kan se att detta är ett starkt motiverat krav. Svenska arbetsgivareföreningen, SAF, har i sina kampanjer gått ut med att man vill ha prestationslöner. Man önskar prestationsnormer och en hel prestationslönekedja över hela arbetslivet. Det är en form av ackordslön, och vi vet att då kommer jäkt och stress fram. Det vore ju det allra minsta och rimligaste att man gav facket rätt att här säga stopp mot denna anstormning från kapitalherrarna.

Utskottet har en annan mening. Den borgerliga sidan är naturligtvis nöjd med denna lagstiftning. Där är samverkan och medbestämmande på arbetsköparnas villkor naturligtvis det viktigaste. Men man förvånar sig över att socialdemokratin inte oroar sig över SAF:s kampanjer utan skriver ihop sig med borgerligheten om att avslå ett sådant ganska blygsamt yrkande om att fackföreningsrörelsen skulle få välja löneform när vi har en sådan utslagning på arbetsplatserna.

Yrkandet 6 i motionen vill ge den lokala fackföreningen i stället för yrkesinspektionen rätt att besluta om när arbetet skall återupptas efter att ett skyddsombud stoppat arbetet på grund av fara.

Motiveringen är sedan många år att det är de som utsätts för faran som skall avgöra om ett arbete kan återupptas eller inte. I dag är det ju så att yrkesinspektionen kommer, men den har en begränsad lagstiftning till sitt förfogande, och i de flesta fall kommer arbetet att återupptas utan att några nämnvärda åtgärder har vidtagits.

Utskottet för sin del pekar återigen på samarbetet i botten. Man skall komma överens om alla frågor mellan arbetsköparna och arbetarna.

Yrkesinspektionen skall inom lagens ram klara av detta, och ramlagen skall gälla.

Man kan ju fråga sig varför inte denna ram kan vidgas.

För att inte helt svärta ner yrkesinspektörerna kan man ju säga att de inte kan beskyllas för att ha överträtt lagen åt arbetarnas håll, snarare tvärtom. Men med en annan konstruktion av reglerna för att stoppa och sätta i gång verksamheten kunde yrkesinspektörerna bli befriade från befattning med denna åtgärd.

Yrkande 4 i motionen innebär att representanter för arbetsgivarparten utesluts från beslutanderätt i arbetarskyddsstyrelsen och att de fackliga representanterna får kvalificerad majoritet i såväl arbetarskyddsverkets styrelse som yrkesinspektionsnämnderna.

Yrkesinspektionen skulle ju kunna vara ett redskap för arbetarna, på den lokala nivån tillsammans med fackets representanter. Men utskottet hänvisar fortfarande, i gemenskap mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna, att samarbetet är utgångspunkten. Förhandlingar skall råda bot på det mesta här livet, även på arbetarskyddsstyrelsen. Men det är ju så att i arbetarskyddsstyrelsen pågår förhandlingar mellan parterna om hur anvisningar och normer skall utarbetas. Dessa förhandlingar går över huvudet på de arbetande som drabbas av den dåliga arbetsmiljön.

Yrkande 3 är ett krav på en minst tiofaldig säkerhetsmarginal att tillämpas vid fastställande av hygieniska gränsvärden, utgående från lägsta kända nivå som misstänks ge akut eller kroniskt skadlig påverkan, samt att den preciserade dokumentationen bakom varje gränsvärde offentliggörs.

Vpk har vid flera tillfällen påpekat de stora ofullkomligheterna i den hygieniska gränsvärdeslistan. Det finns fortfarande inte någon redovisad dokumentation om varför man sätter ett gränsvärde. Flera gränsvärden är redan satta så, att skadliga effekter kan förutses inträffa, och som vi vet tillämpas inte någon avgörande säkerhetsfaktor i gränsvärdena. Orsaken till detta har avslöjats vara de förhandlingar som förs med Svenska arbetsgivarförbundet om lämpliga gränsvärden. Listan fastställs sedan av arbetarskyddsverkets styrelse. Det är ju horribelt att det får gå till på detta sätt. Det är bl. a. detta som gör att vi vill ha en kvalificerad majoritet av arbetarrepresentanter i verkets styrelse och att målsättningen för arbetarskyddsverket och dess föreskrifter skall vara en riskfri arbetsmiljö utan hänsyn till företagets profiter.

Utskottet avvisar återigen själva målsättningen att man skall ha en god säkerhetsmarginal. Man kan fråga sig varför utskottet inte vill acceptera den principen. Det har i riksdagen varit ständigt motstånd mot att från riksdagen få en uttalad princip om hur gränsvärden skall sättas. Därför har vi detta förhandlande och satta gränsvärden som ständigt får revideras.

Utskottet ger dock ett halvt bifall till en del av motionskravet – man vill utreda frågan om dokumentationen bakom gränsvärdena. Vi vet att den i dag är oerhört bristfällig, och skulle vi fråga dem som i dag sätter gränsvärdena vilken dokumentation de har att vetenskapligt stödja sig på, skulle de inte kunna lämna fram särskilt mycket för att verkligen bevisa att värdena är

säkra.

Men motionskravet handlar om mer – det handlar också om målsättningen. Utskottet säger att det är förebyggande av skadlig eller besvärande påverkan som skall vara de hygieniska gränsvärdenas målsättning. Men målsättningen måste ställas högre, och det är därför som vi i bilden har fört in det tiofaldiga säkerhetsmåttet.

Yrkande 7 i vår motion är att arbetarskyddsstyrelsen skyndsamt skall utarbete föreskrifter om kraven på den psykosociala arbetsmiljön, så att ramlagen fylls med ett innehåll. Detta är en av de frågor som har slagits upp mest. Lagen skulle nu verkligen ta tag om inte bara de fysiska frågorna utan även de psykosociala, sades det. Och i lagens 2 kap. 1 § andra stycket sägs: "Arbetsförhållandena skall anpassas till människans förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Det skall eftersträvas att arbetet anordnas så, att arbetstagare själv kan påverka sin arbetssituation."

Inte minst tjänstemannaorganisationerna har haft stora förhoppningar på den nya arbetsmiljölagen i vad gäller dessa frågor. Men trots den stora publiciteten ser det ut som om detta skall bli ett stort illusionsnummer. LO menade i sitt remissyttrande innan lagen antogs att det i lagtext eller motiv bör framkomma att arbetstakten inte skall vara maskinstyrd eller styrd av löpande band, utan att arbetstagaren själv skall kunna reglera sin arbetstakt samt att ensidigt uppreparande av begränsade arbetsmoment skall undvikas. LO pekade direkt på det problem som råder, nämligen att arbetaren är styrd av maskiner.

Utskottet säger i detta sammanhang att ett arbete är på gång och att arbetarskyddsstyrelsen har fått ökade resurser till detta område. Med det är utskottet nöjt och tänker inte vidta fler åtgärder. Man kan här, liksom när det gäller de andra kraven, fråga sig hur ett arbetarparti kan lämna denna fråga så öppen. Hur skall man kunna lösa de psykosociala problemen i nära samarbete med Svenska arbetsgivareföreningen, när man i dag ser dess kampanj om lönsamhet, som kräver mer av varje arbetare, högre arbetstakt, fler karensdagar vid sjukdom och prestationslönenorm? Jag kan inte begripa att man så kan nonchalera de högtidliga paragraferna i arbetsmiljölagen som socialdemokraterna gör när de skriver sig samman med de borgerliga partierna och lättvindigt avfärdar detta problem.

Vpk kräver i yrkandet 8 att alla anställda får obligatorisk tillgång till företagshälsovård fr. o. m. 1985 samt att företagshälsovården samordnas med landstingens verksamhet och att företagshälsovårdens personal anställs via landstingen men ansvarar för en kommitté som till sin majoritet är sammansatt av fackföreningsmedlemmar utsedda av de lokala fackorganisationerna.

Det är ett berättigat krav. Det är bara en tredjedel av de arbetande som har tillgång till företagshälsovård. Nu regleras företagshälsovården via avtal mellan LO, PTK och SAF samt motsvarande för den offentliga sektorn. Det krävs en omfattande företagshälsovård för alla, en företagshälsovård som kan dels eliminera de sjuka arbetsplatserna, dels förbättra hälsotillståndet främst medicinskt hos de arbetande.

De avtal som finns om majoritet för de anställda i skyddskommittéer är naturligtvis en stor framgång, men det är framsteg som har vissa ramar av ekonomisk karaktär. För att åtgärda både de fysiska riskerna och de psykiska riskerna behövs det pengar. Denna majoritet i skyddskommittéerna i företagen har en ganska begränsad ram när de skall vidta offensiva åtgärder.

Utskottet för sin del fastnar återigen i samarbetstanken. Frivilligheten skall gälla i utbyggnaden av de här företagshälsovårdscentralerna. Men när kommer resultatet då? Ja, det kommer väl inte alls att bli någon företagshälsovård för alla när man inte spikar en klar målsättning och när den skall uppfyllas. Frivilligheten i detta fall är helt på arbetsköparnas villkor.

Det finns även andra frågor som har att göra med företagshälsovården. Man måste förlänga och förbättra kurserna för företagshälsovårdens personal kategorier – det stärker också företagshälsovårdens status.

Vad beträffar utbildning har vi i yrkandet 10 föreslagit att även skyddsombud skall ha möjlighet till en högre utbildning än den vanliga utbildning de nu har. Skyddsombudens utbildning är i dag en samarbetsfråga, men vi menar att utbildningen också skall kunna vara högskoleanknuten. Det skall inte bara vara skyddsledare i företagen, inspektörer och andra som skall ha möjligheter till denna utbildning. Denna fråga har också ett nära samband med hur facket bygger upp sina egna resurser, t. ex. ett eget institut.

I yrkandet 12 tar vi just upp frågan om ett fackligt institut. Vi menar att riksdagen bör fatta ett sådant beslut att fackliga organisationer som vill starta fackliga arbetsmiljöinstitut för forskning, information, utbildning och undersökningar skall kunna få statliga medel för det. Det behövs facklig kunskap och det behövs facklig kontroll mot arbetsköparnas ensidiga dominans på denna sida. Utskottet säger nej. För borgarna är det givetvis naturligt, men det är ganska onaturligt att socialdemokratin så förlitar sig på forskningsresurser och annat i samhällets regi, som man säger, när vi vet att de är arbetsköparinflyerade och kommer från arbetsköparhåll. Det behövs en fackligt samlad forskning, en partsforskning.

När det gäller forskning kan man också säga att den svartlistning av arbetsmiljöforskare som SAF har gjort illustrerar den position som fackföreningarna och arbetarna har, nämligen ett underläge. Som helhet belyser också arbetsmiljöfrågorna att det finns en oförenlig motsättning mellan kapital och arbete samt klassarbetets omöjlighet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 605 och 792 på samtliga punkter.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Omkring 12 miljoner arbetsdagar går varje år åt till sjukfrånvaro på grund av ryggont. Ryggont är i dag näst efter förkylningar den vanligaste folksjukdomen.

Det är inte bara människor med fysiskt tungt arbete som drabbas av ryggbesvär. Människor med stillasittande jobb har lika ofta och lika mycket besvär från ryggen som de som jobbar i tung industri. De fysiskt tunga jobben

har procentuellt minskat, men i stället blir de monotona, precisionskrävande arbetena med ensidiga arbetsrörelser fler och fler. Krav på snabbhet och koncentration samtidigt som arbetet är monotont och ensidigt leder ofta till muskelspänningar i axlar och nacke. Är arbetsplatsen dessutom fel utformad så att man intar en felaktig arbetsställning, så ökar besvären.

Även om de fysiskt tunga jobben främst inom industrin minskat, finns alldeles för många av dem fortfarande kvar. Inom flera av de s. k. typiska kvinnoyrkena har den tekniska utvecklingen släpat efter i förhållande till industrin. Exempel på sådana arbeten är arbeten inom sjukvården, städning, tvätt och köksarbete. Trots att man nu konstaterat att de flesta kvinnor är svagare än de flesta män, så är de sysselsatta inom arbetsområden som de fysiskt inte är anpassade till.

Av en undersökning som TCO, Tjänstemännens centralorganisation, gjort framgår det att kvinnorna har de tyngsta jobben och de mest ansträngande och olämpliga arbetsställningarna. Exempelvis har 54 % av SHSTF:s medlemmar – det gäller sjukvårdspersonal – tunga lyft. 34 % av dem har olämpliga arbetsställningar på annat sätt. 33 % av kvinnorna har arbeten som innebär upprepade och ensidiga rörelser.

Vid den arbetsmiljöundersökning som gjordes vid samtliga skolmåltidskök i Stockholm 1976 framkom av personalläkarens sammanfattning att ryggon på grund av arbetsförhållandena var en av de vanligaste anledningarna till sjukskrivning. Forskningen på detta område har varit helt otillräcklig. Det finns väldigt litet av tekniska hjälpmedel, och de som finns är svåra att använda. Det är ofta trånga och oändamålsenliga lokaler man får arbeta i.

Inom sjukvården finns samma problem. Många som arbetat inom sjukvården, speciellt inom långtidssjukvården, har knäckt sina ryggar. Man har kunnat konstatera flera fall där människor blivit invalidiserade för hela livet, då de på grund av personalbrist tvingats till ensamlyft eller därför att de saknat instruktion om en riktig lyftteknik. Förra året stoppades vakarbetet hos en pensionär i Stockholm, som vägrade vakpersonalen att använda lyfthjälpmedel. Men det var först när åtta personer, som var anställda hos hemtjänsten, skadat ryggen som skyddsombudet använde sig av rätten att stoppa vakarbetet genom att beteckna det som ett farligt jobb.

Kommunalarbetareförbundet, som organiserar många av kvinnorna i de typiska kvinnojobb jag nämnt, kan redovisa åtskilliga ryggskadefall som lett till omplacering eller förtidspension med livslånga skador. Sjukgymnasterna är andra som kan lämna vittnesbörd om ryggskadornas utbredning.

–Nu sägs i socialutskottets betänkande att arbetarskyddsstyrelsen så sent som i mars 1978 inlett en bred kartläggning av flera tunga arbeten för att få underlag för rekommendationer och föreskrifter för lyft. Man säger också att andra forskningsprojekt pågår. De måste ges en rimlig chans, och jag skall därför inte yrka bifall till motionen, men jag har ändå velat med konkreta exempel påvisa hur stort behovet är att det görs någonting. Här finns det verkligen möjligheter att nedbringa sjukfrånvaron radikalt, ofta med ganska små medel. Det gäller inte bara att minska antalet tunga lyft, det gäller också

att arbetsplatserna och arbetsredskapen utformas på ett funktionellt sätt och att de anställda får en introduktion om en riktig användning av redskapen. Det behövs en helhetssyn på de här problemen, och det behövs resurser för forskningen så att den snabbt kan komma fram till förslag till åtgärder.

Herr talman! Om ingenting händer på det här området, så tvingas vi återkomma med nya krav.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Industrins roll i miljömorden är den överraskade mördarens, och ekonomin är dess försvarsadvokat. Det är en sanning som allt fler har upptäckt. Skyddsverksamheten har antingen inte kunnat eller inte velat hävda sig gentemot industriledningarna. Hela miljöfrågan lider av och försämras ytterligare genom att den ständigt utsätts för improvisationer eller panikartade åtgärder.

Man kan ta ett exempel. Efter 75 års gruvverksamhet började man för ett par år sedan plötsligt att tala om lungcancer, nitrosa gaser m. m. – som om det nu skulle ha varit någonting nytt. Vidare: Folk dog i silikos redan på 1930-talet, men först 1975 uttalade arbetarskyddsstyrelsen att man måste ta krafttag mot den sjukdomen. Ena dagen har vi en gränsvärdeslista som upptar 76 farliga ämnen, och nästa dag upptar den 150. Ena timmen är det 100 ppm i gränsvärde och nästa 5. Och ändringarna sker alltid efteråt, sedan en del arbetare redan miljömördats eller invalidiserats.

Det finns några hundra ämnen som klassificeras som skadliga för arbetare, men siffran växer ju. Man måste ställa frågan: Hur många arbetare skall i dag långsamt börja dö av orsaker som man inte känner till eller blundar för, men som i morgon eller i övermorgon blir nästa "överraskande" miljösensations?

För vart och ett av de ämnen som man nu har klassificerat som farligt har man gjort sig stor möda med att räkna ut gränsvärdet, men man har struntat i bl. a. följande.

Arbetaren utsätts inte för ett utan för en mångfald skadliga ämnen. Man kan ta ett belysande exempel. Antag att gränsvärdet för vodka är 30 cl. Det är vad man kan dricka utan att bli berusad. Antag att vi har samma gränsvärde för konjak, gin och munklikör. Sedan sätter vi i oss 29 cl vodka, 29 cl konjak, 29 cl vin och 29 cl munklikör, sammanlagt 116 cl. Enligt skyddsvärdena för var och en av dessa drycker är man fortfarande nykter, men i verkligheten har man avlidit på grund av alkoholförgiftning.

Arbetsintensiteten varierar. En som sitter på en stol har en syreupptagning av 0,3 l per minut, en maskinbore 1,3 l, dvs. fyra gånger större syreupptagning, och en handlastare i gruvan 2,2 l, dvs. sju gånger större. Översatt detta till gasmiljö! I Auschwitz stod en assisterande läkare vid dörren till gaskammaren och gav de inpasserade rådet: Andas djupt. Olika människor har dessutom olika känslighet, vilket gör att den ene kan fördras en miljöpåverkan som den andre kanske dör av.

Det har sagts mig att det enda sättet att konstatera om värdena är riktiga inom ett visst miljöområde är att se efter om de som arbetar där är friska. Men

inte ens detta håller, eftersom vi vet att symptom och skador kan uppträda många år efter exponeringen.

Jag har tillåtit mig att göra dessa något allmänna reflexioner, därför att det här betänkandet spänner över mycket vida områden när det gäller arbetsmiljön. Arbetarpartiet kommunisternas motion i detta sammanhang, nr 1668, gäller AMU-elevernas möjligheter att få ett ordentligt miljöskydd. Vi vill att deras skyddsombud skall få samma utbildningsmöjligheter som skyddsombuden på den reguljära arbetsmarknaden och samma status.

Utskottet hänvisar till ett uttalande av socialutskottet 1977, där det heter att skäl talar för att arbetsmiljölagen borde "tillämpas fullt ut" beträffande AMU-eleverna. Utskottet utgick ifrån att detta skulle beaktas av den utredning som nu pågår. Jag får hoppas att detta är mer än en from förhoppning, att det verkligen sker och att resultatet kommer snart.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Lars-Ove Hagberg tog i sitt anförande upp någonting om arbetsmiljön som snarare har försämrats än förbättrats. Jag hoppas att han inte menar riktigt så illa som det lät. Jag får faktiskt en bild i mitt minne: Mitt första möte med en arbetsmiljö. Jag var inte särskilt gammal. Det var i slutet på 1930-talet, när jag som praktikant skulle få vara med och göra tidsstudier på ett stort bomullsspinneri. Jag har vuxit upp i den friska Kolmårdsskogen, och detta var den första arbetsplats jag konfronterades med. Det är ingen överdrift om jag säger att detta blev en chock. Den upplevelsen gör kanske att jag längst inne i mitt innersta har en känsla för detta med arbetsmiljö och vad människor har fått utstå. Jag vill inte tro att vi har någonting sådant längre. Visst har vi fått andra saker – kemiska preparat, maskiner som är farligare osv. – men vi har också lagar och möjligheter att på annat sätt se till att vi inte behöver ha de hemska interiörer på våra arbetsplatser som vi hade på den tiden. Och det är ytterst tacknämligt!

Jag går till betänkandet nr 33, ett enigt betänkande. Det tar upp många frågor ur vpk-motioner som vi tidigare har behandlat. När det gäller vetorätten och skyddsverksamheten betonades bl. a. angelägenheten av att arbetstagare och arbetsgivare försöker åstadkomma lösningar i samförstånd. Det har utskottet skrivit, och det polemiserar Lars-Ove Hagberg litet grand emot. Det ligger ändå i båda parter intresse att man skall få en tillfredsställande arbetsmiljö. Så mycket bör man ändå försöka tro på människor att man utgår från att samverka och god vilja är det som på sikt kan ge de bästa resultaten.

Arbetskyddsstyrelsen kommer under 1980 att ge ut en ny lista när det gäller gränsvärden, och vi förutsätter att det från de fackliga organisationerna framförda kravet skall uppmärksammas.

När det gäller dokumentationen, som också behandlas här, framhåller utskottet för sin del att en översyn anses nödvändig för att man skall kunna få en kvalificerad bevakning. Utskottet har tidigare ansett och anser även nu att de frågor som tas upp i motionen skall göras till föremål för utredning. Ärendet är nu beroende av regeringens prövning.

När det gäller den psykosociala miljön är också arbete på gång. Generella råd och anvisningar rörande psykiska och sociala aspekter är under utarbetande, och vi kan räkna med att de kan komma vid nästa årsskifte. Vi hoppas att så blir fallet. De psykiska aspekterna är nämligen någonting som jag för min del ser som mycket angeläget och som vi tidigare förmodligen lagt för liten vikt vid.

Företagshälsovården har också behandlats tidigare. Organisationsformen har sin grund i avtal mellan arbetsmarknadens parter. Vi hänvisar till hälsovårdsutredningen samt hälso- och sjukvårdsutredningen, som jag f. ö. sitter med i och som sammanträder här i huset i dag. Man föreslår riksdagen att godkänna förslag till avtal mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas organisationer om riktlinjer för den statliga företagshälsovården.

Hela vårdsektorn har varit och är föremål för många utredningar, och vi kan vänta oss att det så småningom kommer en rad förslag på det området. Riksdagen har nyligen uttalat att företagshälsovårdsutredningen skall ta upp frågan om utbildning av personal inom företagshälsovården. Vi har vidare i vad gäller skyddsombud framhållit att arbetarskyddsstyrelsen varje år ordnar kurser för kvalificerade skyddsombud.

Karin Nordlander hade visserligen inget yrkande, men jag måste ändå få säga att jag tycker att det var roligt att hon pekade på att även kvinnor löper stora risker att skada sina ryggar i arbetet. Vi är vana vid att mest höra talas om männens tunga lyft och deras besvär med sina ryggar, och visst förekommer sådant, i synnerhet inom den tunga industrin. Men också kvinnorna löper faktiskt i många situationer stora risker för ryggsador.

Att man i vissa fall tillämpar regler som tar hänsyn till dessa risker framgår kanske av att ledamöter av socialutskottet för några veckor sedan inte fick utskottshandlingar i tid hem till sina bostäder på grund av att postsäcken, om man hade tagit med alla dessa handlingar på en gång, skulle ha vägt över 20 kilo. Det tyder kanske på att man praktiserar principen att det inte skall vara alltför tunga lyft. Vi hoppas och väntar på att rekommendationer och föreskrifter skall komma i detta avseende.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan i dess helhet i dess betänkande nr 33 och avslag på motionerna.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Om man studerar hur kraven på arbetsmiljön har utvecklats finner man, om man har någon kontakt med dem som dagligen i praktiken sysslar med dessa frågor, att det just nu förekommer väldiga problem på det området. Lågkonjunkturen gör att varje åtgärd, i vad gäller både den fysiska och den psykiska arbetsmiljön, ställer krav på ekonomiska insatser som möter motstånd hos kapitalägarna. Deras goda vilja är inte särskilt stor. Den sträcker sig bara fram till penningpungen men inte längre. Därför slits skyddsombuden, ledamöterna i skyddskommittéer och andra på arbetsplatserna i dag mycket hårt. Den fortsatta utvecklingen i företagets synsätt på arbetsmiljön har egentligen lett till att arbetet på det området tagit ett steg

Arbetsmiljön

tillbaka under de senaste åren. Man har inte haft metoder för att tillräckligt motverka införandet av nya prestationsnormer och ökade krav i övrigt. Det har skett reallönesänkningar som gått ut över arbetstakten, lett till sämre arbetstillfredsställelse osv. Om man ser till dessa i vidaste mening psykosociala frågor, finner man att arbetsmiljön ofta inte alls är så bra.

Vilka åtgärder skall vi då vidta på detta område? Ja, det räcker inte med allmänt tal om god vilja, utan det gäller att verkligen stödja dem som drabbas av denna dåliga arbetsmiljö. Vi skall inte heller glömma den enorma utslagning som förekommer. Vi kan genom statistiken följa hur för vart år som går allt fler ställs utanför arbetsmarknaden. Det är alltmer en elit av arbetare som efterfrågas. Dessutom blir arbetena alltmer enahanda.

Dessa utvecklingstendenser är mycket allvarliga och bör naturligtvis kunna stävjas genom lagstiftning. Vad vi har syftat till med våra krav är en förstärkning av de fackliga organisationernas möjligheter genom att de får en lag att stödja sig på. Men att den borgerliga sidan i utskottet inte har velat det, kan jag förstå. Där vill man ha en ramlagstiftning, en lagstiftning för den goda viljan på penningpungens villkor ungefär.

Däremot är jag mycket förskräckt över att socialdemokratin i detta läge inte har velat öka sina insatser på arbetsmiljöområdet och stärka fackföreningens ställning på en rad områden. Vad som kanske gör mig mest orolig är att man fortfarande nonchalerar de kemiska riskerna, inte vill ha tillräcklig säkerhet beträffande bl. a. de hygieniska gränsvärdena, som vi har föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 605 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit motionen nr 605 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251

Nej - 12

Mom. 2-10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 792 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 2-10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 792 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 12

Mom. 11-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 15 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79:30 med anledning av propositionen 1978/79:144 om bidrag till en svensk vetenskaplig expedition till Arktis jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Genomförande av totaldimensionerad högskola, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:93 om genomförande av totaldimensionerad högskola och propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken samt till lokala och individuella linjer och enstaka kurser jämte motioner.

ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Punkten 1 (Dimensionering av högskolan m. m.)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:93 föreslagit riksdagen att

1. anta inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218),

2. fastställa planeringsramar för enstaka kurser budgetåret 1979/80 enligt vad som förordats i propositionen.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

Torsdagen den
19 april 1979

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

3. till Extra medel för dimensioneringsåtgärder i högskolan för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 6 000 000 kr.,
4. till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 255 276 000 kr.,
5. i övrigt godkänna de riktlinjer för planeringen som i propositionen angivits med anledning av riksdagens beslut att upphäva det nuvarande fria tillträdet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås åtgärder för att genomföra riksdagens beslut den 20 december 1978 om att riksdagens tidigare beslut om fritt tillträde till vissa utbildningar i högskolan skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1979.

Förslag läggs fram om ändring av högskolelagen. För att höja utbildningens standard föreslås, inom ramen för oförändrade resurser, en minskning av antagningstalen för ekonomlinjen och enstaka kurser vid i första hand universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg. 6 milj. kr. föreslås ställas till regionstyrelsernas disposition för att behålla en viss flexibilitet i planeringssystemet. De i 1979 års budgetproposition föreslagna resursramarna för lokala och individuella linjer och enstaka kurser föreslås i stället bli minskade med sammanlagt 6 milj. kr. Resurserna för information och för antagning av studerande föreslås bli förstärkta.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2195 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. besluta avslå propositionen 1978/79:93 (yrkandet 1),
2. anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218), vilken ändring var en konsekvens av att det fria området inom högskoleutbildningen avskaffats (yrkandet 2),
3. till Extra medel för dimensioneringsåtgärder i högskolan besluta anvisa ett anslag av 6 000 000 kr. att för budgetåret 1979/80 fördelas i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 3),
4. som sin mening besluta ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om fördelningen av medel under nämnda anslag mellan högskolregionerna fr. o. m. budgetåret 1980/81 (yrkandet 4),
5. för kvalitetshöjande åtgärder i högskolan bifalla vad som i motionen anförts om fördelning av medel (yrkandet 5 delvis),
6. besluta bifalla vad som i motionen anförts om ytterligare medel till studievägledning (yrkandet 6),
7. för budgetåret 1979/80 besluta fastställa planeringsramar för enstaka kurser enligt vad som anförts i motionen (yrkandet 7 delvis),
8. i övrigt besluta godkänna vad som anförts i motionen (yrkandet 10),

1978/79:2196 av Claes Elmstedt m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. avslå propositionen 1978/79:93 (yrkandet 1),
2. till Extra medel för dimensioneringsåtgärder i högskolan för budgetåret 1979/80 anvisa 6 000 000 kr. att fördelas i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 2),
3. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om fördelningen av medel under nämnda anslag mellan högskoleregionerna fr. o. m. budgetåret 1980/81 (yrkandet 3),
4. bifalla vad som i motionen anförts om fördelning av medel för kvalitetshöjande åtgärder (yrkandet 4 delvis),
5. fastställa planeringsramar för enstaka kurser budgetåret 1979/80 i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 5 delvis),
6. bifalla vad som i motionen anförts om ytterligare medel till studievägledning (yrkandet 6),
7. ändra 11 § högskolelagen i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 8),
8. i övrigt godkänna vad som anförts i motionen (yrkandet 9),

1978/79:2197 av Ove Nordstrandh m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. med avslag på regeringens proposition
  - a) besluta att den fria sektorn återinfördes,
  - b) besluta att hos regeringen anhålla om förslag till nytt anslagssystem för denna sektor (yrkandet 1),
om yrkandet under 1 inte bifölls
2. uttala att extra medel för dimensioneringsåtgärder i högskolan inte fick avsättas för utbildning som till sin ämnesinriktning, omfattning och beräknade studiefart bättre lämpade sig för studieförbundens utbildningsutbud (yrkandet 2),
3. uttala att medel som ställdes till regionstyrelsens disposition i första hand borde anslås till kurser som var starkt översökta samt till kurser som huvudsakligen riktade sig till ungdomsstuderande (yrkandet 5),
4. uttala att inrättandet av individuella utbildningslinjer borde ske i ökad utsträckning (yrkandet 6),
5. uttala att studerande enligt 1969 års studieordning samt studerande enligt 1977 års studieordning som påbörjat studier vid högskola före den 1 juli 1979 skulle garanteras plats inom den totaldimensionerade högskolan (yrkandet 7),
6. uttala att universitets- och högskoleämbetet borde ges i uppdrag att regelbundet sammanställa rapporter baserade på studieväglidarnas erfarenheter av de effekter som genomförandet av ett totalspärtrat system medförde (yrkandet 8),

1978/79:2198 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

Torsdagen den
19 april 1979

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

1. avslå propositionen 1978/79:93 om genomförande av totaldimensionerad högskola,
2. hos regeringen hemställa om att förslag om erforderlig resursförstärkning framlades på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 1, och 1978/79:2196, yrkandet 1, skulle avslå propositionen 1978/79:93 samt motionerna 1978/79:2197, yrkandet 1 a, och 1978/79:2198, yrkandet 1, om avslag på propositionen 1978/79:93 med samtidigt beslut om bibehållande av det fria området,
2. att riksdagen beträffande system för planering och resurstilldelning för det fria området skulle avslå motionen 1978/79:2197, yrkandet 1 b,
3. att riksdagen beträffande dimensionering av ekonomlinjen med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 5 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 4 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,
4. att riksdagen beträffande rätt att fullfölja studier på allmän linje och på enstaka kurs inom det nuvarande fria området med anledning av motionerna 1978/79:2195, yrkandet 10 i denna del, 1978/79:2196, yrkandet 9 i denna del, och 1978/79:2197, yrkandet 7, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,
5. att riksdagen beträffande dimensionering av enstaka kurser med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 7 i denna del, samt 1978/79:2196, yrkandet 5 i denna del och yrkandet 9 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,
6. att riksdagen beträffande resurser för höjning av utbildningens kvalitet och för studievägledning med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 5 i denna del och yrkandet 6, samt 1978/79:2196, yrkandet 4 i denna del och yrkandet 6, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,
7. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 3 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 2 i denna del, till Extra medel för dimensioneringsåtgärder i högskolan under nionde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade ett anslag av 6 000 000 kr.,
8. att riksdagen beträffande användningen m. m. av extra medel för dimensioneringsåtgärder i högskolan med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 3 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 2 i denna del, samt med anledning av motionen 1978/79:2197, yrkandet 5 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,
9. att riksdagen beträffande prioritering av utbildning för ungdomsstuderande skulle avslå motionen 1978/79:2197, yrkandet 5 i denna del,
10. att riksdagen beträffande uttalande om högskoleutbildning och studie-

förbundens utbildningsutbud skulle avslå motionen 1978/79:2197, yrkandet 2,

11. att riksdagen beträffande fördelningen fr. o. m. budgetåret 1980/81 av medlen till dimensioneringsåtgärder i högskolan med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 4, och 1978/79:2196, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. att riksdagen beträffande individuella linjer skulle avslå motionen 1978/79:2197, yrkandet 6,

13. att riksdagen beträffande uppdrag till universitets- och högskoleämbe- tet att förbereda slopan- det av det fria området, m. m. med anledning av motionerna 1978/79:2195, yrkandet 10 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 9 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. att riksdagen beträffande uppdrag till universitets- och högskoleämbe- tet att sammanställa rapporter om effekter av slopan- det av det fria området skulle avslå motionen 1978/79:2197, yrkandet 8,

15. att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 2, och 1978/79:2196, yrkandet 8, skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218),

16. att riksdagen beträffande tilläggsbudget I till statsbudgeten för budget- året 1979/80 skulle avslå motionen 1978/79:2198, yrkandet 2.

Reservation hade avgivits

1. beträffande bibehållande av det fria området av Ove Nordstrandh (m), Hans Nyhage (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Ylva Annerstedt (fp) som ansett

dels att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen beträffande avslag på propositionen 1978/79:93 med samtidigt beslut om bibehållande av det fria området med bifall till motionerna 1978/79:2197, yrkandet 1 a, och 1978/79:2198, yrkandet 1, samt med avslag på propositionen 1978/79:93 och motionerna 1978/79:2195, yrkandet 1, och 1978/79:2196, yrkandet 1, beslutade att tillträdet till vissa utbildningar i högskolan skulle vara fritt även efter juni månads utgång 1979,

2. att riksdagen beträffande system för planering och resurstilldelning för det fria området med anledning av motionen 1978/79:2197, yrkandet 1 b, som sin mening gav regeringen till känna vad reservationerna anfört om en översyn,

dels – vid bifall till hemställan under 1 och 2 i denna reservation – att utskottet under 3–15 bort hemställa

3. att riksdagen beträffande genomförande av totaldimensionerad högsko- la skulle avslå motionerna 1978/79:2195, yrkandena 2–4, yrkandet 5 i denna del, yrkandet 6, yrkandet 7 i denna del och yrkandet 10, 1978/79:2196, yrkandena 2–3, yrkandet 4 i denna del, yrkandet 5 i denna del, yrkandena 6 och 8–9 samt 1978/79:2197, yrkandena 2 och 5–8.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

Torsdagen den
19 april 1979

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

Punkten 2 (Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under punkten D 6 (s. 463–469) föreslagit riksdagen att

1. besluta om inrättande av en allmän utbildningslinje benämnd linjen för handel och distribution och omfattande 60 poäng,
2. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
3. till Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 192 565 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1078 av Arne Blomkvist m. fl. (s),

1978/79:1352 av Helge Hagberg m. fl. (s, c, m),

dels de med anledning av propositionen 1978/79:93 väckta motionerna 1978/79:2195 av Stig Alemyr m. fl. (s) såvitt gällde fastställande av planeringsramar i vilka ekonomlinjen ingick (yrkandet 5 delvis) och

1978/79:2196 av Claes Elmstedt m. fl. (c) såvitt gällde fastställande av planeringsramar i vilka ekonomlinjen ingick (yrkandet 4 delvis).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100 beslutade om inrättande av en allmän utbildningslinje benämnd linjen för handel och distribution och omfattande 60 poäng,

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 samt med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 5 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 4 i denna del, fastställde planeringsramar enligt b (s. 468 i propositionen) för sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken i enlighet med vad utskottet förordat,

3. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:1352 fastställde planeringsramar enligt a för sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100 (s. 468),

4. att riksdagen till Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 192 565 000 kr.,

5. att riksdagen beträffande utbildningen i marknadsföring skulle avslå motionen 1978/79:1078.

Följande två reservationer hade avgivits av Ove Nordstrandh (m), Hans Nyhage (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Ylva Annerstedt (fp):

2. beträffande planeringsramar enligt b, vari reservanterna – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:2195, yrkandet 5 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 4 i denna del, fastställde planeringsramar enligt b för sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100 (s. 468),

3. beträffande planeringsramar enligt a och medelsanvisning, vari reservanterna – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse.

Punkten 3 (Lokala och individuella linjer och enstaka kurser)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 under punkten D 10 (s. 527–531) föreslagit riksdagen att

1. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,
2. till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 261 276 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen 1978/79:93 väckta motionerna

1978/79:2195 av Stig Alemyr m. fl. (s), såvitt gällde

1. fastställande av planeringsramar för enstaka kurser (yrkandet 7 delvis),
2. att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om planeringsbegreppet för enstaka kurser (yrkandet 8),
3. att riksdagen till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1979/80 skulle anvisa ett reservationsanslag av 259 218 000 kr. (yrkandet 9), och

1978/79:2196 av Claes Elmstedt m. fl. (c), såvitt gällde

1. fastställande av planeringsramar för enstaka kurser (yrkandet 5 delvis),
2. att riksdagen till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1979/80 skulle anvisa ett reservationsanslag av 259 218 000 kr. (yrkandet 7).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen fastställde planeringsramar för lokala och individuella linjer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
2. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 samt med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 7 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 5 i denna del, fastställde planeringsramar för enstaka kurser i enlighet med vad utskottet förordat,
3. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 samt med bifall till motionerna 1978/79:2195, yrkandet 9, och 1978/79:2196, yrkandet 7, till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 259 218 000 kr.,

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

4. att riksdagen beträffande sättet att redovisa planeringsunderlaget för enstaka kurser med anledning av motionen 1978/79:2195, yrkandet 8, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits

4. beträffande planeringsramar och medelsanvisning av Ove Nordstrandh (m), Hans Nyhage (m), Jörgen Ullenhag (fp) och Ylva Annerstedt (fp) som – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:2195, yrkandet 7 i denna del, och 1978/79:2196, yrkandet 5 i denna del, fastställde planeringsramar för enstaka kurser i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionerna 1978/79:2195, yrkandet 9, och 1978/79:2196, yrkandet 7, till Lokala och individuella linjer och enstaka kurser för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 261 276 000 kr.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Riksdagens beslut den 20 december 1978 att avskaffa den fria sektorn och införa totalspärre för högskolan var, som vi ser det, olyckligt och förhastat. Vi moderater finner beslutet beklagligt och instämmer i den kritik av detta som genom utbildningsministern kommer till uttryck i propositionen 1978/79:93.

Argumenten för en bevarad fri sektor har vi tidigare redovisat här i kammaren, och det finns ingen anledning att nu ta upp tid med att upprepa dem. Låt mig bara i dag säga att de studerandes samlade efterfrågan på viss utbildning bättre speglar samhällets totala utbildningsbehov än de bristfälliga prognoser som den centrala utbildningsadministrationen hittills har förmått redovisa.

Ur de studerandes synvinkel är det otivelaktigt en nackdel om det fria området försvinner. En totalspärre är alltför drastisk åtgärd för att försöka komma till rätta med ett anslagssystem som inte har fungerat helt tillfredsställande. Det bör kunna gå att göra systemet bättre och ändamålsenligare. Riksdagsbeslutet om totalspärre bör rivas upp, systemet för anslagstilldelningen till den fria sektorn förbättras och reglerna göras klarare.

Målsättningen bör vara att högskolorna tidigare skall kunna få besked om vilka ytterligare resurser som kan tillföras, om tillströmningen skulle bli större än beräknad. Riksdagen kan t. ex. i förväg ställa erforderliga medel till regeringens förfogande – att användas vid behov.

Bristerna i det nuvarande systemet går helt säkert att avhjälpa och principen om fritt tillträde till vissa studier därmed bevaras.

Som en följd av att det fria området enligt moderata samlingspartiets mening skall finnas kvar och en översyn av anslagssystemet göras har vi ingen anledning att diskutera hur en totaldimensionerad högskola skall genomföras. Det får bli socialdemokraternas och centerpartiets egen huvud-

värk. För en sådan högskolas konstruktion må de svara helt själva – vi vill inte medverka i det arbetet. Jag yrkar alltså bifall till reservationen 1, fogad till utbildningsutskottets betänkande 1978/79:31.

Däremot vill vi givetvis, om det fria området bibehålls, att de planeringsramar och medelsanvisningar som i årets budgetproposition anges för detta område av riksdagen fastställs. Jag yrkar därför också bifall till reservationerna 2, 3 och 4, fogade till samma utbildningsutskottets betänkande.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Det är en gammal stridsfråga på högskoleutbildningens område som vi nu återvänder till i denna debatt. Beroende på centerpartiets växlande inställning i denna fråga har majoriteten i kammaren också skiftat under senare år. I 1976 års regeringsförklaring hette det: "Ingen totalspärri får finnas för tillträde till högskoleutbildning." Folkpartiet, centerpartiet och moderaterna tog genom denna markering ansvar för att vi fick ett fritt område av betydande omfattning. Antalet årsstudieplatser inom det fria området innevarande läsår uppgår till drygt 32 000. Antalet individer som studerar inom det fria området är avsevärt större. Tusentals studerande har tack vare detta fått den utbildningsplats de önskar, en plats som de vid en totalspärriad högskola inte skulle ha fått.

För enskilda studerande är det fria området av stort värde. En behörig sökande som anmält sig i tid kan normalt inte avvisas från en utbildning som av högskolestyrelsen utbudits som fri. Särskilt för de nya grupper som högskolan vänder sig till är detta av stor betydelse. I en öppen högskola, som så långt som möjligt tar hänsyn till individens efterfrågan, är en fri sektor mycket viktig. För oss liberaler är det självklart att slå vakt om en ordning som innebär att man tar största möjliga hänsyn till individens fria val.

Gemensamt har vi i ett par tidigare debatter i denna kammare från folkpartiets, centerpartiets och moderaternas sida försvarat det fria området mot socialdemokratiska attacker.

Efter trepartiregeringens fall lämnade centerpartiet uppgårelsen med folkpartiet och moderaterna, och man gjorde i stället upp med socialdemokraterna om att avskaffa den fria sektorn. Genom riksdagsbeslutet den 20 december 1978, som herr Nordstrandh här var inne på, avskaffades det fria området, och socialdemokraterna och majoriteten av centerpartisterna beställde hos regeringen förslag om ett nytt system, ett system med totaldimensionering. I regeringens proposition 1978/79:93 om genomförande av en totaldimensionerad högskola effektuerades den beställningen. Högskolelagen föreslås där ändrad. I enlighet med riksdagsbeslutet föreslås också en minskning av antagningen till ekonomlinjen och enstaka kurser vid i första hand universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg. 6 milj. kr. föreslås ställas till regionstyrelsernas disposition för att behålla en viss flexibilitet i planeringssystemet. Resurserna för information och antagning av studerande föreslås bli förstärkta. Propositionen är alltså ett ärligt försök att omsätta riksdagsbeslutet helt i enlighet med majoritetens önskemål, även om

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

föredragande statsrådet beklagar det fria området avskaffande.

Från utskottsmajoritetens sida är man ändå inte nöjd med effektuerandet av beställningen, utan man föreslår en rad förändringar jämfört med propositionen.

I den situationen finns det självfallet ingen anledning för oss från liberalt håll att inta någon annan ståndpunkt än den principiella som vi intagit hela tiden. I den reservation som vi har gemensam med moderaterna, reservation nr 1, vidhåller vi därför att det ur de studerandes synvinkel är till stor nackdel att det fria området försvinner. Vi menar att riksdagen med ändring av sitt beslut den 20 december 1978 nu skall besluta att det fria området skall finnas kvar.

I massmedia har ibland förekommit uppgifter om att man från folkpartiets sida skulle vilja ha ett totalspärrat system. Detta är, som varje insiktsfull bedömare vet, helt felaktigt. Vi har i debatt efter debatt i denna kammare motsatt oss ett sådant system, och det var först i den situationen då en majoritet beställde ett totalspärrat system som den här propositionen lades på riksdagens bord.

Vi menar att det är angeläget, om vi får behålla ett system med fritt tillträde, att få en översyn av tekniken för ytterligare medelstillskott. Reglerna bör göras klara och entydiga, och målsättningen bör vara att högskolan tidigt skall kunna få besked om vilka ytterligare resurser som tillförs om tillströmningen blivit större än beräknat.

Jag vill gärna i det sammanhanget säga att vi aldrig har varit särskilt belåtna med den teknik som kännetecknade det s. k. ventilsystemet. Men tekniken går att förändra. Det viktiga är att man behåller principen om ett fritt tillträde. Systemet har ju också, trots sina brister, medfört att tusentals studerande fått en utbildningsplats som de inte skulle ha fått i en totalspärrad högskola.

Till bilden hör också att det system som socialdemokraterna och centern nu står bakom inte heller är särskilt enkelt ur planeringssynvinkel. Det gamla systemet hade stora brister därvidlag, som vi vill rätta till, men även det nya systemet har stora brister. Planeringsbyråns chef vid Uppsala universitet säger så här i Upsala Nya Tidning den 16 mars i år: "När vi satt och räknade på ventilpengar på hösten tänkte vi: Måtte detta system försvinna och ersättas med något vettigare. Men nu börjar vi undra om det inte trots allt var bättre med ventilen än med totalspärr. Det här är ännu värre."

Alla centerpartister hängde inte med i sitt partis omsvängning den 20 december förra året. Två centerledamöter röstade med folkpartiet och moderaterna och fem centerpartister avstod. Tyvärr har jag i dag inte något hopp om att den gruppen skall öka och bli så stor att vi får en majoritet för ett bevarat fritt område även i fortsättningen. Det fria tillträde som vi har haft under ett stort antal år – och f. ö. under en lång period av stor partipolitisk enighet – kommer av allt att döma att försvinna den 1 juli i år. Från liberalt håll beklagar vi detta.

Herr talman! Jag yrkar liksom herr Nordstrandh bifall till reservationen 1 och under förutsättning av bifall till denna också bifall till reservationerna 2, 3 och 4.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tänker inte fördjupa mig i en diskussion om den fria sektorns vara eller icke vara. Vänsterpartiet kommunisternas ståndpunkt står fast. Vi anser att det beslut riksdagen fattat om att införa en totalspärr är mycket olyckligt och hänvisar, vad gäller motiven, till de tre tidigare debatter vi under en kortare period haft här i kammaren. Jag vill emellertid konstatera att det är ett sorgeligt skådespel, som spelats upp sedan beslutet fattades, av såväl centern som socialdemokraterna där man försökt slingra sig ifrån beslutet i ord men där man i sak vidhåller spärren.

Nåväl, när det sedan gäller hur man bäst skall tillgodose de studerandes krav med en spärr så kan vi inte finna folkparti-propositionen särskilt tilltalande. Den är ett dråpslag mot de studerande, men det kan också sägas om utskottets förslag. I stället för att avsätta ordentliga resurser för att förbättra utbildningens kvalitet väljer också utskottet nedskärningslinjen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till motionen 2198.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Av inläggen som gjorts här tidigare i dag framgår det att utbildningsutskottet är delat i den huvudfråga som betänkandet gäller, nämligen dimensioneringen av högskolan. Bakom utskotts-betänkandet står socialdemokraterna och centern, medan moderater och folkpartister har reserverat sig.

Det skulle i och för sig kanske ha varit på sin plats med en tillbakablick och genomgång av denna frågas historia. Jag skall emellertid avstå från detta, även om det inte är nödvändigt av tidsskäl. Kvällen lär nämligen stå till disposition, så den som önskar kan ju tänja ut debatten. Jag har för min del inte någon sådan önskan. Jag hänvisar därför beträffande historien till tidigare anföranden i kammaren i den här frågan.

Utskottet hemställer, som redan framgått av de tidigare anförandena, att riksdagen avslår hela propositionen. Vi har valt den formen bl. a. för att göra rent hus med en hel del resonemang som förs i propositionen – resonemang som bl. a. innebär kritik av riksdagsbeslutet i december 1978, där ju beställningen av totaldimensioneringen gjordes. Hade regeringen nöjt sig med att i propositionen effektuera riksdagsbeställningen och lägga fram enbart förslag till tekniska lösningar, kunde kanske utskottet också för sin del ha valt en annan framgångsväg för sitt förslag om totaldimensionering. Genom det här avslaget kan nu inga som helst resonemang i propositionen vidare återopas i ärendet. Det anser vi vara ett värde.

Det skulle kanske också i och för sig ha varit på sin plats att här mera detaljerat redovisa vad utskottet föreslår, men jag skall avstå även från det. Dels finns det i betänkandet, dels kommer Christina Rogestam senare att säga ett par ord om förslagen mer i detalj.

Jag avser i stället att mycket kortfattat gå direkt på den centrala frågan om totaldimensionering och motiven för den.

Utskottet förordar en sådan totaldimensionering och därmed ett avskaffande av det fria området, som har framgått av vad som sagts här tidigare.

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

Skälen till detta är i stort sett att det fria området

1. medfört minskade anslag per årsstudieplats inom området i fråga; dvs. kvaliteten i utbildningen har sjunkit,
2. medfört minskad omfattning av värdefulla spärrade utbildningar,
3. medfört långsammare expansion för utbyggnadsorterna och
4. medfört stora svårigheter att utveckla planeringsrutiner för den grundläggande högskoleutbildningen.

Den massiva kritiken mot det fria området som har kommit från högskoleenheter, regionstyrelser, det centrala ämbetsverket, dvs. UHÄ, och från de närmast berörda fackliga organisationerna har givetvis också medverkat, när utskottet bestämt sig för att föreslå att det fria området skulle avskaffas.

Varför blev nu inte det fria området den succé man tänkt sig?

Ja, för det första fick naturligtvis den tekniska lösningen en olycklig utformning med en lång och omständlig handläggningsgång. Det har nu också regeringen insett och erkänt. Det erkändes ju också här från talarstolen. Folkpartiets företrädare i högskoledebatter här i kammaren har tidigare ofta i kraftiga ordalag kritiserat omständliga handläggningsgångar, men maken till omständlighet än när det gäller just det fria området och begäran om mer resurser till det får man leta efter.

För det andra är det givetvis den rent planeringsmässiga faktorn. Det har rätt snabbt framstått som omöjligt att driva någon planering, värd namnet, för framtiden med en fri sektor, som man inte kan få något grepp om kvantitativt och vars behov man inte – det ligger ju i sakens natur – hade rätt att avväga mot behov inom andra sektorer.

För det tredje framstod det också som orättvist att personer som valt att studera på vissa linjer och i vissa kurser, de s. k. fria, skulle ha en absolut rätt här till, medan andra studerande inte hade motsvarande rätt.

Slutligen blev det också för det fjärde ganska snabbt alldeles uppenbart att ekonomin betydde mycket. Regeringen var helt enkelt inte beredd att satsa sådana summor på det fria området att man kunde upprätthålla kvaliteten. Gärman ut och lovar att alla som vill skall få studera på vissa linjer och i vissa kurser, så presumerar naturligtvis de berörda att det skall ske under bl. a. oförändrade kvalitetsbetingelser. Ingenting sades ju om att kvaliteten skulle sänkas, när man införde det fria området. När så kvaliteten ändå sjunker uppstår givetvis stor besvikelse bland de berörda. Alldeles särskilt svårt blir det naturligtvis för en regering – och det gäller varje regering – att i tider av ekonomisk åtstramning få gehör för ohämmad satsning på en viss del av den högre utbildningen. Det är sannolikt så att en expansiv ekonomi är en nödvändig betingelse för ett fritt område, dvs. ett område med obegränsad resurstillförsel – det är ju det som avses med det fria området.

Sedan är det en annan sak att just i tider av nedgång i ekonomin borde samhället egentligen satsa mer på högre utbildning och forskning. Men det är givet att också då reses frågan varför vissa sektorer skall tillförsäkras ynnesten att ovillkorligen få öka utan att prövas mot andra sektorer. Det problemet kvarstår.

Herr talman! Med det här sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 31.

JÖRGEN ULLENIAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är egentligen bara en enda punkt i Lars Gustafssons inlägg som jag vill ta upp – vi har haft många tillfällen att diskutera den här frågan i tidigare debatter.

Den punkt jag vill något kommentera gäller tekniken. Lars Gustafsson sade att folkpartiet i olika sammanhang har motsatt sig besvärliga handläggningsordningar, och det är helt riktigt. Och vi tillstår att den teknik som tillkom som ett resultat av överläggningarna mellan de tre icke socialistiska partierna hösten 1976 inte har fungerat bra. Det är därför som vi nu i reservationen vill att man skall göra en översyn av den tekniken och få till stånd klarare och enklare regler än man har haft tidigare. Men det här systemet har ändå haft det goda med sig att många studerande fått en plats som de annars inte skulle ha fått.

Allra sist vill jag bara påminna om att alla partier under ett stort antal år har försvarat det system som kallas för automatiksystemet och som inneburit att behörig sökande fått den plats han sökt. Då var det inget tal om att det var principiellt felaktigt. Vi står fast vid den principen.

OVE NORDSTRANDH (m) kort genmäle:

Herr talman! Lars Gustafsson sade att konstruktionen med den fria sektorn och ett fritt område inte blev någon succé – så föll hans ord. Det kan jag i någon mån hålla med honom om. Men i så måtto var det i alla fall en framgång att det gav möjlighet till utbildning för åtskilliga tusen studerande. Det är väl också en vinst, även om jag kanske inte vill kalla det för succé.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Det är nu tredje gången på fyra månader som riksdagen diskuterar tillträdet till högskolan. De bägge tidigare gångerna har det gällt principerna. I dag handlar utskottets betänkande om den praktiska modellen.

Situationen är något originell. Fyra partier har från olika utgångspunkter yrkat avslag på regeringens proposition. Ingen har reserverat sig till förmån för den.

I principfrågan intar partierna samma ståndpunkter som för fyra månader sedan. Majoriteten anser att samma regler skall gälla för tillträde till all högskoleutbildning. Reservanterna vill ha kvar ett fritt område, men säger sig vilja förändra och förenkla systemet för hur ytterligare pengar skall gå ut till högskolorna.

Det fria området och ventilsystemet var resultatet av en kompromiss, en nödvändig kompromiss. Det var egentligen ingen som ville ha systemet så. Folkpartiet och moderaterna talade för ett fortsatt automatiksystem, centern för riksdagsbeslutet 1975.

Torsdagen den
19 april 1979

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

Nu råder allmän enighet om att systemet inte är bra. Det påtalades redan i höstas från universiteten, regionstyrelser, UHÄ och även SACO/SR. Undervisningens kvalitet urholkas, sade man, och visade det med siffror. Centern tog intryck av den massiva kritiken mot systemet.

Låt mig slå fast några fakta i historieskrivningen!

Centern och folkpartiet har gjort två uppgörelser med moderaterna om högskolan. Den första var kompromissen hösten 1976 om det fria området och ventilsystemet. Ingen var, som jag sade, förtjust i det systemet, men det var vad vi kunde komma överens om.

I juni 1978 gjorde vi upp om en översyn av den nya högskolan. Den skulle omfatta det fria området, antagningssystemets funktion och de mindre högskolornas situation. Den senare uppgörelsen glömde folkpartiet snabbt när man blev ensam i kanslihuset. Den parlamentariska översynsgrupp som numera är tillsatt har en helt annan roll och skall i stort sett bara följa UHÄ:s utvärderingsarbete.

När centern insåg att folkpartiregeringen inte tänkte hålla den senaste överenskommelsen, ansåg vi oss tvungna att ta vårt ansvar för de studerande och för utbildningens kvalitet. Framför allt två skäl har vägt tungt i vårt ställningstagande.

För det första innebar systemet med det fria området och ventilsystemet i sig en styrning av medel till de stora universiteten. Det medförde i sin tur att resurserna för satsningar på de mindre högskolorna blev knappare.

För det andra kom tillämpningen av systemet att innebära en urholkning av kvaliteten, som – det utgår jag från att även reservanterna är villiga att erkänna – är ohållbar i längden.

Det skall självfallet vara en strävan att ge så många som möjligt tillfälle att bedriva högre studier – både ungdomar och äldre som tidigare inte fått denna möjlighet. I ett läge med begränsade resurser måste man i vanlig ordning väga viktiga ting mot varandra och prioritera. I den prioriteringen valde centern att satsa på utbyggnadsorterna och på utbildningens kvalitet.

Utskottsmajoriteten omsätter nu riksdagsbeslutet från december i praktisk tillämpning på det sätt som det var tänkt. Samma regelsystem skall gälla för antagning till hela högskolan. Utbildningens kvalitet höjs dels genom att antalet årsstudieplatser på det tidigare fria området minskas något – 500 platser på ekonomlinjen och 1 000 platser på enstaka kurser – dels genom ett ytterligare tillskott på 1 milj. kr. Man satsar också 0,5 milj. kr. på att förstärka resurserna för studievägledning.

Därtill sätter utskottsmajoriteten stopp för fp-regeringens förslag att drastiskt minska möjligheterna till fortsatt utbyggnad på de mindre orterna. Den nedskärning av anslaget till lokala linjer och enstaka kurser med 2,5 milj. kr. som regeringen föreslog skulle klart ha påverkat möjligheterna för de nya grupperna att kunna studera liksom möjligheterna för de många ungdomar som vill läsa nära hemorten.

Kalla fötter har regeringsföreträdare kallat de här ändringarna av propositionen. Samtidigt har man sagt att man själv hederligt försökt omsätta riksdagens beslut i praktisk tillämpning. Det är då bara att beklaga att det inte i

utbildningsministerns närhet finns någon som kan läsa innantill. Det står klart i utbildningsutskottets betänkande från december att någon nedskärning av utbildningsplatser inte får göras på utbyggnadsorterna. Så var det med de kalla fötterna och med folkpartiets hederlighet i den frågan.

Jag vill med ett kort exempel visa på urholkningen av undervisningens kvalitet och de bekymmer som man i dag har för detta ute på universiteten. I Göteborgs universitets petita ger man i en särskild bilaga en beskrivning av undervisningssituationen på ekonomlinjen. Så här rapporterar studierektorn i handelsrätt:

”Gruppstorleken har ökat: Jöken från 30 till 80. Beskattningsrätt I från 25 till 50. Kursens kvalitet och tentamensresultaten har sjunkit markant. Allt fler hoppar av efter ett tag. Exempelvis Beskattningsrätt I hade tidigare två deltentamina, men de har sammanslagits till en enda då lärarna inte kan rätta den första tentan innan den andra.”

På samma sätt kan man gå igenom ämne för ämne. Rapporterna är likartade.

Ett annat exempel: För att nå upp till den undervisningsstandard, dvs. den undervisningsmängd per studerande, som fanns 1976/77 på det nu fria området och med nuvarande antal årsstudieplatser behövs ett resurstillskott på 12 milj. kr. Om motsvarande gäller för övriga universitet blir siffran för landet som helhet betydande.

Det är då intressant att konstatera att ordet kvalitet inte heller den här gången finns med i reservationen. Varken Ove Nordstrandh eller Jörgen Ullenhag använde det ordet. Är man verkligen omedveten om den faktiska situationen ute på universiteten? Det är i så fall ganska anmärkningsvärt.

I reservationen anvisar man inte heller någon väg för att höja kvaliteten. Är man nöjd med situationen sådan den är, eller vilka åtgärder tänker man vidta? Jag tror att många vill ha besked på den punkten.

Reservationen föreslår en återgång i riktning mot automatiken för det fria området. Men man anvisar inga pengar. Var har man tänkt ta dem ifrån? Det är också många som väntar på det beskedet.

Partierna har i olika sammanhang varit eniga om behovet av satsning på högre utbildning och forskning. Det är viktigt. Det måste, menar jag, ta sig uttryck bl. a. i att denna sektor inte skall behöva verkställa den tvåprocentiga nedskärning av resurserna som man enligt petitaanvisningarna skall redovisa. I stället är det nödvändigt med en fortsatt kraftig satsning både på att utöka antalet årsstudieplatser och på en höjd kvalitet under de närmaste åren. Flera skäl talar för detta. Ett är den 16-årspuckel som om några år är en 19-årspuckel. Det är nu högskolorna måste planera för att ta emot dessa ungdomar och ge dem utbildningsmöjligheter.

Ett annat skäl är näringslivets krav på kvalitet i utbildningen. Planeringsprogrammet för Göteborgs högskoleregion är f. n. ute på remiss. Kommentarererna från näringslivet har hittills varit entydiga. Kvaliteten på utbildningen måste höjas, och kravet gäller hela högskolan.

Det riksdagen i dag fattar beslut om är en teknik för en mjukspärrad högskola. De regionala reserverna kommer – om tillströmningen av stude-

Torsdagen den
19 april 1979

*Genomförande av
totaldimensionerad
högskola, m. m.*

rande blir sådan – att kunna användas för att öka antalet utbildningsplatser med hänsyn till de studerandes efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Kvaliteten på utbildningen kan höjas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Med anledning av Christina Rogestams historieskrivning vill jag göra ett par kompletteringar. Det finns två vägar i den här frågan, en krokig och en rak väg. Ingen har väl bestritt att folkpartiet och moderaterna har följt en rak väg. Vi har hela tiden hävdat vikten av att det finns en fri sektor.

Centern däremot har följt en mycket krokig väg. Först motionerade man 1975 om avslag på den socialdemokratiska propositionens förslag om en generell antagningsbegränsning. Sedan gjorde man vid utskottsbehandlingen upp med socialdemokraterna om en totalspärr – det var ståndpunkt nr 2.

Hösten 1976 kom man sedan överens med folkpartiet och moderaterna om att vi inte skall ha någon totalspärr utan ett område med fritt tillträde.

Förra året och nu är man tillbaka hos socialdemokraterna och vill ha en totalspärr. Den här vägen är ju något egendomlig.

Christina Rogestam sade att partierna har varit eniga i väldigt många frågor när det gäller den högre utbildningen. Jag vill hålla med om det, men centerpartiets problem måste rimligen vara att bli enigt med sig självt.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag tycker att Jörgen Ullenhag skall tala med litet mindre bokstäver om att andra partier ändrar uppfattning, efter den uppvisning i denna konsts högre skola som folkpartiet gjorde för några veckor sedan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ove Nordstrandh m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ove Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 punkten 1 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ove Nordstrandh m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ove Nordstrandh begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 180
Nej - 76
Avstår - 2

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för tekniska yrken, m. m.

M o m . 3-16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 17 Anslag till utbildning för tekniska yrken, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till utbildning för tekniska yrken, utbildning för vårdyrken, utbildning för kultur- och informationsyrken samt bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m. jämte motio-
ner.

ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Utbildning för tekniska yrken)

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström under punkten D 5 (s. 447-462) föreslagit riksdagen att

1. besluta om att inrätta följande allmänna utbildningslinjer, nämligen byggnadsindustrilinjén omfattande 60 poäng, fordonstekniklinjen omfattande 60 poäng, livsmedelsindustrilinjén omfattande 60 poäng, pappers- och pappersmasseindustrilinjén omfattande 40 poäng, stålindustrilinjén omfattande 60 poäng, samhällsbyggnadstekniklinjen omfattande 160 poäng, sågverksindustrilinjén omfattande 60 poäng, träindustrilinjén omfattande 60 poäng samt verkstadsindustrilinjén omfattande 60 poäng,

2. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,

3. bemyndiga regeringen att disponera 1 000 000 kr. under anslagsposten Högskolan i Luleå på det sätt som förordats i propositionen,

4. till Utbildning för tekniska yrken för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 393 401 000 kr.

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för tekniska yrken, m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1978/79:907 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om särskilt anpassad civilingenjörsutbildning för personer som genomgått yrkesteknisk högskoleutbildning,

1978/79:920 av Margot Håkansson (fp),
1978/79:1353 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk),
1978/79:1374 av Arne Pettersson m. fl. (s),
1978/79:1391 av Nils Åsling (c) och Per Stjernström (c),
1978/79:1910 av Carl-Wilhelm Lothigius (m) och
1978/79:2146 av Bengt Gustavsson m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beslutade om inrättande av allmänna utbildningslinjer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
2. att riksdagen beträffande särskild civilingenjörsutbildning för personer som genomgått yrkesteknisk högskoleutbildning skulle avslå motionen 1978/79:907,
3. att riksdagen beträffande förstärkning av kunskaper i handikappfrågor inom vissa utbildningar skulle avslå motionen 1978/79:920,
4. att riksdagen beträffande en ny högskoleenhet för högre teknisk utbildning skulle avslå motionen 1978/79:1353,
5. att riksdagen beträffande forskningsresurser i Eskilstuna skulle avslå motionen 1978/79:2146,
6. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:1910 bemyndigade regeringen att disponera 1 000 000 kr. under anslagsposten Högskolan i Luleå i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
7. att riksdagen beträffande resurser till Lunds tekniska högskola skulle avslå motionen 1978/79:1374,
8. att riksdagen beträffande en utbildningslinje i praktisk ekologi skulle avslå motionen 1978/79:1391,
9. att riksdagen fastställde planeringsramar för sektorn för utbildning för tekniska yrken i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
10. att riksdagen till Utbildning för tekniska yrken för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 393 401 000 kr.

Reservation hade avgivits beträffande särskild civilingenjörsutbildning för personer som genomgått yrkesteknisk högskoleutbildning av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Lennart Bladh, Iris Mårtensson och Torsten Karlsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:907 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att först få yrka bifall till reservationen av socialdemokraterna i utbildningsutskottet om utbildning för tekniska yrken.

Vi har på senare år upplevt det stora behovet av tekniskt utbildad arbetskraft. Trots det konstaterade behovet erfar vi en nedgång av sådan utbildning. Därför är det förvånansvärt att utskottsmajoriteten inte finner någon anledning till initiativ från riksdagens sida för att komma till rätta med denna utbildningsbrist, utan passivt hänvisar till UHÄ och säger att det ankommer på den myndigheten att uppmärksamma och pröva.

Det har ju visat sig att flera studerande som avslutat yrkesteknisk högskoleutbildning är intresserade att fortsätta med högre studier bl. a. inom lärarutbildningen eller den tekniska sektorn. Vi anser att detta studieintresse bör tillvaratas. Om detta vore möjligt skulle det kunna leda till att man får fram ett antal högt utbildade tekniker med en unik kombination av praktisk och teoretisk erfarenhet och utbildning.

Vårt förslag innebär att UHÄ får i uppdrag att närmare utreda frågan om hur civilingenjörsutbildning kan anpassas för personer som genomgått yrkesteknisk högskoleutbildning.

I en sådan anpassad civilingenjörsutbildning är det angeläget att man tillvaratar kunskaper och erfarenheter som studerande erhållit dels i sin yrkesutövning, dels i den yrkestekniska högskoleutbildningen. Från högskolan i Luleå finns intresse för en sådan anpassad utbildning. Detta intresse grundas på mycket god erfarenhet av elever med den bakgrund som anges i motionen 1978/79:907.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

OVE NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I den motion som Torsten Karlsson talade för begärs att UHÄ skall få i uppdrag att utreda hur civilingenjörsutbildningen kan anpassas för personer som genomgått yrkesteknisk högskoleutbildning. Motionen har fullföljts av en reservation, som kräver utredning – en omedelbar sådan efter vad jag kan förstå. Yrkandet om tillkännagivande måste väl tolkas så.

Utskottsmajoriteten tycker att det är att vara en aning het på gröten. Den yrkestekniska högskoleutbildningen har existerat kort tid. Hur den har utfallit och hur den kan utvärderas är det ännu för tidigt att med säkerhet yttra sig om, även om mycket redan i dagsläget talar till dess fördel och för att den är bra. Men visst kan det uppstå behov av att komplettera den traditionella högskoleutbildningen inom den tekniska sektorn med nya utbildningsalternativ för dem som genomgått den yrkestekniska högskoleutbildningen. Detta är utskottsmajoriteten klart medveten om, men menar att det är för tidigt att gå till utredning. Det bör, menar vi, räcka med att UHÄ följer frågan och, om och när behovet klart aktualiseras, då tar itu med problemet – om det nu över huvud taget blir ett problem.

Talesmannen för reservationen sade att utskottet har nöjt sig med att passivt hänvisa till UHÄ. Det tycker jag är att verkligen ta i. Vad utskottet säger torde UHÄ också läsa och rätta sig efter. Att UHÄ skulle vara passivt

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

vågar jag verkligen inte tro, snarare tvärtom.

Skillnaden mellan den handlingslinje som reservanterna rekommenderar och den som utskottsmajoriteten har stannat för är, enligt min mening, inte större än att motionärerna genom utskottets uttalande blivit i det närmaste tillgodosedda. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i såväl denna som övriga delar

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Torsten Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Torsten Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 138

Nej - 117

M o m . 3-10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 18 Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:33 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till utbildning för undervisningsyrken jämte motioner.

I propositionen 1978/79:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av statsrådet Birgit Rodhe under punkten D 8

(s. 478–519) föreslagit riksdagen att

1. besluta om avveckling av barnavårdslärlinjen enligt vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att inleda förhandlingar med berörda kommuner om ett successivt förstatligande av den kommunala fritidspedagogutbildningen enligt vad som förordats i propositionen,

3. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att göra omfördelningar i vad gällde antagningsplatser på hemspråklärlinjen enligt vad som förordats i propositionen,

4. bemyndiga regeringen att slutligt besluta om lokaliseringen av den sista utbildningsterminen av den särskilda speciallärautbildningen på gren 1 enligt vad som förordats i propositionen,

5. fastställa planeringsramar enligt vad som förordats i propositionen,

6. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 491 186 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1978/79:228 av Eivor Marklund (vpk),

1978/79:269 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m),

1978/79:445 av Per-Axel Nilsson (s) och Torsten Gustafsson (c), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts gällande omfattningen av förskollärautbildningen på Gotland,

1978/79:448 av Per Stjernström (c),

1978/79:450 av Ingegerd Troedsson (m) och Ingrid Sundberg (m), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att antagningen till pedagogik/metodiklärlinjen begränsades till nuvarande 30 platser och att antagning till barnavårdslärlinjen fick ske i samma omfattning som nu,

1978/79:520 av Birgitta Dahl m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att antagningskapaciteten på barnavårdslärlinjen och pedagogik/metodiklärlinjen skulle vara oförändrad budgetåret 1979/80,

1978/79:523 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1979/80 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 493 186 000 kr.,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen 1978/79:509 anförts om antagning till förskollärautbildning,

1978/79:622 av Georg Danell (m), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att förskollärautbildning med den omfattning som angivits i motionen borde förläggas till Gotland fr. o. m. 1980/81,

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

1978/79:626 av Sven Eric Lorentzon (m) och Hans Nyhage (m), vari yrkats att riksdagen beslutade att lärarutbildningen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel skulle ha samma omfattning budgetåret 1979/80 som innevarande budgetår,

1978/79:915 av Lars Gustafsson (s), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen angående regionstyrelsens förslag om dimensionering, lokalisering och tidpunkt för start av förskollärarytbildning på Gotland,

1978/79:918 av Lars Henrikson m. fl. (s, c, m, fp, vpk),

1978/79:1073 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen skulle

1. uttala att antalet modersmålläroplatser borde utökas kraftigt (yrkandet 3),
2. uttala att i förskoleseminarier särskilda kvoter för tvåspråkiga elever inrättades, så att tvåspråkig personal garanterades till förskolan för alla invandrarpråk (yrkandet 4),

1978/79:1349 av Helge Hagberg m. fl. (s, c, m),

1978/79:1351 av Helge Hagberg m. fl. (s, c, m), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att vårdlärarytbildningen i Örebro borde bibehållas, i vart fall för tid intill dess den till Uppsala föreslagna utbildningen organiserats som distansundervisning och utvärdering av undervisningen i denna form skett,

1978/79:1357 av Börje Hörnlund m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen skulle

1. besluta bibehålla antalet antagningsplatser på lärolinjen för jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsskötsel till 72,
2. som sin mening i övrigt ge regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att trygga lärotilgången,

1978/79:1634 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att antalet utbildningsplatser skulle utökas inom social- och hälsovården. för undervisningsyrken, särskilt förskolläro- och läroytbildningen, tillika för tvåspråkig läroytbildning med ett invandrarpråk som modersmål samt i fråga om studier med inriktning på förbättrad arbetsmiljö och den fysiska planeringen (yrkandet 4),

1978/79:1888 av Lennart Bladh m. fl. (s),

1978/79:1903 av Karl-Erik Häll m. fl. (s),

1978/79:1920 av Ingegärd Oskarsson m. fl. (c, s, m), vari yrkats att riksdagen beslutade som sin mening ge regeringen till känna att den särskilda speciallärarutbildning som till viss del bedrevs vid högskolan i Växjö i sin helhet skulle lokaliseras dit,

1978/79:1928 av Marianne Ståhlberg m. fl. (s),

1978/79:1934 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen under D 8, Utbildning för undervisningsyrken, anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 10 000 000 kr. förhöjt belopp, i syfte att öka intagningen till förskolläraryrket med 650 elever och till fritidspedagogutbildningen med 350 elever (yrkandet 1),

2. att riksdagen skulle uttala sig för och hos regeringen hemställa om förslag innebärande (yrkandet 2)

a) att utbildningskapaciteten vad gällde förskollärare under de följande fem åren borde uppgå till ett genomsnitt av 10 000,

b) att utbildningskapaciteten vad gällde fritidspedagoger under de följande fem åren borde uppgå till ett genomsnitt av 5 000 elever,

c) att utbildningstiden för förskollärare och fritidspedagoger borde vara fyra år, med varvad teori och praktik i enlighet med vad som anförts i motionen,

d) att kommunerna borde vara skyldiga att tillse att personalen erhöll möjlighet till årlig fortbildning på 30 timmar och att statsbidrag borde utgå för denna verksamhet,

e) att de som hade anställning inom utbildningsyrkena men saknade formell kompetens borde ges möjlighet att genomgå utbildningen och att för denna kategori ersättning skulle utgå motsvarande full lön, och

1978/79:1935 av Britt Wigenfeldt (c), vari yrkats att riksdagen uttalade

1. att intagning till barnavårdslärlinjen borde ske i oförändrad omfattning hösten 1979, dvs. 36 platser,

2. att beslut om eventuell nedläggning borde fattas först sedan den föreslagna ersättningsutbildningen utvärderats.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande dimensioneringen av barnavårdslärlinjen och pedagogik/metodiklärlinjen med avslag på propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:450, i denna del, 1978/79:520, i denna del, och 1978/79:1935, yrkandet 1 i denna del, godkände vad utskottet förordat,

2. att riksdagen beträffande utvärdering av pedagogik/metodiklärlinjen skulle avslå motionen 1978/79:1935, yrkandet 2,

3. att riksdagen beträffande fritidspedagogutbildningen i Östersund med bifall till propositionen 1978/79:100 skulle avslå motionen 1978/79:1928,

4. att riksdagen beträffande dimensioneringen av fritidspedagogutbildningen med bifall till propositionen 1978/79:100 skulle avslå motioner:

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

1978/79:1934, yrkandet 1 i denna del,

5. att riksdagen beträffande dimensioneringen av förskolläraryrket skulle bifalla propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:523, yrkandet 1 i denna del, och motionen 1978/79:1934, yrkandet 1 i denna del,

6. att riksdagen beträffande utbyggnadsplan för förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna skulle bifalla motionen 1978/79:1934, yrkandena 2 a och 2 b,

7. att riksdagen beträffande lokalisering och dimensionering av förskolläraryrket i form av 80/100-poängsutbildning på Gotland med avslag på propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:445, i denna del, och 1978/79:915, i denna del, samt med anledning av motionen 1978/79:622, i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. att riksdagen beträffande lokalisering och dimensionering av förskolläraryrket i form av 50-poängsutbildning på Gotland med bifall till motionerna 1978/79:445, i denna del, 1978/79:622, i denna del, och 1978/79:915, i denna del, godkände vad som förordats i propositionen 1978/79:100,

9. att riksdagen beträffande starttidpunkt för förskolläraryrket på Gotland med anledning av propositionen 1978/79:100 och motionerna 1978/79:445, i denna del, 1978/79:622, i denna del, och 1978/79:915, i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. att riksdagen beträffande dimensioneringen av förskolläraryrket i Örebro med bifall till propositionen 1978/79:100 skulle bifalla motionen 1978/79:1349, i denna del,

11. att riksdagen beträffande lokalisering av förskolläraryrket till Kiruna skulle bifalla motionen 1978/79:228,

12. att riksdagen beträffande förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningens utformning skulle bifalla motionen 1978/79:1934, yrkandet 2 c,

13. att riksdagen beträffande fortbildning av barnstugepersonal skulle bifalla motionen 1978/79:1934, yrkandet 2 d,

14. att riksdagen beträffande löneförhöjningar m. m. skulle bifalla motionen 1978/79:1934, yrkandet 2 e,

15. att riksdagen beträffande bestämmelserna om antagning till förskolläraryrket skulle bifalla motionen 1978/79:523, yrkandet 2,

16. att riksdagen beträffande gymnastiklärarlinje i Östersund skulle bifalla motionen 1978/79:448,

17. att riksdagen beträffande musiklärarlinje i Linköping skulle bifalla motionen 1978/79:918,

18. att riksdagen beträffande lågstadielärarlinje i Kristianstad skulle bifalla motionerna 1978/79:269 och 1978/79:1888,

19. att riksdagen beträffande dimensioneringen av utbildningen av tvåspråkiga lärare för invandrareundervisning m. m. skulle bifalla motionerna 1978/79:1073, yrkandena 3 och 4, samt 1978/79:1634, yrkandet 4,

20. att riksdagen beträffande en extra vårdlärarkurs i Örebro med avslag på propositionen 1978/79:100 och med anledning av motionen 1978/79:1351, i

- denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
21. att riksdagen beträffande vårdlärarutbildning i Boden skulle avslå motionen 1978/79:1903,
22. att riksdagen beträffande dimensioneringen av läroplanen för jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel med avslag på propositionen 1978/79:100 samt med bifall till motionerna 1978/79:626, i denna del, och 1978/79:1357, yrkandet 1 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
23. att riksdagen beträffande åtgärder för att trygga tillgången på lärare i jordbruk, skogsbruk och trädgårdsskötsel skulle avslå motionen 1978/79:1357, yrkandet 2,
24. att riksdagen beträffande lokalisering av den sista utbildningsterminen av den särskilda speciallärarutbildningen till Växjö med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1920 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
25. att riksdagen bemyndigade regeringen att inleda förhandlingar med berörda kommuner om ett successivt förstatligande av den kommunala fritidspedagogutbildningen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
26. att riksdagen bemyndigade regeringen eller myndighet som regeringen bestämde att göra omfördelningar i vad gällde antagningsplatser på hemspråksläroplanen i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79:100,
27. att riksdagen fastställde planeringsramar för sektorn för undervisningsyrken i enlighet med vad utskottet förordat,
28. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:450, 1978/79:520, 1978/79:626, 1978/79:1351, 1978/79:1357, yrkandet 1, och 1978/79:1935, yrkandet 1, samt med avslag på motionerna 1978/79:523, yrkandet 1, 1978/79:1349 och 1978/79:1934, yrkandet 1, samtliga motioner i nu förevarande del, till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 491 428 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande dimensioneringen av förskollärarutbildningen av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Lena Hjelm-Wallén, Iris Mårtensson och Torsten Karlsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa
- att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och motionen 1978/79:1934, yrkandet 1 i denna del, samt med bifall till motionen 1978/79:523, yrkandet 1 i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,
2. beträffande en extra vårdlärarkurs i Örebro av Linnea Hörlén (fp) och Jörgen Ullenhag (fp) som ansett att utskottet under 20 bort hemställa

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 skulle avslå motionen 1978/79:1351,

3. beträffande medelsanvisningen av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Lena Hjelm-Wallén, Iris Mårtensson och Torsten Karlsson (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:450, 1978/79:520, 1978/79:523, yrkandet 1, 1978/79:626, 1978/79:1351, 1978/79:1357, yrkandet 1, och 1978/79:1935, yrkandet 1, samt med avslag på motionerna 1978/79:1349 och 1978/79:1934, yrkandet 1, samtliga motioner i nu förevarande del, till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 493 428 000 kr.,

4. beträffande medelsanvisningen av Linnea Hörlén (fp) och Jörgen Ullenhag (fp) som – vid bifall till reservationen nr 2 – ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionerna 1978/79:450, 1978/79:520, 1978/79:626, 1978/79:1357, yrkandet 1, och 1978/79:1935, yrkandet 1, samt med avslag på motionerna 1978/79:523, yrkandet 1, 1978/79:1349, 1978/79:1351 och 1978/79:1934, yrkandet 1, samtliga motioner i nu förevarande del, till Utbildning för undervisningsyrken för budgetåret 1979/80 anvisade ett reservationsanslag av 491 615 000 kr.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! I går hade vi en debatt om barnomsorg här i kammaren. Som en röd tråd genom hela den debatten gick helt självklart att kvaliteten inom barnomsorgen var en av de viktigaste målsättningarna. I dag har vi att ta ställning till utbildningen av dem som skall handha våra barn, nämligen förskollärarna.

I arbetsplanen för förskolan framhålls att en rad olika faktorer måste beaktas vid beräkning av personalbehovet. Som sådana faktorer anges de enskilda barnens behov, ålder och utvecklingsnivå, förskolans öppethållande, barnens sociala situation, den dagliga vistelsens längd för varje barn, antalet barn under olika tider på dagen samt – inte det minst viktiga – personalens utbildning. Tillgången på utbildad personal är av stor betydelse för kvaliteten i och den fortsatta utbyggnaden av förskolan. I kommunerna upplever man dock en brist på utbildad personal, vilket i vissa fall medfört att nybyggda förskolor inte kunnat tas i anspråk. Det finns därför enligt vår mening motiv för att till nästa budgetår öka utbildningskapaciteten med 200 platser. Dessa platser bör avse s. k. 50-poängsutbildning för barnskötare. Vi anser att man genom att främja denna utbildning får en jämnare åldersfördelning inom förskollärarkåren, samtidigt som man erhåller en mer allsidig rekrytering även i övrigt.

Herr talman! Med förhoppningen att kraven på kvalitet inom barnomsorgen kvarstår från gårdagens debatt yrkar jag härmed bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1 och 3 i utbildningsutskottets betänkande nr 33.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Utskottsmajoriteten föreslår att ännu en extra vårdlärarkurs skall anordnas i Örebro med början hösten 1979. Utskottet betonade förra året att man inte ville ge något löfte om en framtida permanent utbildning i Örebro. Samtidigt går man emot regeringens förslag om 24 antagningsplatser i Uppsala.

Utskottsmajoritetens ställningstagande är enligt min mening djupt olyckligt. Regionstyrelsen i Uppsala högskoleregion har nämligen lagt ned ett mycket förtjänstfullt arbete för att nu i höst starta vårdlärarutbildning som modifierad distansundervisning. Bakom det förslaget står representanter för olika partier och för samtliga sex landsting i högskoleregionen. Regionstyrelsen har också efter ett grundligt arbete förordat den lösning vi pläderar för i vår reservation. Planeringen för den modifierade distansundervisningen i enlighet med regionstyrelsens och propositionens förslag är också långt framskriden.

En arbetsgrupp har tillsatts för planering av utbildningen; gruppen fungerar som interimistisk linjenämnd med representanter för samtliga statliga högskoleenheter i regionen, fackliga organisationer m. fl.

En person har tillsatts för planeringsarbetet – inventering av kurslitteratur, kursplaneframtagning, pedagogisk planläggning, lokalanskaffning, samordning av personella och materiella resurser på de fem högskoleorterna osv.

Inom universitetets PU-enhet har ett utvärderingsprojekt för den avsedda utbildningen startats. Distansundervisning inom undervisningsyrkessektorn och inom en hel linje är något helt nytt, och utvärderarna har därför följt planeringsarbetet från allra första början för att ha de bästa förutsättningarna.

Arbete pågår nu med att göra läsanvisningar, övningsuppgifter m. m. till kurslitteratur inom utbildningens första termin. UHÄ satsar 50 000 kr. och universitetet 130 000 kr. för att studera denna viktiga och intressanta utbildning.

Ansökningstiden för distansundervisningsplatserna för vårdlärarutbildningen i Uppsala gick ut den 1 mars. 161 ansökningar inkom från samtliga sex län i regionen. Från Örebro län sökte nio personer. Distansundervisningen bygger ju på att man kan bo kvar på sin hemort och genomgå utbildningen. Det är alltså ingen utbildning för speciella Uppsalaönskemål, utan en utbildning som är riktad till personer inom hela högskoleregionen. Detta är en särskild poäng när det gäller vårdlärarutbildningen, eftersom ortsbundenheten där – det vet man av flera undersökningar – är mycket stor.

Följer riksdagen utskottsmajoriteten innebär detta enligt min mening en fortsatt regional obalans i fråga om vårdlärarutbildningen i regionen. Rekryteringen till kurserna i Örebro har varit mycket lokal och förväntas bli

---

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

så även i fortsättningen. Den enkät som regionstyrelsen i Uppsala har gjort visar att modifierad distansundervisning är det enda sättet för många att skaffa sig en behörighet som vårdlärare.

För att sammanfatta: Företrädare för de sex berörda landstingen har engagerat sig för att få starta en modifierad distansundervisning fr. o. m. i höst. Regionstyrelsen står bakom detta. Universitets- och högskoleämbetet vill också ha platserna till Uppsala. Trots detta rycker utskottsmajoriteten med ett penndrag och utan motiveringar undan grunden för allt detta. Ingen har motionerat mot denna distansutbildning. Tvärtom har regionstyrelsens arbete och förslag blivit föremål för stor uppmärksamhet och fått mycket beröm. Går utskottsmajoritetens linje igenom innebär detta att alla sökande till utbildningsplatserna får besked om att deras utbildningsalternativ försvinner. I stället får man börja en lokal antagning i Örebro.

Herr talman! Jag finner det mycket beklagligt att grunden nu rycks undan för det mycket fina planeringsarbete som det rått stor enighet om inom Uppsalaregionen. Jag tycker att det är ytterst förvånande att såväl socialdemokrater som moderater och centerpartister utan motivering går emot denna utbildning.

Jag vill yrka bifall till reservationen 2 och under förutsättning av bifall till denna också bifall till reservationen 4.

I detta anförande instämde Nils Hjorth (s), Arne Gadd (s), Sture Korpås (c), Britt Wigefeldt (c) och Åke Gillström (s).

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Utbildningen av förskollärare tillåts fortfarande släpa efter. I en motion till föregående års riksmöte påpekade vpk att utbildningskapaciteten inte ens täckte det behov av förskollärare som uppkommer genom att 1976 års beslut om utbyggnad av barnomsorgen fullföljs. Regeringen hävdade dock att förhållandet mellan utbildningskapacitet och utbyggnadstakt skulle leda till balans mellan antalet utbildade och efterfrågan på personal i mitten av 1980-talet. I årets budgetproposition erkänner regeringen att vpk:s bedömning i föregående års motion var riktig. Detta föranleder emellertid inte regeringen att föreslå någon ökning av intagningen till förskollärarseminarierna.

I sina beräkningar av utbildningsbehovet utgår regeringen också ifrån en fortsatt låg utbyggnadstakt under tiden 1981-1985. Man räknar med en utbyggnad under den tiden med 18 000 platser per år, vilket på fem år skulle ge 90 000 platser. Därmed skulle sammanlagt ca 250 000 daghemsplatser byggas, vilket inte på något sätt svarar mot de ca 750 000 barn i förskoleåldern som kommer att finnas vid den tidpunkten. De här 18 000 platserna per år visar den ambitionsnivå som regeringen tänker gå in med i de kommande förhandlingarna om utbyggnaden, vilka skall föras med Kommunförbundet.

Vpk accepterar inte denna låga utbyggnadstakt, vilket också tydligt framgick av gårdagens debatt. Vi har i vår motion om barn-

omsorgsutbyggnaden krävt en mycket kraftigare utbyggnad än något annat parti. Enligt vår mening måste man bygga 40 000 daghemsplatser per år under de närmaste tre åren samt 35 000 fritidshemsplatser årligen. Dessutom anser vi att takten när det gäller utbyggnaden om barnomsorgen måste ökas successivt under 1980-talets första år för att man skall kunna tillgodose alla barns rätt till en bra daghems- eller fritidshemsplats. Det är en målsättning som vpk tyvärr är ensamt om i riksdagen.

I går diskuterades barnomsorgen här i kammaren liksom också kvaliteten på den. Grundläggande för kvaliteten på barnomsorgen är personalsituationen. Det behövs både bättre utbildad personal och ökad personaltäthet. Därför är frågan om dimensioneringen och utformningen av utbildningen betydelsefull. Fortfarande saknas, trots löften från regeringar, miniminormer när det gäller personaltäthet och gruppstorlek på barnstugorna. Från kommunernas sida har ofta hävdats att bristen på personal är en av orsakerna till att utbyggnaden av barnomsorgen går så dåligt.

För att täcka utbildningsbehovet enligt vpk:s förslag om utbyggnad skulle man i början på 1980-talet behöva utbilda 10 000 förskollärare, 5 000 fritidspedagoger och 15 000 barnskötare per år. Vi har tidigare krävt kraftiga ökningar av kapaciteten på dessa utbildningsområden, men det har tyvärr inte gett några utslag från riksdagens sida. Därmed har man från regering och riksdag lyckats få personalutbildningen att fungera som en propp mot en upptrappning av barnstugebyggandet. Man har helt enkelt i den här frågan liksom i andra frågor saboterat utbyggnaden av barnomsorgen. Ökningen av antalet utbildningsplatser för förskollärare och fritidspedagoger kan givetvis inte genomföras i ett slag. Men vi anser att riksdagen bör uttala att de tal som jag tidigare nämnt när det gäller förskollärare och fritidspedagoger bör betraktas som ett genomsnitt för intagningarna till resp. utbildningar under de närmaste fem åren. Det har påpekats från många håll hur stor bristen är när det gäller utbildad personal. Barnstugeutredningen tog fram bristsiffror och det har också utredningen Utbildning i samspel gjort. Vi menar att det bör vara möjligt att kortsiktigt öka intagningen till förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna med 650 resp. 350 elever. Vi menar också att man måste ställa medel till förfogande för detta i statsbudgeten – 10 milj. kr.

Den ökade intagningen till förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna får inte ske till priset av att utbildningarna försämrats. Tvärtom måste man förbättra dem i olika avseenden. Vi menar att man skall ha en fyraårig högskoleutbildning och också att man skall ha likvärdig utbildning när det gäller förskolläraryrket och fritidspedagoger, så att det inte är olika utbildningar inom barnomsorgen. De som nu arbetar inom barnomsorgen utan formell utbildning skall ha möjlighet att genomgå vidareutbildning med lön.

Det skall, anser vi, vara en obligatorisk skyldighet för kommunerna att anordna fortbildning. En sådan kontinuerlig fortbildning är helt nödvändig för att personalen skall få information inom sitt område. Personalen bör ges rätt till 30 timmars årlig fortbildning i enlighet med vad barnstugeutredningen också föreslagit.

Vpk har i en annan motion krävt att utbildning av förskollärare skall ske i

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Kiruna. Den motionen blir, som det verkar, åtgärdad i positiv riktning, och hela frågan handläggs av regionstyrelsen i Umeå. Det finns därför ingen anledning att nu yrka bifall till denna motion. Men det finns, herr talman, all anledning att yrka bifall till motionen 1934 – och det gör jag.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GÖSTA KARLSSON (c):

Herr talman! Först vill jag erinra om att utskottet ansluter sig till statsrådets bedömning av de svårigheter som föreligger när det gäller att göra en riktig avvägning av dimensioneringsbehovet beträffande lärarutbildningar. Det är all anledning att slå fast detta. Erfarenheterna under de gångna åren har givit en mängd belägg för svårigheterna när det gäller att göra sådana bedömningar. Den regionala obalansen, lärarbenägenheten och andra faktorer leder till att man måste visa försiktighet i fråga om bedömningen av den erforderliga kapaciteten.

Socialdemokraterna har i en reservation yrkat att ytterligare 200 antagningsplatser skall anordnas i 50-poängsutbildningen för barnskötare. Utskottet säger för sin del att det är nödvändigt att relatera utbildningskapaciteten till behoven inom barnomsorgen och erinrar liksom statsrådet om de överläggningar som skall hållas med Kommunförbundet om den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen. Det är åtminstone för mig naturligt att de överläggningarna, när de lett fram till en klarare uppfattning om vad som kan hända på detta område, måste ligga till grund för bedömningen av utbildningsdimensioneringen på området. Till detta kommer naturligtvis att lärarbehovet också där måste bedömas från andra utgångspunkter. Vad jag har sagt i detta sammanhang gäller även beträffande det som Inga Lantz framhöll i sitt anförande.

Vad sedan gäller folkpartireservationen med krav på att någon vårdlärarutbildning inte skall anordnas i Örebro vill jag understryka, att utbildningen där inte har permanent karaktär. Utskottet har heller inte menat att så skall vara fallet. Utskottet framhåller att ytterligare en kurs skall anordnas i Örebro, och avgörande för detta ställningstagande har varit det behov som finns av utbildade lärare och bristen på sådana.

För att hålla mig till Örebro län vill jag bara understryka, att man 1977 redovisade en brist på 42,7 % när det gäller utbildade lärare inom den aktuella sektorn medan bristen i landet i övrigt genomsnittligt uppgick till 25,7 %. Så sent som i oktober 1978 redovisades t. ex. vid Alnängsskolan i Örebro en brist på utbildade lärare motsvarande 40,8 tjänster.

Till det vill jag lägga att utbildningen i Örebro inte bara berör Örebro län. Den berör också angränsande län som omfattas av Örebro sjukvårdsregion; indelningen i sjukvårdsregioner sammanfaller inte helt med den regionindelning som gäller för högskoleutbildningen. Örebro ligger i ett folktätt område. Det är nära till Örebro från befolkningstäta delar av Sörmlands, Västmanlands och Värmlands län.

Till det kommer att man efter den avslutade första kursen kan visa på en hög lärarbenägenhet för eleverna och goda erfarenheter av kursen. Det är detta som gör att utskottet menar, att det finns förutsättningar för ytterligare en kurs av samma karaktär inom detta område. Härigenom kan man tillvarata de gjorda erfarenheterna samtidigt som man täcker ett vitsordat behov. Man kan utnyttja erfarenheter av organisatoriskt slag, de lokaler som står till förfogande, kontakter och den personal som är inkopplad, dra nytta av det nedlagda kapitalet.

I motionen 1351 yrkas att utbildningen i Örebro skall upprätthållas i vart fall för tid intill dess den till Uppsala föreslagna utbildningen organiserats som distansundervisning och utvärdering av undervisningen i denna form skett. Jag skall inte här gå in på utvärderingsfrågorna i det sammanhanget utan vill bara hålla mig till det vitsordade behovet inom det befolkningstäta område som det gäller liksom till nödvändigheten av att ta till vara de gjorda erfarenheterna och det kapital m. m. som är nedlagt i den aktuella kursverksamheten.

Att man går före riksdagens ställningstagande när det gäller att organisera upp en kurs av den här karaktären i Uppsala kan inte vara avgörande i detta sammanhang. Och jag vill erinra om att utskottet inte på något sätt går emot distansundervisningen som sådan. Det gäller – för att tillvarata gjorda erfarenheter och för att möta ett behov – att skapa förutsättningar för ytterligare en kurs – detta i avvaktan på att en kurs av den typ som åberopas i folkpartireservationen kan komma i gång i Uppsala.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

JÖRGEN ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Visst kan man tänka sig att ordna en kurs till i Örebro. Bekymret är ju bara att man lyfter undan 650 000 kr. för en utbildning avsedd för behovet i hela regionen – en utbildning som representanter för samtliga landsting ställt upp bakom.

Jag kunde förstå majoritetens ställningstagande om man hade satsat pengar på båda sakerna. Men att man går ifrån den expertis som har gjort de här bedömningarna i regionstyrelsen har jag svårt att förstå.

I dag säger i Upsala Nya Tidning avdelningsdirektören Ulf Fornstedt på regionkansliet i Uppsala om detta:

”Om förslaget går igenom i riksdagen är det ett hårt slag mot möjligheterna att öka utbildningen av sjuksköterskor i regionen. Det råder ju brist på sådana och man kan inte öka platsantalet pga brist på kompetenta vårdlärare och på praktikplatser.

Det är också ett hårt slag mot ett regionalt planeringsarbete. Vi har haft en arbetsgrupp med företrädare för alla landsting i regionen liksom för de fackliga organisationerna. Alla var överens om att ge denna kurs, som förslaget fick stöd av UHÄ och regeringens.”

Jag vill i alla fall hos utskottsmajoriteten efterlysa *någon* motivering till att man går emot det här förslaget, som arbetats fram under stor enighet på lokal

---

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

och regional nivå. Någon motivering måste man väl ändå vara skyldig dem som nu sitter och arbetar med dessa frågor.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det talades om att man inte kan höja kapaciteten när det gäller utbildning av förskollärare och fritidspedagoger förrän man har fått ett fastare grepp om hela utbyggnaden av barnomsorgen, och så hänvisades det till de diskussioner man skall ha med Kommunförbundet. Men redan nu, med den mycket, mycket låga utbyggnadstakt som kommunerna har, behövs det en ökad utbildningskapacitet.

Det är det ena skälet. Det andra skälet är att om man skall ta hänsyn till de beräkningar som statistiska centralbyrån gjort för ett tag sedan och de beräkningar som kommunerna själva gör, så kommer det 1982 att behövas ungefär 1 miljon barnomsorgsplatser. Man måste alltså nu på allvar börja utbilda personal inom barnomsorgen. Och skall man täcka det behov som vpk menar att man skall täcka när det gäller barnomsorgen, så att alla barn får plats inom barnomsorgen därför att barnen behöver det, erfordras givetvis en ännu större utbildningskapacitet.

Det har framkommit i utredningen Utbildning i samspel att det inom en tioårsperiod torde komma att fattas 100 000 anställda inom barnomsorgen. Och redan barnstugeutredningen räknade, trots den låga utbyggnadstakt som gällde när dess betänkande lades fram, med att det fattades ungefär 60 000 anställda.

Jag talade med några anställda på min barnstuga i går. De berättade att bara under fem dagar den senaste terminen har det varit full personalstyrka. Det visar ju hur underdimensionerad personalen är – man har inte full personalstyrka mer än fem dagar på en termin. Behovet av att utbilda personal är således stort.

Kvaliteten på barnstugorna behöver ökas. Man måste självfallet ha en ökad personaltäthet och också mer utbildad personal. Detta har den största betydelse för kvaliteten på barnstugorna. Men i och med att man nu har så låg utbildningskapacitet hämmar man också själva utbyggnaden av barnomsorgen. Det finns exempel på hur kommuner inte har kunnat öppna barnstugor helt enkelt därför att det inte har funnits personal. Bl. a. var det så i Botkyrka kommun, där det fanns färdiga barnstugor men ingen personal trots att 4 000 barn stod i kö för en barnstugeplats. Detta är, menar vi inom vänsterpartiet kommunisterna, en helt ohållbar situation. Därför måste man nu äntligen på allvar börja begripa att antalet förskollärare och fritidspedagoger måste utökas.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara erinra om att i januari förelåg inte bara folkpartiregeringens proposition med förslaget att utbildningen i Örebro skulle läggas ned utan också den motion som jag erinrade om i mitt anförande. Den motionen gick ut på att man skulle ta till vara erfarenheterna

från utbildningen i Örebro och beakta det behov som fanns i den regionen. Det innebär ett hänsynstagande inte bara till Uppsala högskoleregion utan också till den sjukvårdsregion som omfattar det befolkningstäta område där Örebro ligger.

Detta betyder inte – det vill jag påpeka för Jörgen Ullenhag – att man tar avstånd från tankarna på distansundervisning. Självklart kan riksdagen inte ta hänsyn till att planeringsmyndigheterna i det fallet har gått före riksdagens beslut.

Jag vill erinra Inga Lantz om att det faktiskt är nödvändigt att relatera utbildningens omfattning till de planer på utbyggnaden av barnomsorgen som kommer att föreligga. Men självfallet måste vi också i detta fall ta hänsyn till de möjligheter vi har att ekonomiskt ro planerna i land.

JÖRGEN ULLENHAG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Karlsson säger att förslaget inte innebär att man tar avstånd från tankarna på distansundervisning i Uppsalaregionen. Det är möjligt att man inte tar avstånd från tankarna, men man sätter ett effektivt stopp för genomförandet av den utbildningen med start fr. o. m. hösten i år. Och man får meddela alla dem i Örebro och på andra platser som har sökt till utbildningen – det är 161 personer – att de inte får plats i utbildningen.

Jag tycker att detta är ett vackert exempel på hur en regionstyrelse fungerar när den fungerar som bäst. Man har enat från början kanske stridiga viljor så långt det har varit möjligt, man har kommit överens i en arbetsgrupp, man har fått med fackliga representanter och företrädare för landsting och olika politiska partier och ställt sig bakom ett förslag som innebär start i höst av distansundervisning i regionen. Detta har alla stött, och man har enbart fått beröm för denna satsning.

Ingen har motionerat mot denna utbildning. Den motion som Gösta Karlsson åberopar har inte velat lägga ned denna utbildning. Man vill ha både den och kursen i Örebro. Så inträffar då i slutskedet, vilket ingen kunde förutse eftersom det inte fanns någon motion mot utbildningen, att utbildningsutskottets majoritet med ett pennstreck lyfter bort dessa 650 000 kr. Och den gör detta utan motivering. Jag har inte heller i dag fått någon motivering härför. Den enda förklaring jag kan finna är att här har det skett ett olycksfall i arbetet, eftersom man inte kan ge någon motivering för ett stopp för utbildningen i modifierad distansundervisningsform. Jag tycker att detta är beklagligt.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Gösta Karlsson säger att vi ska relatera utbildningen till de planer som finns. Det är självklart att man inte skall utbilda personal till arbetslöshet, men redan nu fattas personal och trots det planeras en så låg utbyggnad. Det finns ingen risk för överkapacitet på detta område.

Läget är katastrofalt dåligt på många områden inom barnomsorgen. Det finns utredningar som visar att där man skall ha en anställd på 5 barn, där är det en på 9,4 barn. Och detta är tyvärr inte något undantag utan på många håll

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

en regel.

Redan nu fattas det alltså personal, och någon gång måste man börja om man vill ha kvalitet i barnomsorgen. Jag tyder utskottets ställningstagande så att man är ganska ointresserad av en bra barnomsorg. I går fick vi reda på att de andra partierna är ointresserade av den form av utbyggnad som vpk vill ha, och nu får vi bevis för att man inte heller när det gäller kvaliteten är beredd att tillmötesgå de krav som finns hos barn och föräldrar och som gång på gång förs fram från personalen inom barnomsorgen. Vpk vill ha en större personaltäthet än övriga partier. Jag konstaterar alltså att vi har helt olika utgångspunkter när vi diskuterar utbyggnaden, personaltätheten och utbildningen av personalen inom barnomsorgen.

GÖSTA KARLSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra Jörgen Ullenhag på nytt om att utbildningsutskottets ställningstagande inte betyder ett stopp för distansundervisningen. Det erkände också Jörgen Ullenhag själv. Däremot är det självklart att det betyder att denna distansundervisning, lokaliserad till Uppsala, inte kan komma i gång i höst.

Sedan vill jag låta det vara osagt var olycksfallet – om det nu föreligger något olycksfall – har inträffat, dvs. om olycksfallet ligger i det ställningstagande som utbildningsutskottet har gjort på grundval av föreliggande proposition och motion eller om det ligger i den planering som man har gjort utan att avvakta riksdagens ställningstagande.

Förste vice talmannen anmälde att Jörgen Ullenhag anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten särskilt mycket.

Arbetarpartiet kommunisterna har i denna fråga väckt motionerna 1073 och 1634, som bl. a. syftar till att öka kapaciteten för utbildningen av lärare för invandrare. Vi anvisar i motionerna flera vägar, som skildras korrekt i betänkandet, där det sägs att vi vill ha "en utbyggnad av kapaciteten för utbildningen av lärare för invandrare m. m." Det redovisas vidare att vi i motionen 1073 kräver att antalet "modersmålsklärplatser" utökas kraftigt och att i "förskoleseminarier" särskilda kvoter för tvåspråkiga elever inrättas, så att tvåspråkig personal garanteras till förskolan för alla invandrarpråk. I motionen 1634 kräver vi att "antalet utbildningsplatser inom social- och hälsovården, undervisningsyrken, särskilt förskolläraryrket och lärarutbildningen tillika tvåspråkig lärarutbildning med ett invandrarpråk som modersmål samt i fråga om studier med inriktning på förbättrad arbetsmiljö och den fysiska planeringen utökas".

Nu säger utskottet att åtgärder redan har vidtagits. Men dessa har uppenbarligen inte varit tillräckliga. Den satsning som föreslås i budgetpropositionen är inte särskilt imponerande – 120 nybörjarplatser för sju olika språkgrupper. Det antalet måste uppenbarligen mångdubblas, så att nuva-

rande, ofta okvalificerade språklärare kan ersättas med utbildade lärarkrafter.

Vår motion nr 1073 är i väsentliga delar skriven av invandrare – det vill jag avslöja. Den pekar på viktiga fakta:

”Dagens arbetslöshetsstatistik visar att invandrarungdomen har dubbelt så hög arbetslöshet som svenska ungdomar. Av finska ungdomar som avslutade nionde årskursen 1977 fortsatte bara 54 % i gymnasieskolan. Motsvarande siffra för alla invandrarungdomar var 67 % och för svenska ungdomar 83 %. – – Huvudorsaken till dessa problem är att invandrarbarn inte har rätt till sitt eget modersmål. Den s. k. hemspråksreformen har totalt misslyckats i detta avseende. Den leder inte till att invandrarbarn skulle kunna bevara eller utveckla sitt modersmål utan till halvspråkighet. Den riktiga lösningen av invandrarbarnens språkproblem är att ge dem rätt till grundskoleutbildning på sitt eget modersmål.”

Detta är invandrarnas egen beskrivning.

Det är uppenbart att om man skall ge alla chans, så måste det till mycket mer långtgående åtgärder än vad som nu förutses. En av nyckelfrågorna är utan tvivel en hårdare satsning på undervisning av invandrargrupperna.

När man fattade beslut om den grundläggande invandrapolitiken hette det bl. a. så här: ”Målet innebär vidare att alla grupper i samhället skall ha likvärdiga möjligheter att bibehålla och utveckla sitt modersmål och att utöva kulturverksamhet.” Citatet är hämtat från propositionen 1975:26 s. 60. Det är uppenbarligen mycket långt till det målet. Med nuvarande takt är det tveksamt om den målsättningen någonsin kommer att uppnås.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motionerna 1073 och 1634 i tillämpliga delar.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4, 6 och 12–14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 4, 6 och 12–14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 253

Nej – 12

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl. samt 3:o) motionen nr 1934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Inga Lantz begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 5 antar reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 119

Nej – 12

Avstår – 135

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Iris Mårtensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 139

Nej – 126

Mom. 7-11 och 15-18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1073 och 1634 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 1073 och 1634 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 253
Nej - 9

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Linnea Hörlén och Jörgen Ullenhag, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörgen Ullenhag begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 33 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Linnea Hörlén och Jörgen Ullenhag.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörgen Ullenhag begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 221
Nej - 44

Mom. 21-28

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Torsdagen den
19 april 1979

*Sysselsättningen
i Norrbotten*

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1978/79:16 med anledning av propositionen 1978/79:127 om åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

I propositionen 1978/79:127 bil. 3 hade regeringen (kommunikationsdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen hade anförts i fråga om tidigareläggning av utbyggnaden av Luleå flygplats,
2. till Byggnad av statliga vägar på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,
3. till Bidrag till byggnad av kommunala vägar och gator på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 40 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen hade anförts om statens järnvägars investeringar i fasta anläggningar inom Norrbottens län.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den med anledning av propositionen 1978/79:127 väckta motionen 1978/79:2268 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 5–7) föreslagits

5. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att snarast starta upprustning av malmbanans södra omlopp,
6. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för utbyggnad av en ny järnvägslinje Svappavaara–Kaunisvaara, med förlängning till finska Kolari,
7. att riksdagen hos regeringen hemställde om att förslag snarast utarbetades om en inlandsflygplats i Norrbotten,

dels den med anledning av propositionen 1978/79:87 om finansiellt stöd till Luossavaara–Kiirunavaara AB väckta motionen 1978/79:2170 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2), vilken motion remitterats till näringsutskottet och sedermera i denna del överlämnats till trafikutskottet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Byggnad av statliga vägar på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under sjätte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 60 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen till Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under sjätte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 40 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. att riksdagen skulle

a. lämna motionen 1978/79:2170, yrkandet 2, utan åtgärd,

b. med avslag på motionen 1978/79:2268, yrkandena 5 och 6, lämna utan erinran vad föredragande statsrådet i propositionen anfört om statens järnvägars investeringar i fasta anläggningar inom Norrbottens län,

4. att riksdagen godkände vad föredragande statsrådet i propositionen anfört i fråga om tidigareläggning av utbyggnaden av Luleå flygplats,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2268, yrkandet 7, om en inlandsflygplats i Norrbotten.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Vpk har i motionen 2268 föreslagit olika åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten. Tre av de åtta yrkandena i motionen har behandlats av riksdagens trafikutskott. Det är krav om åtgärder för att snarast starta upprustning av malmbanans södra omlopp, förslag om utbyggnad av en ny järnvägslinje Svappavaara–Kaunisvaara med förlängning till finska Kolari och krav om förslag om en inlandsflygplats i Norrbotten.

Ett enigt utskott avstyrker alla tre yrkandena.

Regeringen presenterade sin proposition som ett stort och omfattande åtgärds paket. Vi har i vår motion kallat denna presentation för en grov skönmålning av verkligheten.

När industriminister Huss var uppe i Norrbotten för ungefär en månad sedan tillfrågades han om Norrbotten har någon industriell framtid. "Jag hoppas det", svarade industriministern. Egentligen borde inte mer behöva sägas om regeringens proposition. Industriministerns uttalande visar tydligt nog regeringsförslagets verkliga innebörd.

Propositionen har därför också utsatts för en omfattande och bitter kritik. För någon vecka sedan demonstrerade flera tusen ungdomar i Luleå för sin rätt till arbete. 100 olika ungdomsorganisationer deltog i demonstrationen, också ungdomsförbunden till riksdagspartierna och till partierna i trafikutskottet, som nu tillsammans avstyrker våra förslag. Jag skulle vilja säga till representanterna för de partierna: Fråga era ungdomsförbund vad de anser om era insatser för att skaffa jobb till Norrbotten! Där har ni åtskilligt att höra och mycket att ta fasta på!

Herr talman! När man inga argument har här i kammaren, brukar man ta till "den sittande utredningen och brist på underlag för ett beslut". Trafikutskottet använder denna gamla teknik för att motivera och förklara sitt avstyrkande av våra förslag. Låt mig ändock ytterligare ta upp våra förslag!

Vpk menar att det är nödvändigt att nu besluta om malmbanans upprustning. Ett sådant beslut måste också omfatta malmbanans södra omlopp. Den har avgörande betydelse för hela kustregionens framtid, likaså

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Sysselsättningen
i Norrbotten*

för NJA och för hamnverksamheten i Luleå.

En upprustning som den vi föreslagit innebär på kort sikt fler jobb och på lång sikt bättre möjligheter till en positiv utveckling för Norrbotten. Förr eller senare måste en upprustning ske, ju förr desto bättre. Men den uppfattningen delas uppenbarligen inte av trafikutskottet. En upprustning av malmbanans södra lopp har som sagt stor betydelse för hamnen i Luleå, som är den naturliga utskippningsplatsen bl. a. för handeln med socialistiska länder.

Det svenska järnvägsnätet har minskat alltmer under de senaste åren. Men det har samtidigt väckts en ny medvetenhet om järnvägsnätets betydelse dels av energipolitiska skäl, dels av miljöskäl. Ett fungerande kommunikationsnät är en avgörande förutsättning för en positiv utveckling av näringslivet. Det finns därför skäl att bygga ut det svenska järnvägsnätet på olika håll.

Vpk menar att det finns särskilt starka motiv för att prioritera en utbyggnad av en ny järnvägslinje genom mineralbältet Svappavaara-Kaunisvaara. Vi har också föreslagit att en sådan järnvägslinje skall sammankopplas med den finska järnvägen i Kolari. Detta skulle på ett avgörande sätt kunna förändra möjligheterna för en positiv utveckling av Norrbotten och kunna bidra till fler jobb i denna landsända.

Låt mig i detta sammanhang direkt ta upp problemet med olika spårvidd, så att utskottet inte kan klamra sig fast vid det argumentet mot vårt förslag. Det är riktigt att de olika spårvidderna utgör ett problem. Men samtidigt vet vi att det går att komma till rätta också med det, om man bara vill. Notviksverkstaden i Luleå har redan nu färdigprojekterade vagnstyper, som kan användas vid olika spårvidder. Det finns således inga verkliga hinder för en sådan ny järnvägslinje, sammankopplad med den finska järnvägen.

Vi har i vår motion också föreslagit att beslut skall fattas om utarbetande av förslag till en inlandsflygplats i Norrbotten. Utskottet är lika enigt som tidigare om att avstyrka detta vårt förslag. Här har man inte ens brytt sig om att förklara det hela, vilket faktiskt förvånar litet grand.

I andra sammanhang brukar borgerliga politiker i detta hus alltid förespråka flygplatser, därför att dessa sägs ha stor och ibland t. o. m. avgörande betydelse för utvecklingen av ett bättre näringsliv. När regeringen nu med buller och bång skall "främja sysselsättningen" i Norrbotten, borde väl där ha inrymts ett flygfält. Men inte så denna gång.

Vi har i och för sig inte accepterat de dåliga argument för flygplatser som gör gällande att dessa är förutsättningar för bättre näringsliv. Det finns dock andra och bättre argument för flygplatser, och de gäller i hög grad just för Norrbotten.

Därför anser vi att riksdagen i detta sammanhang, till att börja med, bör utreda och utarbeta ett konkret förslag till en inlandsflygplats i Norrbotten. Men utskottet fullföljer sin avslagslinje och är inte ens berett att låta utarbeta ett sådant förslag, även om utskottet med stor sannolikhet vet att detta ändock måste komma en dag.

Utskottet har således på ingen punkt anslutit sig till våra förslag. De anses inte ens värda att överväga eller utreda vidare. Det förvånar i och för sig inte,

men det är likväl beklagligt. Vi menar att våra tre konkreta förslag skulle kunna bidra till att utveckla Norrbotten och att de tillsammans är avgörande förutsättningar för att möjliggöra en offensiv satsning för rättvisa och fler jobb i denna landsända. Lägg därtill att de förslag som vi ställt måste genomföras någon gång i framtiden. Riksdagen måste besluta om dessa åtgärder i en senare framtid, om man nu inte vill det denna gång.

Trafikuskottets hela argumentation innebär att man fullföljer och arbetar vidare i den passiva anda som kännetecknar regeringens proposition. Norrbottningarna behöver inte sväva i tvivel om riksdagsmajoritetens verkliga inställning, den som döljer sig bakom travarna av papper och bakom de många och så ofta använda fina orden.

Vårt sammantagna förslag till åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten som de här tre delförslagen ingår i hade, genomförda, kunnat ge rättvisa åt Norrbotten. De hade, genomförda, kunnat skaffa fler jobb till Norrbotten och gjort det möjligt för norrbottningarna att leva ett tryggare liv i sin egen hembygd.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till vpk-motionen 2268.

Låt mig också till sist foga en uppmaning till kammarens socialdemokratiska ledamöter att överge den borgerliga majoritetens sällskap. Om ni inte vill rösta för våra förslag, så kan ni ju överlåta till de borgerliga ensamma att avslå våra krav.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag skall koncentrera mig på en sak i sammanhanget. Självfallet kommer jag att vid voteringen stödja det vpk-förslag som föreligger om åtgärder för att snarast rusta upp malmbanans södra omlopp, därför att det ligger i linje med det förslag som vi tidigare ställt från vårt partidistrikt och som jag själv har pläderat för i kammaren för ungefär en månad sedan.

Utskottet säger att SJ kommer att lägga fram förslag senare men att det som närmast torde komma att bli aktuellt är huvudsakligen malmbanans norra och mellersta delar, ”men även vissa åtgärder på dess södra omlopp beräknas kunna ifrågakomma”, står det.

Jag tycker inte att det där låter särskilt betryggande. Det bekräftar närmast uttalandena från SJ-håll om att satsningen kommer att ske norrut. Det anger också den framtida inriktningen, nämligen den att all malm i framtiden skall sändas över Narvik, med allt vad det kommer att betyda för Malmberget och inte minst för Luleå. Det gamla hotet mot malmhamnen i Luleå rycker närmare, och de anställdas jobb kommer i farozonen.

Det räcker inte med att malmbanans södra del bibehålles i nuvarande skick, sett i ett längre perspektiv, därför att detta stillastående i praktiken kommer att innebära en långsam strypning i stället för en snabb avlivning.

Satsar man inte på det södra omloppet, så innebär det ett hot inte bara mot de anställda vid malmhamnen i Luleå utan även mot anställda vid SJ. Sjunkande kapacitet kommer med en oomkullrunkelig logik också att

Torsdagen den
19 april 1979

*Sysselsättningen
i Norrbotten*

innebära färre jobb. En ensidig satsning norrut kommer också att innebära negativa återverkningar för SSAB i Luleå och dess anställda.

Vidare bör det nog betonas att en upprustning av malmbanans södra del är av ett vitalt intresse för Malmbergsgruvorna. Malmen från Malmberget går som bekant huvudsakligen till SSAB i Luleå eller till köpare i andra Östersjöländer. Blir det ingen upprustning och kapacitetsökning på malmbanans södra del, torde det heller inte bli aktuellt med någon ny huvudnivå i Malmberget. Där blir i så fall sysselsättningskonsekvenserna ytterst allvarliga.

Man har beräknat att en upprustning av malmbanans södra del kommer att kosta ca 1 miljard kronor. Men upprustningen skulle göra det möjligt att trafikera banan med malmvagnar med 25 tons axeltryck, och det skulle kunna innebära lägre fraktkostnader. Det skulle rädda malmhamnen i Luleå för framtiden – nu ser jag den som allvarligt hotad – och göra den konkurrensduglig.

Det skulle också betyda fördelar för järnhanteringen i Luleå och trygga jobb för gruvarbetarna i malmfälten. Och det kan naturligtvis heller inte förnekas att en upprustning som omfattar också det södra omloppet skulle innebära arbetstillfällen för bygder som nu verkligen skriker efter jobb. Jag menar att det ena goda förskjutet inte det andra.

Jag är övertygad om att SJ och andra inflytelserika krafter har sin åsikt klar och att den åsikten är att norra delen skall prioriteras och den södra skall strypas åt. Mot den bakgrunden skulle det kännas mera betryggande om riksdagen uttalade sig för åtgärden att snarast upprusta malmbanans södra del. De formuleringar som finns i utskottsbetänkandet tycker jag, liksom föregående talare, är föga betryggande. De stöder tankegångar men utgör ingen garanti.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Vi är i denna kammare ganska vana vid att kommunistpartierna medvetet vill missförstå och misskreditera vad andra partier gör i kammaren. I den uppfattningen är socialdemokrater och borgerliga ense.

Jag vill påstå att ni inte satsar mera på detta område än vad propositionen föreslår och utskottet också föreslagit. Ni skriver en motion där ni vill precisera satsningarna på vissa områden, och den motionen bygger sannerligen mindre på kunskap än på önsketänkande om de verkliga förhållandena.

I den första delen sägs att ni skulle vilja ha åtgärder för att snarast upprusta malmbanans södra omlopp. Det har vi i utskottet också sagt. Men det måste i all rimlighets namn vara LKAB och SJ som tillsammans avgör var den satsningen bäst behövs.

Vi vet ju alla att huvuddelen av malmen går mot Narvik, men utskottet har klart uttalat att vi vill ha en konkurrensjämsälldhet mellan de båda hamnarna. Det innebär att vi önskar en ökad malmtransport emot Luleå om detta är möjligt. Mot den bakgrunden skall också södra delen upprustas med hänsyn till behovet.

Vidare talar ni om en utbyggnad av järnvägslinjen Svappavaara–Kaunisvaara, med förlängning till finska Kolari. Det är uttryck för okunskap om situationen. För 20 år sedan hade SJ en intern undersökning om denna bandel för att se om den över huvud taget var möjlig och lönsam och om det fanns några förutsättningar att bygga den. Något praktiskt förslag kom aldrig på SJ:s bord. Det visade sig redan vid den lilla undersökning som gjordes att här inte var någonting att göra.

Här har man 250 milj. kr. Vpk har inte föreslagit någon ändring av anslaget. Bara en utbyggnad av den banan kostar mer än 250 milj. kr.

Till sist, när det gäller inlandsflygplatsen i Norrbotten, kan vi bara konkret säga, att det finns ett förslag framme enligt vilket länsstyrelsen i Norrbottens län och de berörda parterna i området själva arbetar på förutsättningarna att bygga en flygplats i Arvidsjaurregionen som första åtgärd för att lösa de föreliggande problemen.

Vi, herr Werner, behandlar dessa motioner lika seriöst som andra motioner. Vi står inte upp av högaktning när vi behandlar motionerna, men det gör vi inte med de andras motioner heller. Vi behandlar dem kort och sakligt, och utskottet är känt för korta och klara motiveringar till sina ställningstaganden.

Jag yrkar bifall till trafikutskottets hemställan.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag har i och för sig aldrig hyst några illusioner om att kunna bli överens med herr Lothigius eller med moderaterna om trafikpolitiken, varken den som rör Norrbotten eller den som rör landet i övrigt. Men jag uttrycker ändå min tacksamhet över att utskottets talesman besvarade kritiken mot utskottets hantering av vår motion. Jag har nu fått reda på att utskottet lika kallsinnigt avstyrker alla förslag som gäller trafikpolitik, vare sig det är våra förslag eller andras.

De argument som har anförts mot våra förslag är tunna och ganska undermåliga. Malmbanans södra omlopp behöver upprustas – det borde utskottet kunna vara överens med oss om. Om dessutom malmbanans övriga delar nu skall upprustas, menar jag att det framstår som oförståeligt att inte samtidigt upprusta den södra delen – inte minst mot bakgrund av regeringens så få konkreta förslag i propositionen.

Herr Lothigius ifrågasatte om våra förslag inte är önsketänkande. Det är möjligt att det är önsketänkande, men det är ett önsketänkande och tänkande som bygger på konkreta krav från befolkningen i Norrbotten. Det finns en stark opinion för en ny järnvägslinje mellan Svappavaara och Kaunisvaara. En sådan linje, i Kolari sammankopplad med den finska järnvägen, skulle utgöra en bra insats för Norrbotten. Detta är ett väl förankrat krav bland norrbottningarna. Men regeringen bryr sig ju inte om andra konkreta förslag som föreligger, så det förvånar mig inte att utskottet följer den linjen.

Låt mig till sist än en gång uppmana – i likhet med vad jag gjorde i mitt förra inlägg – de socialdemokratiska ledamöterna att låta de borgerliga representanterna själva få avslå våra förslag. Jag har i och för sig ingen stor

förhoppning om att så skall ske, särskilt inte när jag tittar på Norrbottensbänken och ser att de socialdemokratiska ledamöterna inte ens finns i kammaren när denna fråga behandlas. De sitter möjligen och filar på vackra tal inför första maj om Norrbottens framtid och utveckling.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Herr Lothigius beskyller andra för okunnighet. Jag skall i detta sammanhang inte göra detsamma – det finns ju också någonting som kallas demagogi.

Jag har hämtat mina kunskaper och erfarenheter i detta ärende från dem som rimligtvis borde vara de mest sakkunniga, nämligen från mina vänner lokförare och andra järnvägsmän. De betonar vikten av att vi rustar upp det södra omloppet. Om vi inte gör det, hamnar vi så småningom i en ohållbar situation.

Herr Lothigius säger att vi misstolkar avsikter med och åsikter om vad som står i betänkandet. Det står visserligen i betänkandet att utskottet för sin del vill understryka vikten av att möjligheterna att låta arbetena omfatta malmбанan i dess helhet prövas. Jag skulle vilja få något säkrare att stå på, och det tror jag också att norrbottningarna i gemen vill. Jag skulle, medan tid är, vilja binda upp både LKAB och SJ i denna fråga. Det finns ju erfarenheter av både SJ:s och LKAB:s självsvåldiga agerande. De har inte alltid agerat med helhetsbedömningarnas intresse och länets bästa för ögonen utan har agerat efter helt andra och mera kortsynta bedömningar.

När riksdagen slutade efter förra årets vårsession var jag på en konferens med flera olika fackföreningar i Malmfälten. De antog ett uttalande där alla enades om vikten av att höja kapaciteten också på det södra omloppet. De sade att en utbyggnad av hamnkapaciteten i både Narvik och Luleå är ofrånkomlig. Jag har en bestämd känsla av att man både från LKAB:s och SJ:s håll mycket markerat redan har orienterat sig norrut – och det är inte bra.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag vill bara kort säga att vi i precis samma utsträckning som vpk och apk vill öka sysselsättningen i Norrbotten. Det är bara det att vi i detta viktiga län vill placera arbetstillfällena på det område där de ger den bästa effekten.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2268 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 2268 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Vissa sjöfartsfrågor

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 250
Nej – 13

§ 20 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1978/79:17 med anledning av propositionen 1978/79:149 om flygtrafik på Nordkalotten jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Vissa sjöfartsfrågor

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1978/79:20 med anledning av propositionen 1978/79:116 om vissa sjöfartsfrågor jämte motioner.

I propositionen 1978/79:116 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta

1. inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg, dels att

2. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att under tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 ikläda staten kreditgarantier till svenskt rederiföretag till högst det belopp som den 1 juli 1979 stod kvar av det garantibelopp om 500 000 000 kr., som beslöts av riksdagen med anledning av förslag i propositionen 1976/77:146.

3. till Bidrag till vissa resor av sjöfolk – utöver vad som hade föreslagits i propositionen 1978/79:100 – för budgetåret 1979/80 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 18 000 000 kr.,

4. till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten – med ändring av vad som hade föreslagits i propositionen 1978/79:100 – för budgetåret 1979/80 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram vissa förslag, som delvis grundas på en av sjöfartspolitiska utredningen i februari 1979 överlämnad promemoria.

Våren 1977 beslutade riksdagen om ett särskilt tidsbegränsat likviditetsstöd till svenska redcriföretag i form av statliga kreditgarantier på 500 milj. kr., som kunde beviljas till den 30 juni 1978. Riksdagen beslutade våren 1978 om förlängning av detta stöd till den 30 juni 1979. I förevarande proposition föreslås att det belopp för statliga kreditgarantier som är oförbrukat den 1 juli 1979 får användas även under nästa budgetår på oförändrade villkor.

Vidare föreslås att lånefonden för den mindre skeppsfarten får ett medelstillskott om 15 milj. kr. Till bidrag till sjöfolkets fria resor föreslås utgå 18 milj. kr. Lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg föreslås fortsätta att gälla till utgången av juni 1980.

I propositionen redovisas också vissa synpunkter på den senaste tidens utveckling inom sjöfarten och det internationella sjöfartspolitiska läget.

Ett sjöfartspolitiskt program aviseras till hösten 1979:”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1423 av Birger Rosqvist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen snarast begära förslag om den framtida bemanningen på isbrytare och sjömättningsfartyg,

1978/79:1949 av Bertil Måbrink m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) hemställts att riksdagen uttalade att isbrytar- och sjömättningsfartyg borde övergå till att bemannas med civil personal,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna,

1978/79:2284 av Sven Mellqvist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. inrätta ett strukturbolag för sjöfartsnäringen med de uppgifter som angivits i motionen,

2. till Teckning av aktier i ett strukturbolag för sjöfartsnäringen (kommunikationsdepartementet) på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kr.,

3. till Bidrag till ett strukturbolag för sjöfartsnäringen (kommunikationsdepartementet) på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

4. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för strukturbolagets räkning under tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 ikläda staten garantier till svenska rederier till ett sammanlagt belopp av 100 000 000 kr., och

1978/79:2285 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade

1. att avså regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg samt att hos regeringen hemställa om utarbetande av förslag till lag om förbud mot överlåtelse av

fartyg till stater med s. k. bekvämlighetsflagg.

2. att avslå propositionen 1978/79:116 vad gäller kreditgarantier med kvarvarande belopp av tidigare beslutade 500 milj. kr. till skeppsfarten,

3. att likviditetsstöd i form av kreditgarantier på 100 milj. kr. skulle utgå till den mindre skeppsfarten under tiden fram till den 30 juni 1980.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:116 och med avslag på motionen 1978/79:2285, yrkandet 1, skulle anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1977:494) om tillstånd till överlåtelse av fartyg,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:116 och med avslag på motionen 1978/79:2285, yrkandena 2 och 3, bemyndigade fullmäktige i riksgäldskontoret att under tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 ikläda staten kreditgarantier till svenskt rederiföretag till högst det belopp som den 1 juli 1979 stod kvar av det garantibelopp om 500 000 000 kr., som beslöts av riksdagen med anledning av förslag i propositionen 1976/77:146,

3. att riksdagen till Bidrag till vissa resor av sjöfolk – utöver vad riksdagen tidigare beviljat (prop. 1978/79:100, TU 1978/79:11, rskr 1978/79:247) – för budgetåret 1979/80 under sjätte huvudtiteln anvisade ett anslag av 18 000 000 kr.,

4. att riksdagen till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten – med ändring av riksdagens tidigare beslut (prop. 1978/79:100, TU 1978/79:12, rskr 1978/79:191) – för budgetåret 1979/80 under statens utlåningsfonder anvisade ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.,

5. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1978/79:1423 om den framtida bemanningen på isbrytare och sjömättningsfartyg,

b. avslå motionen 1978/79:1949, yrkandet 1, om civil bemanning på isbrytar- och sjömättningsfartyg,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2284.

Följande två reservationer hade avgivits av Sven Mellqvist, Essen Lindahl, Kurt Hugosson, Birger Rosqvist, Bertil Zachrisson, Olle Östrand och Rune Johansson i Ämål (samtliga s):

1. under avsnittet Bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79:1423 och 1978/79:1949, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om bemanningen av isbrytare och sjömättningsfartyg,

2. under avsnittet Förslag om inrättande av ett strukturbolag, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2284 skulle

a. besluta inrätta ett strukturbolag för sjöfartsnäringen med de uppgifter

som angivits i motionen,

b. till Teckning av aktier i ett strukturbolag för sjöfartsnäringen (kommunikationsdepartementet) på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kr.,

c. till Bidrag till ett strukturbolag för sjöfartsnäringen (kommunikationsdepartementet) på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.,

d. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för strukturbolagets räkning under tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1980 ikläda staten garantier till svenska rederier till ett sammanlagt belopp av 100 000 000 kr.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Den svenska handelsflottan har såväl tonnagemässigt som till antalet fartyg kraftigt minskat under senare år. En utförsäljning har skett av större tankfartyg, bulkfartyg och även stycke gods fartyg av konventionellt slag. Hela rederier har upphört eller håller på att avvecklas. Ofta har försäljningarna skett till mycket låga priser, långt under anskaffningsvärdena. Den alltför optimistiska bedömningen av behovet av fartyg och därav föranledda beställningar och leveranser har gjort att överskottet på tonnage blev ännu mer allvarligt och kännbart när världshandeln inte fick den starka utveckling som man spekulerat i.

Dåvarande kommunikationsministern tillsatte 1977 en s. k. sjöfartspolitisk utredning, och den skulle leda fram till ett sjöfartspolitiskt program baserat på ett klarläggande av näringens samhällsekonomiska betydelse samt framtida verksamhet och konkurrensförmåga. Utredningen skulle arbeta skyndsamt. Men ännu har det inte kommit något från utredningen som föranlett något väsentligt nytt regeringsförslag, varken från trepartiregeringen eller folkpartiregeringen.

Herr talman! Under den tid som Bo Turesson varit kommunikationsminister Nils Åsling och Erik Huss industriministrar och Anitha Bondestam sedermera kommunikationsminister har halva svenska handelsflottan försvunnit. Tusentals och åter tusentals sjömän har förlorat sina jobb. Det gäller även dem som varit anställda på rederikontoren. Den som befarade det värsta efter regeringsskiftet 1976 fick rätt. Den som hoppades på tillväxt blev besviken.

Vad som föranleder en del av debatten här i dag är en proposition som i sig är föranledd av ett temporärt lagförslag om överlåtelse av fartyg som åter förlängs på ett år samt ett förslag om överflyttande av icke utnyttjade kreditgarantier till nästa budgetår.

Sjöfartspolitiska utredningen har föreslagit ett tillfälligt driftbidrag till sjöfartsnäringen. Det skulle få mycket generell karaktär om det genomfördes. Det skulle ge stöd kanske mest åt den del av näringen som minst behöver stödet och ge mycket litet åt den del av näringen som har bekymmer.

Från socialdemokratiskt håll har vi kommit med konkreta förslag. Vi anser att det är viktigt med snara insatser från samhällets sida för att förbättra förhållandena för den svenska sjöfartsnäringen, för att förbättra dess

konkurrensförmåga och stimulera den svaga investeringsvilja som i dag råder.

Vi anser det är självklart att ett bibehållande och utvecklande av en konkurrenskraftig svensk sjöfartsnäring utgör ett väsentligt näringspolitiskt intresse. Det finns starka skäl för staten att ta aktiva initiativ och stödja en effektiv strukturutveckling på rederiområdet. Sådana insatser anser vi bör ske inom ramen för en långsiktig och planmässig näringspolitik.

Vi anser mot denna bakgrund att åtgärder måste vidtas redan nu i syfte att slå vakt om de svenska rederiernas utveckling.

Det har aviserats ett sjöfartspolitiskt program till hösten. Även om det skulle komma ett då kan detta inte få verkningar förrän någon gång in på näret 1980. Vi tror att det är att dröja för länge.

Samhället har engagerat sig mycket starkt med stort risktagande i rederinäringen genom olika former av bidrag, lån och kreditgarantier. Det finns därför all anledning att från samhällets sida ta aktiv del i den strukturomvandling av sjöfartsnäringen som pågår och som behöver ske.

Ett så omfattande risktagande som det här är fråga om motiverar enligt vår mening att högre grad av inflytande och kontroll från samhällets sida kommer till stånd. Samhället har lämnat garantier och stöd i olika former till svensk varvsindustri. Vissa av dessa stödformer har direkt anknytning till sjöfartsnäringen, och därför är det ett självklart krav att sjöfarts- och varvspolitiken samordnas. Vi föreslår därför att det bildas ett strukturbolag med uppgift att i samarbete med branschens parter, och med industripolitiska motiv, försöka få fram konkreta strukturplaner för näringen. Bolaget bör enligt vår åsikt få disponera 5 milj. kr. för sin förhandlingsverksamhet, vilket belopp bör anvisas som bidrag över statsbudgeten.

Vidare bör bolaget vid all garantigivning få anlitas av riksgäldskontoret och fartygskreditnämnden. Här kan för beviljande av garantier ställas som villkor att företagen deltar i strukturomvandling.

Strukturbolaget skall dessutom ges möjlighet till egna kreditgarantier, och därför föreslår vi att ett belopp på 100 milj. kr. ställs till bolagets förfogande. Det finns också inom rederinäringen ekonomiska svårigheter av kortsiktig natur, som kan tvinga fram försäljningar som inte är motiverade. Vi vill försöka hindra sådana panikförsäljningar och föreslår därför att bolaget som alternativ till en försäljning skall kunna ge finansiellt stöd. För det ändamålet vill vi tillföra bolaget 25 milj. kr.

Vi anser att handläggningen av ärendena i bolaget bör bli så snabb och smidig som möjligt, dvs. ingen byråkratisering. Vårt förslag är avsett att i avvaktan på mer långsiktiga förslag från den sjöfartspolitiska utredningen, när de nu kommer, möta de akuta behoven inom rederinäringen. Detta bör kunna ingå som en väsentlig del i den långsiktiga lösning som kommer att grundas på utredningsförslaget.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationen 2, men innan jag går över till reservationen 1, skulle jag vilja poängtera den vikt som vi från socialdemokratiskt håll fäster vid sjöfolkets sysselsättningsfrågor. I utskottet har vi alla på ett glädjande sätt varit eniga om att de fartyg som byggs vid

statsägda varv med ett omfattande statligt stöd och som t. v. skall behållas i varvens ägo rimligen bör föra svensk flagg. Det är tyvärr inte så f. n. Utskottet delar här den uppfattning som den sjöfartspolitiska utredningen har redovisat, nämligen att kostnads- och konkurrensskäl inte skall få vara utslagsgivande i detta sammanhang, utan här bör de allmänna sjöfartspolitiska hänsynen vägas in.

I denna proposition har det också berörts en annan fråga om sjöfolk och sysselsättning. Det gäller bemanningen av våra isbrytare och sjömätningarfartyg. Isbrytningen sker för att vintertid tillförsäkra handelsjöfarten framkomstmöjligheter. Sjömätningen sker för att ge underlag för framställningen av tillförlitliga sjökort och därmed möjliggöra större sjösäkerhet. Dessa båda uppgifter är i huvudsak till för att tjäna civila ändamål. Sverige är det enda land i världen där isbrytningen handhas av militär personal. I Finland och Sovjetunionen har man civil personal, och i Canada och USA är det inte heller militär personal. I Danmark har man i den ringa utsträckning det är aktuellt civil personal. Beträffande sjökartsframställningen i Sverige kan nämnas att själva mätningen utförs av militär, men när det gäller kartläggning av landområden går det bra med civil personal. Vi tycker att de som sköter kartläggningen av landområdena gör det bra, och därför skulle man också kunna använda civil personal i fråga om sjökorten. De värnpliktiga är inkallade för att få utbildning. De är inte utbildade för att tjänstgöra som billig arbetskraft på isbrytare och sjömätningarfartyg. Nuvarande system står inte i överensstämmelse med värnpliktslagen. Det har påtalats av utredningar som har tittat närmare på de här frågorna.

Den militära bemanningsformen – med dess ideliga skiftningar av personal och med många nybörjare – försämrar effektiviteten och fartygens utnyttjande. Möjligheten att affärsmässigt utnyttja fartygen är också begränsad genom att besättningarna är militära. Det skulle vara mer fördelaktigt om man även i det hänseendet var civil.

Då frågar man sig: Varför har inte någon ändring skett tidigare? Varför har man inte ändrat bemanningsformen? Frågorna är berättigade. Det har varit brist på sjöfolk tidigare. Det har varit en av huvudanledningarna till att man avvaktat med detta. Den situationen råder inte längre. Vi har så mycket arbetslöst sjöfolk att man inte behöver hysa några som helst farhågor för att vi inte skall få besättningar till dessa fartyg – om de nu går ut och söker folk på den civila marknaden. De ombordanställdas organisationer har i olika sammanhang just ställt kravet på att få bemanna fartygen. Olika uppgifter om hur många arbetstillfällen som skulle kunna skapas har nämnts. Siffran 700 verkar ligga i närheten av det verkliga förhållandet. Det är alltså ett stort antal arbetstillfällen som skulle kunna skapas på detta sätt – nya sysselsättningsstillfällen för dem som friställts genom den försäljning av handelsfartyg som skett.

Det finns en annan aspekt på denna fråga. Vi talar i dag om jämlikhet mellan män och kvinnor. Mellan 15 och 20 % av Sjöfolksförbundets medlemmar är kvinnor. Som bemanningen i dag är ordnad inom isbrytningen och sjömätningen är det omöjligt att placera kvinnor där – de gör som

bekant inte värnplikt och är heller inte önskvärda i det militära. Om man hade civil bemanning på dessa fartyg skulle det öppna en arbetsmarknad även för kvinnor. De skulle kunna göra en förtjänstfull insats även på det området.

De fartyg som sjöfartsverket använder för sjömätning och för isbrytning uppfyller inte de krav som sjöfartsverket självt ställer på andra civila fartyg vad gäller bostäder och annan utrustning. Det är i och för sig ett märkligt förhållande. Trafikutskottet har observerat detta och har i år i sitt betänkande nr 12 poängterat vikten av att fartygen blir utrustade på det sättet att de kan härbärgera även civilbemanning och erbjuda en bättre arbetsmiljö åt de ombordanställda. Vi menar att de svenska varv som i dag söker sysselsättningsobjekt här har ett område där de direkt kan finna arbetsuppgifter åt varvsarbetare.

Herr talman! I den sammantagna bedömning som vi från socialdemokratiskt håll har gjort vad gäller frågorna om bemanning av dessa statliga fartyg har vi kommit fram till att mycket starka skäl talar för att ändra bemanningsformen.

Departementschefen har inte tagit ställning i propositionen, endast redovisat att en utredning har skett och att den behandlas i departementet. Vi har kunnat konstatera att den utredning eller rapport som här omnämns är mycket ensidigt utformad. Den har inte på något sätt belyst frågan ur sysselsättningsaspekt, och det är mycket annat som också saknas. Har man tagit del av remissyttrandena får man en klar uppfattning om att rapporten mer var en partsinlaga från marinen än en utredning. Vi anser, herr talman, att isbrytare och sjömätningarfartyg i framtiden bör bemannas med civila besättningar.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall också till reservationen 1.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det är nu tredje året i rad som riksdagen behandlar frågan om kreditgarantier och annat stöd till svensk rederinäring. Vänsterpartiet kommunisterna har vid tidigare behandlingar yrkat avslag på dessa stödåtgärder. Vi har samma uppfattning också i dag. Först och främst måste man starkt ifrågasätta om det är nödvändigt med dessa ständigt återkommande stödåtgärder. Ingen kan i dag med säkerhet säga om ett storrederi gör vinster eller förluster på sin verksamhet. De större rederierna är i de allra flesta fall engagerade också i utländska rederier och andra transportföretag utomlands som på intet sätt kan kontrolleras av svenska myndigheter. Därför måste bedömningar av om de större rederierna går med vinst eller med förlust bli mycket osäkra.

Vi betraktar de större rederiernas tryck på staten, för att få ekonomiskt stöd, som i många fall en ren utpressning. Att hota med att eventuella beställningar av nyproduktion av fartyg kommer att läggas ut på utländska varv, om staten inte träder in med gåvor, med krediter eller på annat sätt, är inget annat än utpressning. Vpk anser nu liksom tidigare att de kreditgarantier som stått och

fortfarande står till rederiernäringsens förfogande skall upphöra. Vi yrkar således avslag på propositionen 116 i denna del. Däremot anser vi att den mindre skeppsfarten bör få ett ökat stöd. Vpk föreslår i detta sammanhang att 100 milj. kr ställs till förfogande i form av kreditgarantier till den mindre skeppsfarten. Vi har därvid samma inriktning som vi har framfört i andra motioner, nämligen att inrikes- och kustsjöfarten bör få en rimlig chans att utvecklas och överta en del av de transporter av tungt gods som nu utförs på landsväg.

När det gäller förslaget om förlängning av giltighetstiden för lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg – vad som nu är aktuellt är en period av ytterligare ett år – har vpk yrkat avslag och i stället krävt att riksdagen hos regeringen hemställer om utarbetande av förslag till lag om förbud mot överlåtelse av fartyg till stater med s. k. bekvämlighetsflagg. Det är tredje gången som riksdagen tar ställning till ett förslag från regeringen om förlängning av lagen ytterligare ett år. I propositionen framförs också tanken att i någon form permanenta denna utflaggningslag. Denna tanke instämmer trafikutskottets ledamöter – även de socialdemokratiska – i, vilket vi naturligtvis beklagar.

Man skriver i utskottsbetänkandet att lagen har fungerat tillfredsställande. Men faktum är att lagen har fungerat på det sättet att svenska redare har getts laglig möjlighet att flagga ut fartyg som sedan kunnat förses med bekvämlighetsflagg. Något längre ned på s. 7 i betänkandet sägs följande: "Utskottet vill härvid understryka betydelsen av att Sverige fortsätter sina strävanden att motarbeta registrering av fartyg under bekvämlighetsflagg." Man vill alltså motverka utflaggning – men det gör man genom att föreslå förlängning av utflaggningslagen ytterligare ett år, samtidigt som man också överväger att permanenta lagen.

Vi kan inte finna någon logik i detta resonemang. Utskottet menar att man skall motverka utflaggning till bekvämlighetsflagg, och det gör man bäst – enligt utskottet – genom att förlänga den här lagen, som ger redarna rätt att flagga ut fartyg. Om man menade allvar med sitt uttalande att registrering av fartyg under bekvämlighetsflagg skall motverkas, så borde man ha tillstyrkt kommunisternas förslag till lag om förbud mot utflaggning till stater med bekvämlighetsflagg. Men det har man naturligtvis inte gjort – man har förordat avslag.

Lagen har fungerat tillfredsställande, konstaterar utskottet. Då måste man fråga sig: För vem har den varit tillfredsställande? För redarna eller för sjöfolket? Den frågan fick vi inom vpk svar på vid ett besök på Sjöfolksförbundet i Göteborg. Förbundets ordförande deklarerade klart vid detta besök att lagen i fråga aldrig borde ha kommit till. Han uttryckte också förhoppningen att lagligt förbud mot utflaggning till bekvämlighetsflagg skulle komma inom en snar framtid. Redarna har naturligtvis inte någonting emot att lagen förlängs eller permanentas – det betyder ju stora ekonomiska vinningar för den kategorin i samhället. Men Sjöfolksförbundets förhoppningar kommer tydligen inte att infrias ens om socialdemokraterna vinner höstens val. Vad sjöfolket har att vänta är en permanent lagstiftning som ger

redarna rätt att flagga ut sina fartyg, eftersom både borgare och socialdemokrater här är rörande eniga.

Målinriktningen och det uttalade syftet med lagen kan – enligt vår mening – i praktiken aldrig förverkligas. Det sägs både i lagtexten och i propositionen från 1976/77, som låg till grund för lagstiftningen, att det särskilt skall beaktas hur överlåtelsen påverkar effektiviteten och sysselsättningen inom sjöfartsnäringsen och de ombordanställdas förhållanden. Överlåtelse får heller inte strida mot väsentligt allmänt intresse. Ja, klart är att de ombordanställdas förhållanden förändras så till vida att många friställs och blir utan arbete, och det är ju en ganska väsentlig förändring.

Redarkapitalets intresse att flagga ut fartyg är rent ekonomiskt betingat. Det handlar i första hand om att nedbrinka driftkostnaderna och därmed öka profiten. Det står helt klart att man härigenom får en högre avkastning på satsat kapital. Vidare innebär det andra ekonomiska fördelar för redarna i form av liberalare beskattning, lättnader i besiktning av fartyg o. d. Sjöfolket kan rimligtvis inte ha några intressen gemensamma med redarna i dessa avseenden.

Detta system måste också alltid strida mot väsentligt allmänt intresse – som man skriver i lagen att det *inte* får göra. Det ger ju möjlighet till skatteflykt i stor skala. De ökade vinsterna framtvingas i första hand genom att löner och sociala förmåner ligger på en väsentligt lägre nivå på fartyg under bekvämlighetsflagg. Kraven på säkerhet och bemanning är heller inte så högt ställda som exempelvis på fartyg under svensk flagg. Redarkapitalet kan härigenom öka sina vinster genom en hårdare utsugning av besättningar från länder där den fackliga rörelsen inte är tillräckligt stark – kanske t. o. m. helt obefintlig.

Vi hävdar med bestämdhet att detta förfarande strider mot den svenska fackföreningsrörelsens syn på den internationella solidariteten och samtidigt måste strida mot ett väsentligt allmänt intresse. Vi reser därför på nytt kravet på en lagstiftning som förbjuder utflaggning av svenska fartyg till stater med bekvämlighetsflagg.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 2285 i dess helhet.

I detta betänkande behandlas också motioner om civil bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg. Birger Rosqvist har behandlat den socialdemokratiska motionen härom. Vänsterpartiet kommunisterna har också i motionen 1949 med Bertil Måbrink som första namn begärt att riksdagen uttalar sig för att isbrytare och sjömättningsfartyg skall övergå till civil bemanning. Det är ett krav som länge har rests av bl. a. Sjöfolksförbundet. Utskottsmajoriteten har avstyrkt vårt och också socialdemokraternas krav på civil bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg med hänvisning till en sittande utredning i frågan. Utredarna är till antalet två och består av förre marinchefen Bengt Lundvall och chefen för sjöfartsverket Lennart Johansson. Utredarna lämnade i slutet på förra året i rapportform sin syn på bemanningsfrågorna. Av denna rapport framgår att de inte anser att någon förändring eller övergång till civil bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg bör ske.

Och något annat hade man inte väntat sig. Båda utredarna är anhängare av den ordning som nu råder, nämligen militär bemanning. Är det möjligen så att regeringen inte vill ha en ändring till stånd av bemanningsformerna för nämnda fartyg? I så fall är det förståeligt att man till utredare har valt två anhängare av den militära bemanningen och samtidigt helt utestängt sjöfolkets fackliga organisationer. Det är anmärkningsvärt att man inte har kunnat kosta på sig att låta någon från Sjöfolksförbundet eller någon från de andra organisationer för de ombordanställda delta i utredningen av en så här viktig fråga.

Sjöfolksförbundet har också reagerat starkt på utredarnas propåer, vilket är naturligt eftersom utredarna helt har nonchalerat dess krav på civil bemanning. Sjöfolket har de senaste åren drabbats av arbetslöshet i stor omfattning, vilket också den förre talaren klargjorde. En civil bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg skulle skapa mellan 700 och 800 arbetstillfällen. Många arbetslösa sjömän skulle slippa gå och stämpla och slippa leva på arbetslöshetsunderstöd om de i stället fick arbeta på sjömättningsfartygen och isbrytarna.

Jag skall här återge något av vad tidningen Sjömannen skriver om utredarnas tankegångar i denna fråga. I nr 12 år 1978 av Sjömannen finns intagen en artikel med rubriken Nej till civil bemanning på isbrytare och sjömätare, med underrubriken Det säger en utredning, gjord av två välkända sjöfolksfiender.

Artikeln inleds med en deklARATION, som jag skall citera:

”Det finns en massiv opinion bland sjöfolk av alla kategorier att statens isbrytare och sjömättningsfartyg ska bemannas med civil personal. Inte minst kom detta till uttryck vid Sjöfolksförbundets kongress nu i september, vilket uppmärksammades i dagspressen där sjöfolkets krav fick starkt stöd.

Av helt annorlunda åsikt är emellertid den utredning, som i dagarna översänt sin rapport till Kommunikationsdepartementet. Där förordas, med enstaka undantag, fortsatt militär bemanning på isbrytare och sjömättningsfartyg.

Att rapporten skulle utmyнна i den uppfattningen var dock allt annat än oväntat. Utredningen har nämligen gjorts av sjöfartsverket i samråd med den nyligen avgångne marinchefen. Sjöfartsverkets chef är som bekant Lennart Johansson, och den avgångne marinchefen heter Bengt Lundvall. Båda har gjort sig kända för sin fiendliga inställning till sjöfolket. Att anförtro utredningen åt dessa herrar var därför lika välbetänkt som om man låtit ökända nazister utreda en fråga som gällde judarna.”

Det är en gruvlig salva, men den är fullt berättigad, eftersom man dels blivit sidsteppad när det gäller utredningsarbetet, dels fått klart för sig att utredarna arbetar stick i stäv mot vad de ombordanställdas organisationer önskar. Man kan bara livligt instämma i sjöfolkets bedömning av utredningen.

Jag yrkar bifall till motionen 1949, yrkandet 1. I andra hand kommer vi att stödja reservationen 1 av socialdemokraterna.

Så till sist bara några ord om den andra socialdemokratiska reservationen. Den tar bl. a. upp den sjöfartspolitiska utredningens tankegångar om

ytterligare stöd till rederinäringen genom att ca en tredjedel av sjömansskatten eller i runt tal 100 milj. kr. skulle komma rederierna till del som ekonomiskt stöd. Socialdemokraterna talar för ett sådant förfarande men vill med bl. a. dessa medel bilda ett strukturbolag till stöd för sjöfartsnäringen. Vänsterpartiet kommunisterna kommer inte att stödja detta förslag. Det innebär för det första ett än större stöd till rederinäringen och för det andra en permanentning av bidrag och stödformer av olika slag, något som går stick i stäv med vpk:s politik.

Det vore bra mycket bättre att satsa mer på ett samhälleligt övertagande av den svenska rederinäringen, något som vänsterpartiet kommunisterna vid flerfaldiga tillfällen påtalat. Då först kan sjöfartsnäringen inordnas i ett omfattande samhällsinriktat trafikpolitiskt program. Det är i dag omöjligt att ha någon som helst kontroll över rederinäringen, dess vinster och förluster. Därför borde samhället ta över den näringsgrenen. Vi kommer således att lägga ned våra röster vid voteringen angående mom. 6 i utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! För att vinna tid tänker jag omedelbart yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter. Jag tänker här inte kommentera annat än de avsnitt som tagits upp av Birger Rosqvist och Karl Hallgren.

Först gäller det frågan om civil bemanning av isbrytare och sjömättningsfartyg. Jag skulle vilja hänvisa till det som står i propositionen 116 på s. 34: "För ett definitivt ställningstagande i frågan är det nu presenterade underlaget enligt min mening inte tillräckligt." Därför måste frågan ytterligare utredas. Jag tycker det räcker som förklaring till hela utskottsmajoritetens inställning. Det är märkligt att det efter regeringsskiftet blivit så bråttom. Tidigare har man haft lång tid på sig utan att lösa frågan. Men nu har vi haft ett regeringsskifte och då har det plötsligt blivit bråttom att lösa denna fråga som under så lång tid ältats fram och tillbaka inom instanserna. Jag menar att vi inte skall fatta några förhastade beslut, utan vi bör rätta oss efter det som utskottet skriver på s. 8:

"Även utskottet vill understryka det angelägna i att ett definitivt ställningstagande i berörda frågor" – det gäller här bemanningen – "sker snarast möjligt. Utskottet förutsätter därför att den komplettering i ärendet som erfordras utförs skyndsamt och att förslag i bemanningsfrågan läggs fram till behandling av nästkommande riksmöte. Däremot finner utskottet det ej lämpligt att nu ta ställning i sakfrågan och därigenom föregripa regeringens förslag. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de ifrågavarande motionsyrkandena."

Rederinäringen har såväl nationellt som internationellt ända sedan oljekrisen 1974 haft stora svårigheter att finna frakter för sina fartyg. Birger Rosqvist ville uppenbarligen ge sken av att det skulle finnas något slags

gåtfullt samband mellan regeringsskiftet och den uppkomna situationen för sjöfartsnäringen. Men sanningen är snarare den att dessa problem för rederinäringen och sjöfartsnäringen funnits sedan 1975. I det längsta insåg inte den socialdemokratiska regeringen hur allvarlig situationen var och vidtog därför inga åtgärder. Det är sanningen, och det är för att man väntat så länge med att vidta några konkreta åtgärder som vi har det så besvärligt nu.

På s. 9 i propositionen redovisas en del synpunkter på varför vi hamnat i den nu rådande situationen. Man får lätt den uppfattningen när man läser reservationen att rederierna inte har varit intresserade att förändra strukturen i näringen. Men det är tvärtom så – jag hänvisar till s. 9 i propositionen – att den svenska masslastflottan har minskat avsevärt under 1978. Totalt minskade masslastflottan med 2,4 miljoner dödviktston till 7,8 miljoner ton, dvs. den minskade med bortåt 25 % på ett enda år. Samtidigt bestod de relativt få nytillskotten av specialiserade enheter, s. k. ro-ro-fartyg för fjärrlinjefarten. Detta är naturligtvis av stort intresse för det är de fartygen man på sikt bedömer har en chans att konkurrera på världsmarknaden. På ett par år har alltså den svenska handelsflottan genomgått en omfattande strukturförändring. För den skull kan vi inte finna att det finns någon anledning att använda sig av de strukturfonder socialdemokraterna hänvisar till.

Jag vill i det här sammanhanget ta upp ett annat problem som redovisas i propositionen på s. 15. Jag vill läsa upp det stycket att tas till protokollet:

”I fråga om tank- och övrig bulksjöfart bör Sverige se positivt på u-ländernas önskan att bygga ut sina flottor och få en rimlig andel av trafiken. Detta innebär dock inte att Sverige skall godta lastuppdelning eller andra former av lastpreferenser inom denna sjöfart. Konsekvenserna för världshandeln av sådana åtgärder skulle kunna bli ännu allvarligare i den trafiken än i linjesjöfarten.” Det skulle kanske speciellt gälla konsekvenserna för svensk rederinäring.

Ofta är det så att om socialdemokraterna inte har något annat att ta till tar man till strukturfonder och löser all världens problem. Vi tror inte på det. Rederinäringen brinner ju inte av lust att investera och är inte ute för att välja mellan olika investeringsprojekt. Sanningen är att det i dag inte finns någon investeringslust inom den näringen. Man kan nämligen inte skaffa frakter ens till de båtar man har. Därför är det ytterst liten efterfrågan på friskt kapital. Redovisningar visar också att det fortfarande finns kvar kapital i de lånefonder o. d. som finns att tillgå. De har ännu inte till fullo utnyttjats. Det finns alltså inte några hinder för rederierna att satsa. Strukturbolag skulle enligt majoritetens uppfattning bara bli ytterligare en byråkratisk apparat, som i många fall snarare skulle medverka till en försening. Vi tror inte att ledningen för en sådan strukturfond skulle vara bättre skickad att bedöma vilka investeringar som skulle vara till fördel för svensk rederinäring på sikt än rederiföretagen själva, som har allt intresse av att hitta de projekt som på sikt kan bli lönsamma.

Jag ber också att få hänvisa till vad vi har skrivit i utskottsbetänkandet på s.

10 och 11. Överst på s. 10 står följande:

”När det gäller den långsiktiga planeringen framhåller föredraganden behovet av ett sjöfartspolitiskt program. Ett sådant beräknas föreligga efter sommaren, och åtgärder bör enligt föredraganden kunna föreslås riksdagen hösten 1979 med verkan fr. o. m. år 1980. Utskottet finner det synnerligen angeläget att så sker. Utskottet anser det däremot ej motiverat att föregripa regeringens förslag med beslut av sådan genomgripande karaktär som har förordats i motionen.”

På s. 11, andra stycket, står det att ”en särskild utredare tillkallats för att överväga just de frågor som i motionen sägs motivera inrättandet av ett strukturbolag”. Den här utredaren skall alltså överväga hur man bäst skall hjälpa rederinäringen med finansieringen och med att finna de fartygstyper m. m. som på sikt kan väntas bli lönsamma.

Till sist några ord i anknytning till vpk-motionen 2285, där man yrkar avslag på förslaget till lag om tillstånd till överlåtelse av fartyg. Jag ber i detta sammanhang att få hänvisa till utskottsbetänkandet s. 7.

Lagen om tillstånd till överlåtelse av fartyg trädde i kraft den 28 juni 1977. Alla parter, såvitt jag kan förstå även de ombordanställdas organisationer, har funnit att verkningarna av tillämpningen av den här lagen har varit positiva. Man är enig om att tillstyrka en förlängning.

Karl Hallgren vill ge sken av att utskottet menar att denna lag skall permanentas. Det är inte så, utan vi förordar en förlängning av lagen i avvaktan på att sjöfartspolitiska utredningen skall framlägga sitt förslag, så att vi kan få en permanent lagstiftning om hur sådana här frågor över huvud taget skall hanteras. Utskottet har inte föreslagit att den nuvarande lagen skall permanentas utan bara att den skall förlängas i avvaktan på att mer definitiva åtgärder kan vidtagas.

Jag kan inte låta bli att avslutningsvis framhålla att Karl Hallgrens påstående att utflaggningen enbart syftade till att öka rederiernas profit är helt felaktigt. Det är riktigt att man med utflaggning syftar till att minska bemanningskostnaderna, men resultatet blir i dagens situation inte en ökning av profiten utan en minskning av förlusten. Det är just för att bevara fartygen så länge som möjligt i svensk ägo som man använder sig av denna möjlighet. Alternativet är i de flesta fall en försäljning. Om man inte får göra denna utflaggning säljer man fartygen. Då kommer det svenska samhället inte ens att få möjlighet att tillgodogöra sig de valutaintäkter som frakterna ger så länge fartygen är i svensk ägo.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Herr Torwald sade att det faktum att det är sådana problem för sjöfartsnäringen i dag skulle hänga samman med att regeringen under den socialdemokratiska tiden inte handlade utan lät det gå så långt som det nu gjort. Jag kan hålla med om de här orden, men jag lägger alls inte den innebörd i dem som herr Torwald gör.

Det är möjligt att staten och samhället skulle ha gått in och tittat litet närmare på sjöfartsnäringen under 1960-talet och ännu hellre under 1970-

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Vissa sjöfartsfrågor

talet. Men vid de tillfällena önskade inte redarna att man skulle komma in och lägga fingrarna i näringen.

I en socialdemokratisk motion här i riksdagen 1974 eller 1975 föreslogs ett statligt engagemang i sjöfartsnäringen. Redarnas egen tidning tog upp det och skrev: Statligt engagemang i svensk rederinäring är intensivt ovälkommet.

Det är alltså inte så att redarna velat ha inblandning och inte fått det, herr Torwald, utan de har hela tiden sagt nej till det.

Men nu är det ett annat läge och vi får glömma det som var för ett par år sedan. Nu slåss näringen med kniven på strupen.

Vi framlägger förslag, Rune Torwald. De förslag som sjöfartspolitiska utredningen framlagt har varken departementschefen, herr Torwald eller de andra borgerliga partierna kunnat acceptera. Vi har inte heller kunnat göra det. Men vi framlägger andra förslag, medan ni står där tomhänta, Rune Torwald!

Vi är beredda att låta sjöfartsnäringen låna 100 milj. kr., och vi är beredda till andra satsningar på 30 milj. kr. Det visar i varje fall vår vilja.

Det här stödet föreslås utgå i form av lån och eventuella kontantbidrag. Vi har den uppfattningen att det kan vara en väg att gå vidare på, när sjöfartspolitiska utredningen fortsätter sitt arbete. Den modell som utredningen redovisat tycks inte ens ni på borgerligt håll kunna acceptera. För oss socialdemokrater är det helt omöjligt.

Utredningen föreslog nämligen att redarna som driftbidrag skulle få behålla den skatt man drar av de anställdas löner. Exempelvis färjorna som är mycket personalintensiva skulle på det sättet få ett mycket kraftigt driftbidrag. En del av färjerörelsen är mycket lukrativ, men ändå skulle då staten spåda på med ytterligare medel. Större fartyg som tankfartyg och bulkklasfartyg, som kanske har 25 mans besättning och som verkligen har ekonomiska problem på grund av att frakterna är låga, skulle få mycket små bidrag. Vi tror inte att det skulle hjälpa näringen. Ändå skulle det kosta 100 milj. kr. totalt, har man sagt.

Här har vi ett förslag. Vad har ni, Rune Torwald?

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Rune Torwald hävdar att investeringsviljan är svag därför att redarna inte har frakter för det tonnage de redan har. Vill då herr Torwald förklara för mig varför vissa rederier måste chartra utländska fartyg för att frakta svenska varor från Sverige? Det vore väl väldigt oekonomiskt att ha fartyg liggande still samtidigt som man hyr in många gånger olämpligt och omodernt tonnage! Nej, det hänger inte ihop på det sättet!

Investeringsviljan är svag därför att den används som press på svenska staten, alltså skattebetalarna. Skall rederierna beställa och låta bygga nya fartyg – roll-on-roll-off-fartyg eller andra specialfartyg? Då skall skattebetalarna träda emellan och lägga sin tribut, annars gör de det inte.

Det var ändå ett fall framåt för Rune Torwald, när han sade att utflaggningsvisst sker för att man skall dra ned driftkostnaderna men att

den inte ger några vinster utan bara mindre förluster.

Detta är ett resonemang som är oacceptabelt. Ingen kan i dag redovisa eller visa på vilka vinster de större rederierna gör. Ta såsom exempel Broströms, som samseglar med över 20 utländska rederier. Broströms har dessutom ett stort transportföretag utomlands. När Eriksberg höll på att ramla ihop, flyttade man över pengarna till Holland och startade ett stort transportföretag där. Hur mycket pengar tjänar man på detta företag? Hur mycket får man in på samseglingen med de andra rederierna utomlands? Det kan varken Rune Torwald eller jag eller någon annan få besked om här. Därför är det inte möjligt att klart ange huruvida ett rederi gör vinst eller förlust på sin verksamhet.

En sak är emellertid klar: Man visar alltid förlust här i landet, eftersom det ju är en stark motivering för att skattebetalarna på nytt skall träda in med pengar.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag har, Birger Rosqvist, inte hävdad att det fanns någon anledning för den socialdemokratiska regeringen att gripa in i sjöfartsnäringen på en tid, när denna näring gav ett sjöfartsnetto på 4–5 miljarder kronor per år. Jag har inte heller 1975/76 efterlyst åtgärder, som skulle kunna innebära att man gick in i näringen och försökte dirigera dess verksamhet. Men man insåg inte konsekvensen för sjöfartsnäringen av vissa åtgärder, exempelvis beslutet våren 1976 om att lagerbygga båtar. Dessa båtar har sedan blivit stora förlustobjekt för varven. Båtarna måste säljas till underpris till utländska redare och kommer sedan att konkurrera med svenska fartyg. Sådana åtgärder kan få – och har fått – negativa effekter för den svenska sjöfartsnäringen.

Till sist vill jag bara notera vad vi i utskottet har fått reda på i dessa frågor. Birger Rosqvist säger att man har ett förslag, nämligen förslaget om inrättande av ett strukturbolag. Ja, men vilken är dess konkreta verkan? Vi kan konstatera att det i fråga om investeringsbidrag finns möjlighet att lyfta ytterligare 200 milj. kr. hos fartygskreditnämnden. Dessa pengar är alltså inte utnyttjade. Ett strukturbolag skulle – det var rederiföretagen eniga om – sannolikt bli en onödig mellaninstans, som rent av skulle kunna verka försenande.

Skälen till att vi inte har ett konkret förslag har vi redovisat i sista stycket av utskottets motivering på s. 11 i utskottets betänkande. Låt mig läsa in detta i riksdagsprotokollet. Det kan vara viktigt:

”Utskottet vill avslutningsvis åter betona vikten av att de tidsplaner som angivits i propositionen för arbetet inom sjöfartspolitiska utredningen och regeringens förslag med anledning därav verkligen följs. Även om de i propositionen föreslagna åtgärderna torde tillgodose branschens mest akuta behov måste förslag till ett långsiktigt sjöfartspolitiskt program presenteras så snart som över huvud taget är möjligt. Ett sådant program utgör en nödvändig grund för samhällets strävan att åstadkomma en konkurrenskraftig svensk sjöfartsnäring.”

Med detta har jag redovisat skälen till att utskottet inte har gått med på vare sig vpk-motionen eller den socialdemokratiska reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2285 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2285 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252

Nej - 10

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2285 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2285 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251

Nej - 10

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl. samt 3:o) yrkandet 1 i motionen nr 1949 av Bertil Måbrink m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Birger Rosqvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karl Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 5 antar reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet 1 i motionen nr 1949 av Bertil Måbrink m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 118
Nej - 10
Avstår - 134

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Rosqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 119
Avstår - 4

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Vissa sjöfartsfrågor

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

Utökning av antalet suppleanter i finansutskottet

med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Rosqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 20 mom. 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Rosqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 140
Nej – 113
Avstår – 10

§ 22 På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 23 Utökning av antalet suppleanter i finansutskottet

TREDJE VICE TALMANNEN:

Enligt till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit att antalet suppleanter i finansutskottet, som f. n. är 18, skall utökas till 19.

Jag hemställer att antalet suppleanter i finansutskottet bestämmes till 19.

Denna hemställan bifölles.

Tredje vice talmannen meddelade att fyllnadsval skulle ske vid morgondagens sammanträde.

§ 24 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1978/79:207 om förvärv av aktier i Södra Skogsägarna AB och Norrlands Skogsägares Cellulosa AB

1978/79:208 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

§ 25 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:2553 av Kerstin Andersson i Hjärtum och Gunde Raneskog

1978/79:2554 av Sven Aspling m. fl.

1978/79:2555 av Frida Berglund m. fl.

- 1978/79:2556 av *Gunnar Björk* i Gävle m. fl.
- 1978/79:2557 av *Gösta Bohman* m. fl.
- 1978/79:2558 av *Karl Boo* m. fl.
- 1978/79:2559 av *Fritz Börjesson*
- 1978/79:2560 av *Olle Eriksson* och *Rune Johansson* i Åmål
- 1978/79:2561 av *Bengt Fagerlund* m. fl.
- 1978/79:2562 av *Thorbjörn Fäldin* m. fl.
- 1978/79:2563 av *Hans Gustafsson* m. fl.
- 1978/79:2564 av *Rolf Hagel* och *Alf Lövenborg*
- 1978/79:2565 av *Erik Hovhammar*
- 1978/79:2566 av *Nils Hörberg*
- 1978/79:2567 av *Filip Johansson* och *Torsten Stridsman*
- 1978/79:2568 av *Bengt Kindbom* m. fl.
- 1978/79:2569 av *Göthe Knutson*
- 1978/79:2570 av *Eric Krönmark* och *Lars Schött*
- 1978/79:2571 av *Erik Larsson* m. fl.
- 1978/79:2572 av *Svante Lundkvist* m. fl.
- 1978/79:2573 av *Kjell Mattsson* och *Kerstin Andersson* i Hjärtum
- 1978/79:2574 av *Kjell Mattsson* m. fl.
- 1978/79:2575 av *Tore Nilsson*
- 1978/79:2576 av *Magnus Persson* m. fl.
- 1978/79:2577 av *Åke Polstam* m. fl.
- 1978/79:2578 av *Christina Rogestam* och *Anna Eliasson*
- 1978/79:2579 av *Per-Olof Strindberg*
- 1978/79:2580 av *Ingvar Svanberg* m. fl.
- 1978/79:2581 av *Åke Wictorsson* och *Sven Lindberg*
- 1978/79:2582 av *Åke Wictorsson* m. fl.
- 1978/79:2583 av *Svea Wiklund*
- 1978/79:2584 av *Nils Åsling* och *Per Stjernström*
med anledning av propositionen 1978/79:112 om regionalpolitik
- 1978/79:2585 av *Bo Lundgren* och *Wiggo Komstedt*
med anledning av propositionen 1978/79:125 med förslag om tilläggsbudget
III till statsbudgeten för budgetåret 1978/79
- 1978/79:2586 av *Axel Kristiansson* och *Rolf Rämgård*
- 1978/79:2587 av *Johan Olsson* m. fl.
med anledning av propositionen 1978/79:141 om redovisning av mervärde-
skatt, m. m.
- 1978/79:2588 av *Olof Palme* m. fl.
med anledning av propositionen 1978/79:159 med förslag till lag om rätt till
ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m. m.
- 1978/79:2589 av *Gunnar Olsson*
med anledning av propositionen 1978/79:163 med förslag till lag om skötsel
av jordbruksmark

1978/79:2590 av *Bertil Johansson*

med anledning av propositionen 1978/79:187 om huvudmannaskapet för fjällsäkerheten m. m.

Anmälan av interpellationer

1978/79:2591 av *Hilding Johansson m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:195 om förstärkt skydd för fri- och rättigheter m. m.

§ 26 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 19 april

1978/79:175 av *Sivert Andersson (s)* till industriministern om industrisysselsättningen i Stockholmsregionen:

Industrisysselsättningen inom Stockholmsregionen har under många år varit kraftigt vikande. Detta förhållande har styrkts av åtskilliga utredningar under åren. Efter att under några år ha mattats av har industridöden nu åter tagit fart. Det senaste exemplet är AB Svenska Maskinverken i Järfälla, ett statligt uppköp av en tillverkande industri med nedläggning av ett företag med egen lönsam tillverkning som följd. Ur industripolitisk synpunkt framstår detta som mycket märkligt.

Hotet mot Finnboda varv avvärjdes tillfälligt av riksdagen genom beslutet i höstas om tillsättande av en särskild varvskommission för de små varven.

Nedgången i industrisysselsättningen i Stockholmsregionen måste hejdas, och snara åtgärder är av nöden.

De två företag det närmast är fråga om, Svenska Maskinverken och Finnboda varv, har en stam av verkligt skickliga yrkesarbetare anställda. Dessa utgör naturligtvis en stor tillgång för hela landet. Yrkeskunskap och kompetens är värden som det är svårt att återsamla om de skingras.

För Finnboda varv gäller dessutom dess väldokumenterade betydelse för regionens industriella verksamhet, främst kanske som servicefunktion inom regionens hamnverksamhet.

Varvet har också traditionellt haft sin styrka i att med viss skeppsbyggnad i botten ha ett brett produktionsupplägg med stor mångsidighet. Därför har varvet särskilda möjligheter att utveckla anläggningar och system som numera ofta betecknas som "alternativ produktion".

Finnboda varvs betydelse för Stockholmsregionens näringsliv har omvittnats av många, främst genom den utredning som tagits fram under landshövding Gunnar Heléns ledning.

Genom de åtgärder som genomförts av Svenska Varvs ledning urholkas tyvärr Finnboda varvs livskraft.

Koncernledningens åtgärd att mitt under varvsfrågornas behandling gå i författning om att lägga ned Finnboda har naturligtvis skadat varvet svårt. Varvet har inte heller fått någon hjälp att återställa förtroendet hos kundkretsen sedan nedläggningsplanerna fått skrinläggas. I stället har de fackliga organisationerna funnit det nödvändigt att via annonser i dagspressen meddela att varvet fortfarande är i funktion.

Finnboda varv har varit med i utvecklingsarbetet kring ett oljesaneringsprojekt, vilket dock av någon anledning och på ett märkligt sätt fördröjts eller stoppats inom Svenska Varv.

Hade utvecklingsplanerna fullföljts, hade det faktiskt varit möjligt att använda utrustningen i Stockholms skärgård nu i vår.

Varvets kapacitet ger det goda möjligheter att göra leveranser till Göteborgsvarven samt mottaga reparationsobjekt därifrån. I överenskommelsen om leveransen av flydockan från Eriksberg låg också att reparationsobjekt skulle föras över till Finnboda. Så har inte skett, utan i stället utnyttjas arbetskraft utifrån.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Vill industriministern ge en redogörelse för regeringens syn på det minskade antalet sysställningstillfällen inom industrin i Stockholmsregionen?

2. Avser industriministern ta några nya initiativ i syfte att bevara yrkeskunskapen vid Svenska Maskinverken genom att skapa ny sysselsättning vid anläggningarna i Järfälla?

3. Vill industriministern ta några initiativ som ger Finnboda varv verkliga möjligheter att leva kvar?

4. Anser industriministern att Finnboda varv med sitt kunnande borde kopplas in i de oljesaneringsprojekt som diskuteras inom Svenska Varv?

1978/79:176 av *Carl Lidbom* (s) till handelsministern om åtgärder för att trygga tillgången på olja:

I riksdagens handelspolitiska debatt i mars uttalade sig handelsministern med tillförsikt beträffande oljeförsörjningsläget i Sverige.

Det verkliga förhållandet torde emellertid vara att försörjningsläget är allvarligt. Det torde föreligga en betydande brist i beredskapslagren, och i rådande internationella knapphetsläge kan det bli en dyrbar affär att fylla på lagren i behövlig utsträckning, dyrbarare ju längre man väntar.

Den minskade oljeproduktionen i Iran har inte kompensrats genom ökad produktion på annat håll. Reaktorolyckan i Harrisburg har lett till eller kommer i flera länder att leda till minskad användning av kärnkraft, åtminstone en tid framöver. Så även i vårt land. Industriländernas ansträngningar att spara energi är otillräckliga.

Mot den bakgrunden måste det vara en brådskande och angelägen uppgift att se till att de svenska beredskapslagren fylls innan läget hunnit förvärras ytterligare.

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

*Meddelande om
frågor*

Jag vill därför fråga handelsministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att trygga tillgången på olja under den kommande vintern?

§ 27 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 19 april

1978/79:496 av *Thage Peterson* (s) till industriministern om avvecklingen av verksamhet inom NCB och Södra Skogsägarna AB:

I samband med att statens engagemang i de båda skogsindustriföretagen NCB och Södra Skogsägarna AB offentliggjordes, krävde vi från socialdemokratiskt håll: att beslutade nedläggningar och pågående MBL-förhandlingar om företagsnedläggningar skulle stoppas.

Med anledning av statens och skattebetalarnas mycket stora ekonomiska insatser i NCB och Södra Skogsägarna AB vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Anser industriministern det riktigt och rimligt att de gamla ägarna avvecklar delar av företagets verksamhet innan staten inträtt i styrelserna, och vad har industriministern vidtagit för åtgärder för att stoppa företagsnedläggelser och MBL-förhandlingar om företagsnedläggelser?

1978/79:497 av *Hans Alsén* (s) till kommunikationsministern om bilarbetstidsutredningens betänkande:

I början av 1977 framlade bilarbetstidsutredningen sitt betänkande Bilarbetstid (SOU 1977:2). Utredningen, som tillsattes efter framställning från Transportarbetareförbundet, redovisar förslag om förändringar såväl i fråga om de materiella reglerna om arbets- och vilotid som i fråga om systemet för kontroll och tillsyn av reglernas efterlevnad samt åtgärder vid åsidosättande av reglerna.

Förslagen är väl motiverade ur bl. a. trafiksäkerhetssynpunkt, varför det är anmärkningsvärt att de ännu inte föranlett åtgärder från regeringens sida.

Med hänvisning till det anförda ber jag få fråga kommunikationsministern:

Varför har bilarbetstidsutredningens betänkande ännu inte blivit föremål för regeringens åtgärder?

När kan regeringen förväntas förelägga riksdagen förslag i anledning av betänkandet?

1978/79:498 av *Lars Werner* (vpk) till utrikesministern om katastrofhjälp till Jugoslavien:

Jugoslavien har skakats av en mycket allvarlig naturkatastrof. Mellan den 9 april fram till i dag den 19 april har landet drabbats av ca 470 större eller mindre jordskalv.

De mänskliga offren har begränsats till i dag 110 identifierade döda och 1 000 allvarligt skadade. Dock är 80 000 utan bostäder på grund av jordbävningarna.

Flera länder har beslutat ge Jugoslavien katastrofhjälp. Australien, Frankrike, Österrike och Norge m. fl. har beslutat att ge snar hjälp.

Jag vill mot denna bakgrund fråga utrikesministern:

Är den svenska regeringen beredd att snabbt besluta ge Jugoslavien katastrofhjälp?

1978/79:499 av *Per Olof Håkansson* (s) till kommunministern om organisationen av oljebekämpningen:

Landshövdingen i Stockholms län har uttalat att riksdagen nyligen fattat beslut om organisationen av oljebekämpningen.

Riksdagens påstådda beslut har av landshövdingen tagits som intäkt till att motivera länsstyrelsens passiva hållning.

Mot bakgrund av detta vill jag till kommunministern ställa följande fråga:

Delar statsrådet landshövdingens uppfattning att riksdagen nyligen fattat beslut som undanröjer brandlagens giltighet?

1978/79:500 av *Ulla Tillander* (c) till statsrådet Birgit Rodhe om åtgärder mot viss reklam i SJ:s bussar:

På en reklamaffisch för en viss poptidning i SJ-bussar kan man läsa texten: Hon har gjort vad miljontals flickor bara kan drömma om, hon har älskat med John Travolta. På affischen finns en stor bild. Enligt min uppfattning strider en sådan marknadsföring mot de jämställdhetssträvanden som vi alla är så rörande överens om. Flickan görs till ett trånande enfaldigt väsen som faller pladask för denne store he-man. Detta strider också mot de ideal som samlevnadsundervisningen i grundskolan arbetar för, kort sagt varaktig gemenskap och trohet i gemenskapen. Det förhållandet att det dessutom vittnar om dålig smak förväntar man sig numera inte skall utgöra något effektivt hinder för en smart marknadsföring, för vilken inga hinder är oöverskådliga. Av SJ borde man ändå kunna förvänta sig en viss självsanerande förmåga.

Med hänvisning till det anförda vill jag till statsrådet ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att på något sätt reagera och hävda de jämställdhetskrav som det råder stor enighet om och som riskerar att motarbetas på sätt som beskrivs i den här angivna reklamen i SJ:s bussar?

Nr 127

Torsdagen den
19 april 1979

---

*Meddelande om
frågor*

Torsdagen den
19 april 1979

*Meddelande om
frågor*

1978/79:501 av *Tommy Franzén* (vpk) till budget- och ekonomiministern om befrielse från mervärdeskatt för miljövårdande verksamhet:

Enligt lag skall "organ för sammanslutning med huvudsakligt syfte att verka för miljövårdande ändamål" befrias från mervärdeskatt. Begreppet "miljövårdande" inbegriper uppenbarligen inte arbetsmiljötidningar, eftersom en tidning av detta slag har förvägrats momsbefrielse av riksskatteverket.

Jag vill mot denna bakgrund fråga det ansvariga statsrådet:

Anser regeringen riksskatteverkets tolkning av begreppet "miljövårdande" som riktig, och om så ej är fallet, är regeringen beredd att utfärda klara direktiv för hur begreppet i fortsättningen skall tolkas?

1978/79:502 av *Kerstin Nilsson* (s) till kommunikationsministern om mottagningsförhållandena för radio och TV i östra Norrbotten:

Mottagningsförhållandena för svensk radio och television är på många håll i Torneälvens dalgång och i östra Norrbotten anmärkningsvärt dåliga. På många orter kan man med behållning endast se eller höra en av kanalerna, och många boende inom detta område anser att mottagningsförhållandena under senare tid har försämrats.

Med anledning härav vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka insatser är kommunikationsministern beredd vidta för att åstadkomma tillfredsställande mottagningsförhållanden för radions samtliga kanaler och TV:s två kanaler i östra delen av Norrbotten?

1978/79:503 av *Kerstin Nilsson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra nedläggning av poststället i Karungi:

Enligt uppgifter i massmedia har postverket för avsikt att dra in poststället i Karungi i norra delen av Haparanda kommun. Poststället betjänar vintertid ett hundratal hushåll och sommartid ett nästan fördubblat antal hushåll. Dessutom är olika företag som verkstäder, affärer och bank beroende av en väl fungerande postal service. Med anledning härav vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att förhindra en nedläggning av poststället i Karungi?

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 18.12.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert